T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTSİ-CERRAHPAŞA
ADLİ TIP VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Danışman
Prof. Dr. Neylan Ziyalar

YETİŞKİNLERDE SUÇA EĞİLİM DÜZEYİNİN ALGILANAN SOSYAL DESTEK BAKIMINDAN İNCELENMESİ

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

PSİKOLOJİK DANIŞMAN NAGİHAN ATBAŞI
İSTANBUL, 2022

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTSİ-CERRAHPAŞA
ADLİ TIP VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Danışman
Prof. Dr. Neylan Ziyalar

YETİŞKİNLERDE SUÇA EĞİLİM DÜZEYİNİN ALGILANAN SOSYAL DESTEK BAKIMINDAN İNCELENMESİ

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

PSİKOLOJİK DANIŞMAN NAGİHAN ATBAŞI
İSTANBUL, 2022

Özet

Günümüzde tüm toplumların ortak sorunu olan suçun önlenmesi amacıyla, bireyleri suça eğilimli hale getiren faktörlerin belirlenmesi oldukça önemli bir araştırma alanıdır. Literatür incelendiğinde suça eğilimle ilişkili olabilecek faktörlerin araştırıldığı çeşitli çalışmalar yapıldığı görülmüş ve bu araştırmada da suça eğilimle ilişkili olabilecek algılanan sosyal destek kavramı üzerinde durulmuştur. Cohen ve arkadaşlarına göre (2000) birey; sosyal destek kaynaklarının güçlü olduğuna dair bir inanca sahip olduğunda, karşılaştığı olumsuz durumlar karşısında uyum sağlama ve zorlu koşullarla başa çıkma süreçleri kolaylaşacak ve sosyal destek; stresin zarar verici yönlerini azaltan bir tampon vazifesi görecektir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı yetişkinlerin suça eğilimlerini ve algıladıkları sosyal destek düzeylerini inceleyerek, çeşitli demografik özellikler ve algılanan sosyal destek düzeyi ile suça eğilim arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda çeşitli öneriler sunmaktır.

Çalışmanın evrenini toplumdaki 18 yaş üzeri tüm yetişkinler oluşturmaktadır. Evrenin örneklemi temsil etme gücünü artırmak ve toplumun farklı kesimlerine ulaşabilmek adına yaklaşık 400 kişilik bir örnekleme, çevrimiçi yollarla ulaşılmıştır. Katılımcılara Google formlar üzerinden demografik bilgi formu, Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkişler Ölçeği-TR (Nergiz ve Işıklı, 2021) ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Gözden Geçirilmiş Formu (Eker, Arkar ve Yaldız, 2001) uygulanmıştır.

Çalışmada toplanan verilerin analizi SPSS 25 programı ile yapılmış ve korelasyonel araştırma modeli kullanılmıştır. Bu yolla suça eğilim ve algılanan sosyal destek ile ilişkili olan demografik değişkenler ve suça eğilimin algılanan sosyal destek ile ilişkisi ortaya konulmuş ve bu riski azaltmak amacıyla yapılabilecek müdahale ve önlemlere yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: suç, suça eğilim, sosyal destek, suça yönelik tutumlar

Abstract

In order to prevent crime, which is a common problem of all societies today, it is a very important research area to determine the factors that make individuals prone to crime. When the literature is examined, it has been seen that various studies have been conducted to examine the factors that may be related to the tendency to delinquency, and in this study, the concept of perceived social support which may be related to the tendency to delinquency, was emphasized. According to Cohen et al. (2000), the individual; When he has a belief that social support resources are strong, the processes of adapting to negative situations and coping with difficult conditions will be easier and social support will act as a buffer that reduces the damaging aspects of stress. In this direction, the aim of the research is to examine the delinquency of adults and their perceived social support levels, to reveal whether there is a significant relationship between various demographic characteristics and perceived social support level and delinquency, and to present various suggestions in line with the results obtained. The universe of the study consists of all adults over the age of 18 in the population. In order to increase the power of the sample to represent the universe and to reach different segments of the population, a sample of approximately 400 people was reached online. Demographic information form, Measurement of Criminal Attitudes and Associates-TR (Nergiz and Işıklı, 2021) and the Revised Form of the Multidimensional Scale of Perceived Social Support (Eker, Arkar, & Yaldız, 2001) were applied to the participants via Google forms.

The analysis of the data collected in the study was made with the SPSS 25 program and the correlational research model was used. In this way, demographic variables related to delinquency and perceived social support, and the relationship between delinquency and perceived social support were revealed, and suggestions for interventions and measures to reduce this risk were presented.

Keywords: crime, tendency to crime, perceived social support, criminal attitudes

Önsöz

Öncelikle tüm tez sürecim boyunca tecrübelerini ve birikimini benimle içtenlikle paylaşan, yoluma ışık tutan ve en umutsuzluğa kapıldığım anlarda manevi desteği ile pes etmeme engel olan çok kıymetli hocam Prof. Dr. Neylan ZİYALAR'a,

Hayatım boyunca sevgisini, ilgisini ve desteğini bir an bile eksik etmeyen, beni bir birey olarak yetiştiren ve hayallerime ortak olmak için maddi manevi hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan canım annem Fatma ATBAŞI ve canım babam Muhsin ATBAŞI'na, kardeşlerime ve tüm aileme,

En stresli ve tükenmiş hissettiğim anlarda yanımda olarak sıcaklığını hissettiren, yüzümü güldüren ve beni yüreklendiren dostlarım ve sevdiklerime,

Son olarak ise bugüne kadar üzerimde emeği olan tüm öğretmenlerime teşekkürü bir borç bilirim.

Nagihan ATBAŞI

İçindekiler

Özet i
Abstract ii
Önsöz iii
İçindekiler iv
Tablo Dizini vi
Kısaltmalar viii
1. Giriş ve Amaç 1
2.Genel Bilgiler 4
2.1. Suç Olgusu 4
2.1.1. Suç kavramı ve tanımı 4
2.1.2. Suç teorileri 7
2.1.2.1. Biyolojik suç teorileri 8
2.1.2.2. Psikolojik suç teorileri 9
2.1.2.3. Sosyolojik Suç Teorileri 11
2.1.3. Suçluluğa yönelik risk faktörleri 13
2.1.3.1. Bireysel Faktörler: 14
2.1.3.1.1. Biyolojik faktörler 14
2.1.3.1.2. Zeka 15
2.1.3.1.3. Psikolojik faktörler 16
2.1.3.2. Çevresel faktörler 17
2.1.3.2.1. Aile 17
2.1.3.2.2. Okul ortamı ve akademik faktörler 19
2.1.3.2.3. Sosyoekonomik faktörler ve işsizlik 21
2.1.3.2.4. Arkadaş çevresi 24
2.2. Sosyal Destek 25
2.2.1. Sosyal destek kavramı 25
2.2.2. Sosyal destek modelleri 28
2.2.3. Sosyal destek kaynakları ve Alan kuramı 30
2.2.4. Yaşam dönemleri ve sosyal destek 34
2.2.5. Algılanan sosyal destek kavramı 37
3. Gereç ve Yöntem 38
3.1. Araştırma Deseni 38
3.2. Katılımcılar 38
3.3. Veri Toplama Araçları 38
3.3.1. Demografik bilgi formu 39

3.3.2. Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği 39
3.3.3. Suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeği 40
3.4. Verilerin Analizi 41
4. Bulgular 42
4.1. Kullanılan Ölçeklere İlişkin Geçerlilik ve Güvenirlik Analizleri 42
4.1.1. ÇBASDÖ'ne ilişkin geçerlilik ve güvenirlik analizi 42
4.1.2. SYTİÖ'ne ilişkin geçerlilik ve güvenirlik analizi 43
4.2. Betimleyici Analizler 46
4.2.1. Demografik özelliklere ilişkin analizler 46
4.2.2. Kullanılan ölçeklere ilişkin betimleyici analizler 47
4.3. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 48
4.3.1. ÇBASDÖ'ne ilişkin analizler 48
4.3.2. SYTİÖ'ne ilişkin analizler 59
4.4. Korelasyonel Analizler 70
5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler 72
Kaynaklar 80
Ekler 89

Tablo Dizini

Tablo I. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Faktör ve Güvenilirlik Analizi 43

Tablo II. Suça Yönelik Tutumlar Ölçeği Faktör ve Güvenilirlik Analizi 45

Tablo III. Sosyo-Demografik Özelliklere İlişkin Frekans Dağılım Tablosu (N=392). 46

Tablo IV. Ölçeklere İlişkin Frekans Dağılım ve Normallik Testi Tablosu (N=392). 47

Tablo V. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Cinsiyet Karşılaştırması 48

Tablo VI. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Yaş Karşılaştırması.. 49

Tablo VII. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Eğitim Düzeyi Karşılaştırması 50

Tablo VIII. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Çalışma Durumları Karşılaştırması 51

Tablo IX.Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Medeni Durumlar Karşılaştırması 52

Tablo X. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Çocuk Durumları Karşılaştırması 53

Tablo XI. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Anne-Baba Vefat Durumlar Karşılaştırması 53

Tablo XII. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Kardeş Sayıları Karşılaştırması 54

Tablo XIII. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Gelir Düzeyleri Karşılaştırması 55

Tablo XIV. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Sportif Faaliyetlere Katılma Karşılaştırması 56

Tablo XV. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Sanatsal Faaliyetlere Katılma Karşılaştırması 56

Tablo XVI. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Hobi Durumları Karşılaştırması 57

Tablo XVII. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Adli Suça Karışma Durumları Karşılaştırması *58*

Tablo XVIII. SYTİÖ Düzeyleri ile Cinsiyet Durumları Karşılaştırması *59*

Tablo XIX. SYTİÖ Düzeyleri ile Yaş Durumları Karşılaştırması *60*

Tablo XX. SYTİÖ Düzeyleri ile Eğitim Durumları Karşılaştırması *61*

Tablo XXI. SYTİÖ Düzeyleri ile Çalışma Durumları Karşılaştırması *62*

Tablo XXII. SYTİÖ Düzeyleri ile Medeni Durumları Karşılaştırması *63*

Tablo XXIII. SYTİÖ Düzeyleri ile Çocuk Durumları Karşılaştırması *64*

Tablo XXIV. SYTİÖ Düzeyleri ile Anne-Baba Vefat Durumları Karşılaştırması *64*

Tablo XXV. SYTİÖ Düzeyleri ile Kardeş Sayıları Karşılaştırması *65*

Tablo XXVI. SYTİÖ Düzeyleri ile Gelir Düzeyleri Karşılaştırması *66*

Tablo XXVII. SYTİÖ Düzeyleri ile Sportif Faaliyet Bulunma Karşılaştırması *67*

Tablo XXVIII. SYTİÖ Düzeyleri ile Sanatsal Faaliyet Bulunma Karşılaştırması *68*

Tablo XXIX. SYTİÖ Düzeyleri ile Hobi Durumları Karşılaştırması *68*

Tablo XXX. SYTİÖ Düzeyleri ile Adli Suça Karışma Durum Karşılaştırması *69*

Tablo XXXI. Ölçeklerin Karşılaştırmalı Korelasyon Analizleri *70*

Kısaltmalar

ÇBASDÖ: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

SYTİÖ: Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

1. Giriş ve Amaç

Suç, insanoğlunun varoluşundan bu yana toplum olarak birlikte yaşamanın ve sosyal hayatın bir sonucu olarak ortaya çıkmış, yıkıcı etkileri olan ve güncelliğini her daim koruyan önemli bir sorundur. Hukuk, tıp, psikoloji, sosyoloji, felsefe gibi birçok bilim dalı dünden bugüne insanların neden suç işlediğine dair çeşitli açıklamalar yapmış ve birçok araştırmacı da bu soruya cevap aramıştır (Hollin, 2002). Suç davranışı bireyin kendi içsel değişkenleri ve çevrenin etkileşimi sonucu ortaya çıkan ve diğer tüm insan davranışları gibi çok boyutlu olan bir kavramdır (Palmer, 2003).

Suça yönelme ve suça eğilimi konu alan araştırmalar çoğunlukla psikolojik nedenlerden bireysel ve ailesel faktörler üzerinde durmaktadır. Suça yönelen ve yönelmeyen bireyler birbirlerinden farklı olarak kendi içerisinde bazı ortak özelliklere sahip olabilir, bu farklılıklar ve ortak özellikler şuça yönelim ile bağdaştırılabilir ve suça neden olan faktörler arasında gösterilebilir (Pakes ve Winstone, 2007). Suça eğilimi olan bireylerde farklılaşan özelliklerin tespitinin suç işleme eğiliminin öngörülmesi, toplumsal risk analizi ve suçluluğun önlenmesi bakımından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Suça eğilim, içinde yaşanılan toplumca zaman içerisinde şekillenmiş olan ve güncellenmeye devam eden kuralların ihlal edilmesi olarak tanımlanmaktadır. (Korkmaz ve Kocabaş, 2006). Suça eğilim, bireyin suç işlemesinden bir önceki safhadır ve bu eğilime sahip insanlar çeşitli şekillerde rehabilite edilmezlerse potansiyel suçlu adaylarıdır.

Sosyal destek kavramı son yıllarda bireyin yaşam olayları karşısında baş etme mekanizması geliştirmesi ve psikolojik ve fizyolojilk olarak koruyucu rolü ile ön plana çıkan, bireyi besleyen bir kaynaktır (Eker, Arkar ve Yaldız, 2001). Bireyin sosyal destek sistemi; içerisinde yaşadığı toplum, aile, arkadaşlar, akraba ve komşular, öğretmenler ve içerisinde olduğu sosyal, siyasal, ekonomik vb. gruplardan oluşmaktadır. Bu sistemin her bir parçası ve birey karşılıklı etkileşim halinde olup ilişkilerdeki olumlu olumsuz değişimler sosyal destek

düzeyinde de farklılıklar oluşturmaktadır (Yıldırım, 1998). Bu yönüyle düşük sosyal destek algılayan bireyin sorunlarla baş etmede sağlıklı yollar bulmakta sorun yaşayacağı ve toplum kuralları ve hukuka aykırı yollarla sorunlarını çözme yoluna gidebileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmada bireylerin algıladıkları sosyal destek ile 'suça yönelik olumlu tutumları ve ilişkileri' bağlamında suça olan eğilimleri arasındaki ilişki incelenmiş ve algılanan sosyal desteğin suça eğilimi etkileyen faktörlerden biri olup olmadığı araştırılmıştır. Kapsamlı bir örneklem ile genel popülasyonda suça olan eğilimi ve algılanan sosyal desteği incelemek ve bu bağlamda toplumsal çerçevede suça olan eğilimin azaltılabilmesi ve bireylerin sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesi için çeşitli koruyucu ve önleyici stratejiler önermek suretiyle literatüre bilimsel katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda araştırma soruları şu şekildedir:

1) Genel popülasyondaki yetişkinlerin suça yönelik olumlu tutumları ile algıladıkları sosyal destek arasında nasıl bir ilişki vardır?
2) Genel popülasyondaki yetişkinlerin suça yönelik ilişkileri ile algıladıkları sosyal destek arasında nasıl bir ilişki vardır?
3) Genel popülasyondaki yetişkinlerin algıladıkları sosyal destek hangi düzeydedir?
4) Demografik değişkenler bakımından suça yönelik tutumlar arasında bir fark var mıdır?
5) Demografik değişkenler bakımından suça yönelik ilişkiler arasında bir fark var mıdır?
6) Demografik değişkenler bakımından algıladıkları sosyal destek arasında bir fark var mıdır?

Tezin Hipotezleri:

Araştırmanın amacı doğrultusunda İstatistiksel yöntemlerle sınanacak olan hipotezler şunlardır:

1) Suça yönelik tutumlar bölümünden alınan toplam puan ile çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinden alınan toplam puan arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olması beklenmektedir.

2) Suça yönelik ilişkiler bölümünden alınan toplam puan ile çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinden alınan toplam puan arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olması beklenmektedir.
3) Demografik değişkenlerden özellikle cinsiyet, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, sportif/kültürel faaliyetle ilgilenme, hobi sahibi olma ve daha önce suça karışma bakımından suça yönelik tutumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olması beklenmektedir.
4) Demografik değişkenlerden özellikle cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum gelir düzeyi, sportif/kültürel faaliyetle ilgilenme, hobi sahibi olma ve daha önce suça karışma bakımından A bölümü puanları-suça yönelik ilişkiler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olması beklenmektedir.
5) Demografik değişkenlerden özellikle yaş grubu, bir işte çalışma, medeni durum, çocuk sahibi olma, anne-babanın sağ/vefat olması, kardeş sayısı ve daha önce suça karışma bakımından algılanan sosyal destek arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olması beklenmektedir.

2.Genel Bilgiler

2.1. Suç Olgusu

Bu bölümde suç olgusu, suça dair kavramsal ve tanımsal inceleme; biyolojik, psikolojik ve sosyolojik suç teorileri ve suçluluğa yönelik bireysel ve çevresel risk faktörleri bağlamında ele alınmaktadır.

2.1.1. Suç kavramı ve tanımı

İnsanlık tarihi incelendiğinde, bireylerin birlikte yaşam pratiği geliştirmeye başladıkları andan itibaren, toplum düzeninin sağlıklı bir biçimde işlemesine ve bireysel güvenliğin sağlanmasına yönelik öncelikle yazılı olmayan norm ve değerlere, sonrasında ise sosyal ve ekonomik hayatın gelişmesine paralel olarak yazılı hale gelen toplumsal sözleşme ve kurallara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir (Günşen, 2004).

Zaman içerisinde ortaya çıkan ve toplumun her biriminde farklılıklar gösteren ahlaki, dini, hukuki, ekonomik, kültürel gibi geniş bir çerçevede ele alınabilen toplumsal normlar, her bir bireyin davranış ve toplum içindeki yaşam şekillerine yön vermektedir. Toplum tarafından kabul edilen ve kurallaştırılan bu normlara karşı gerçekleştirilen eylemler sapma kavramı çerçevesinde açıklanmaktadır. Bir diğer ifadeyle sosyal bir sistem içerisinde yasaların, adetlerin ve kuralların ihlal edilmesi sapma olarak nitelendirilmektedir. Sapma davranışlarının en önemli türlerinden biri de suç olgusudur (Ayan, 2011:16).

Hangi davranışın sapma olarak değerlendirileceği toplumdan topluma farklılık gösterdiği gibi bazı suç türleri de sapma gibi toplumdan topluma olduğu gibi aynı toplumda zaman içerisinde değişmektedir. Fakat adam öldürme, hırsızlık gibi bazı temel davranışlar da vardır ki hemen hemen bütün toplumlarda suç olarak tanımlanmıştır. Suç türlerinin toplumsal yapı ile değişmesi gibi işleniş sıklığı da toplumdan topluma değişim göstermektedir. Ayrıca,

bir davranışın suç sayılabilmesi için, bu fiilin kanunlarda (ceza hukuku) belirtilen tarife uygun olması gerekmektedir (Urhal, 2009:224).

Suç algısı toplumdan topluma değişebildiği gibi zaman ve koşullar suçun tanımını da şekillendirir. Çünkü suç toplumsal yapı içerisinde oluşturulmuş sosyal bir üründür. Bu sebeple hangi eylemin suç olduğuna toplum ve kültür karar verir. Yasalar ve cezalar toplumun çoğunluğunun inançlarına, normlarına, düşünce ve değer yargılarına ayna tutar. Suç tanımı yapılmasında, hukuk sistemi ve toplumsal kabuller arasındaki bağ oldukça güçlüdür. Bu bağın varlığı neticesinde bir eyleme suç denmesi, toplumun büyük bir kısmı arasındaki uzlaşma anlamına gelmektedir (Özdemir ve Özkan, 2017: 347).

Suç olgusunun ortaya çıkmasında çok sayıda bağımsız değişkenin varlığından bahsedilebilir. Bu sebeple suç ve suçluluk kavramlarını açıklarken cinsiyet, aile yapısı ve aileye ilişkin özellikler, yaş grubu, medeni durum, öğrenim seviyesi, ekonomik imkanlar ve yaşam düzeyi, suçun gerçekleştiği yer ve zaman gibi temel nitelikteki değişkenler dikkate alınmalıdır. Oldukça karmaşık bir yapıya sahip olan suç olgusunun tanımlanması üzerine çok sayıda araştırma yapılmıştır. Suça ve suçun sebeplerine yönelik araştırmalar yapılırken öncelikle suç kavramının tanımlanması gerekmektedir (Günşen, 1993).

Suç kavramı için yapılmış sözlük tanımlarına bakıldığından Türk Dil Kurumu Sözlüğü suçu "törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış ve yasalara aykırı davranış, cürüm" olarak tanımlarken Oxford İngilizce Sözlüğü, suçu: "Bir suç oluşturan ve yasa tarafından cezalandırılabilen bir eylem veya ihmaldir." şeklinde tanımlar. Oxford Sosyoloji Sözlüğü ise suçu: "Kişisel ve kamusal alana giren, yasaklayıcı kuralları veya yasaları ihlal eden, meşru cezaların veya yaptırımların eklendiği ve bir halkın müdahalesini gerektiren bir yetkinin verildiği eylemdir." Olarak çok daha geniş kapsamlı bir şekilde açıklar. Bu tanımlar arasındaki kapsam farkına bakıldığında sosyolojik bakış açısı sadece suç teşkil eden eyleme değil bu eylemin neden suç olduğuna ilişkin toplumsal temelli bir açıklamayı da içerir.

Hukukçular bakımından suç; kanunlara aykırı olan ve bir yaptırım gerektiren eylem ve davranışlardır. Kriminologlar suçu pek çok sebebin tesiri sonucu oluşmuş insan iradesinin bir ürünü olarak görmektedir. Sosyologlar ise, suçu toplumsal sebeplerle ilişkili olarak normlardan sapmış davranış olarak tanımlamaktadır (Evcim, 2011). Hukuki bakımdan bir eylemin suç statüsünde kabul edilmesi, maddilik, manevilik ve kanunilik ögelerini barındırmasına bağlıdır. Maddilik ögesi, bir davranışı yapıp yapmama durumu gösterirken, manevilik ögesi ise suçlunun kastı veya kusur oranı ile ilgilidir. Burada suçun bilerek ve isteyerek işlenmesi kastı, davranışın sonucunu öngörememe ve istemeden sebebiyet verme durumu ise suçlu kişinin kusurunu ifade etmektedir. Son unsur olan kanunilik ise ‘‘kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesinin bir sonucudur. Yani kanunda belirtilmediği müddetçe bir davranış hukuki açıdan suç olarak kabul edilmemektedir (Yıldırım, 2014: 3).

Durkheim’ın ‘Sosyolojik Metodun Kuralları’ isimli eseri incelendiğinde toplumsal olguları normal ve patolojik olarak sınıflandırdığı görülmektedir. Suç kavramını açıklarken suçu patolojik bir olgu olarak tanımlamaktan ziyade yapısal ve işlevselci bir çerçevede temellendirmektedir. Durkheim’a göre suç, toplumsal ve sosyal bir olgu olmakla birlikte her toplulukta var olduğu için toplumsal bir normal olarak kabul edilmelidir (Gündüz-Mutluer, 2000;48). Makul seviyelerde tutulması kaydıyla kaçınılmaz olan suç olgusunun, toplumsal birlikteliğin sağlanmasına katkı sağlayacağını ileri sürmüştür (Durkheim, 1985; 83)

Uluğtekin’e göre suç olgusu sadece toplumsal açıdan ele alınılamayacak bir yapıya sahiptir. Ona göre suç kavramı, kanunların ihlal edilmesinden dolayı hukuki, topluma zarar veren bir yapıya sahip olmasından dolayı sosyolojik, bireyin davranışlarından kaynaklanmasından dolayı psikolojik, dinin getirdiği kurallarla çelişmesinden dolayı dini ve ahlaki kurallara aykırılık içerdiğinden dolayı ahlaki bir kavramdır (Uluğtekin, 1991: 41). Garofalo, suçu diğer bireylerin doğruluk ve menfaat duygularını ihmal ederek medeni topluma zarar veren bir olgu olarak tanımlarken Grispigni, toplumun varlığını ve toplumsal yapının

korunmasını tehlikeye atacak eylemler olarak tanımlamıştır (Garofalo, 1891:2, Akt. Soyaslan, 1998:168 /Grispigni, 1947:383, Soyaslan, 1998:168). Kulaksızoğlu, suçu, bireyin yürürlükte olan yasalara bireysel, toplumsal, kültürel koşulların etkisiyle karşı gelmesi ve buna karşılık yasalar tarafından belirlenen ve öngörülen yaptırımlara konu olması şeklinde tanımlamaktadır (Kulaksızoğlu, 1998;196).

Göver ve Şenol'a (2017) göre ise suç; kurum ve kişilere maddi ve/veya manevi anlamda zarar veren, sorumlusuna cezai yaptırım uygulanmasına sebep olan; toplumsal değerlere, ahlaka ve hukuka aykırı davranışlardır. Suç teşkil eden bu davranışlar tarihsel süreç içerisinde toplumsal, bilimsel, teknolojik gelişmelerin sonucu olarak farklı bir boyuta taşınmış ve günümüze geldiğimizde suçların türü, kapsamı ve işeniş hızı akıl almaz düzeyde artmıştır.

Suçun evrimsel süreci incelendiğinde ilk insanlar zamanında şahsa karşı suçlar, yerleşik hayatla birlikte mala karşı suçlara dönüşmüş yazının icadı ile birlikte ise suç ve cezalar yazılı hale gelmiştir. Sanayi devrimi döneminde finansal suçlar ağırlıkta iken dijital teknoloji döneminde bilişim suçları ağırlıkta ve küreselleşme ile ise suçlar uluslararası çapta işlenmeye başlanmıştır (Deloglu ve Soyaslan, 1990). Günümüz dünyasında ise suçun var olmadığı bir toplum hayal bile edilememektedir.

2.1.2. Suç teorileri

Suç kavramı günümüzde çok sayıda etkenin ortaya çıkardığı bir davranış olarak görülmekte ve suç içeren davranışı açıklamaya yönelik, arka planında yatan sebepler ve tetikleyicileri çok boyutlu olarak çeşitli bilim dalları tarafından incelenmektedir. Bu doğrultuda psikoloji, sosyoloji, hukuk gibi bilim dalları suç davranışını açıklamaya yönelik çeşitli teori ve modeller ortaya sunmuştur. Bu bölümde bir bütünlük oluşturması açısından bunlardan biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve modern teoriler ele alınacaktır.

2.1.2.1. Biyolojik suç teorileri

Bu teori; kişinin suç işlemesinin sebebi olarak sahip olduğu biyolojik özellikleri gösterir ve suç işleyen bireylerin biyolojik açıdan gelişimsel olarak suç işlemeyen bireylerden geride olduklarını söyler. Teorinin ileriye sürdüğü bu fikir temelini "Evrim Teorisine" dayandırmaktadır. Teori kişilerin suç işleme sebebi olarak biyolojik özellikleri görmesi sebebiyle suçluluğun doğuştan getirilen bir özellik olduğunu ileri sürmektedir. Biyolojik yaklaşımı benimseyen bilim adamları suç davranışının sebebini anlayabilmek için birçok genetik araştırma yapmış, gen dizilimlerini incelemiş, ikizler ve evlatlık çocuklar ile araştırmalar yürütmüş ve bu şekilde suç davranışının anlaşılacağını düşünmüşlerdir (Dolu, 2011)

Biyolojik teorinin en ünlü savunucusu Cesare Lombroso'dur. Mahkumlar üzerinden çeşitli incelemeler yapan Lombroso suçlu kişilerin bazı ortak fiziksel özellikleri olduğunu farketmiş ve buna bağlı olarak suçlu ve suçlu olmayan kişiler arasında tanımlanabilir farklılıklar olduğunu ileri sürmüş, suçlu kişinin anormal olduğunu düşünmüştür. Günümüzde etkisini yitirmiş olsa da yaptığı çalışmalar sonucunda Lombroso'nun ortaya koyduğu suçlu profilinde; hırsızlar genelde hareketli bir yüz yapısı ve ellere, yamuk burunlara, şaşı gözlere sahipken katiller sabit, soğuk ve dik bakışlara, uzun kulaklara ve büyük burunlara sahiptir. Cinsel suç işleyenlerin ise parlayan gözleri, ince yüzleri ve iri dudakları vardır (Demirbas, 2005: 60).

Bu yaklaşımlar geçerliliğini yitirmiş olsa da günümüzdeki modern araştırmalara temel teşkil etmiştir. Çağdaş biyolojik yaklaşımlar ise nörofizyolojik sebepler (öğrenme güçlüğü, beyin hasarı vb.), kalıtımsal anomaliler, biyokimyasal koşullar (hormonel bozukluk gibi) ve zeka üzerine odaklanmaktadır (SCCJR, 2016: 1).

2.1.2.2. Psikolojik suç teorileri

Psikolojik teoriler temelde bireyin karakter özelliklerine odaklanmış olmakla birlikte biyolojik, sosyolojik, kültürel ve çevresel koşulların insan davranışı üzerindeki etkisini göz ardı etmemekte ve bu dış koşulların bireyin ruh dünyasında nasıl bir etkisi olduğuna odaklanmaktadır (Kaner, 1992).

Suçun nedenine ilişkin çalışmalar 19. Yüzyılın sonlarıyla birlikte insan bedeninden kişinin ruh dünyasına doğru yönelmiştir. Bu noktada psikoloji biliminin kriminolojiye katkısı başlamıştır. Psikolojik teoriler suç davranışını kişilik bozuklukları, zeka geriliği, çeşitli psikopatolojiler ve ahlaki gelişim geriliği üzerinden değerlendirmişlerdir.

Psikanalitik kuramın kurucusu olan Freud suç davranışını bireyin kişilik özelliklerini oluşturduğunu ileri sürdüğü id, edo ve süperego ile izah etmektedir. Ona göre güçsüz bie ego idin tüm isteklerini yerine getirerek suçun oluşumuna zemin hazırlar. Bunun yanında id'in tüm isteklerini reddecek kadar güçlü bir süperego da suça sebebiyet verebilmektedir (Geçtan, 2003). Psikanaliz ilkelerini kullanarak suç davranışını ilk kez inceleyen bilim insanı olan August Aichorn; insanların asosyal olarak doğduklarını ve çevreleriyle olan etkileşimleri ile sosyalleşmeye başladıklarını, kişinin asosyal olduğu dönemde "haz evresinde" yaşadığını ve sosyalleşmeyle birlikte "gerçeklik evresine" geçtiğini söyler. Ancak tüm bireylerin gerçeklik evresine geçemeyeceğini ve bunun bir sonucu olarak suç içeren antisosyal davranışların oluşabileceğini belirtir (Dolu ve diğerleri, 2012:39-40). Adler ise suçu çocukluktan itibaren gelişen yetersiz toplumsal ilgiye bağlamıştır. Aşağılık kompleksini suçun bir nedeni olarak gören Adler, bu duygunun bireyi başarılı olması için güdüleyebileceği gibi özellikle ailedeki olumsuz ana-baba yaklaşımlarından dolayı suçlu davranışlara sürükleyebileceğini ileri sürmüştür (Demirbaş, 2001:114).

Psikanalitik kurama yönelik yapılan en önemli eleştiri bilimsel ispatlanabilirlik ve ölçme problemleridir. Psikanalitik kuramın ileri sürdüğü bilinçaltı çatışmaları, id, ego ve süper ego gibi kavramların temel varsayımlarının test edilebilmesi ve ölçülebilmesi mümkün değildir. Bunların var oldukları bir kabuldür. Bu kurama yapılan diğer bir eleştiri ise, Psikanalitik yaklaşımın psikolojik problemleri bulunan az sayıdaki suçluya tatbik edilmiş oluşudur (Dolu, 2011).

Suçun sebebini açıklamakta kullanılan bir diğer psikolojik etken de kişilik özellikleridir. Bazı insanların agresif ve saldırgan olması, şiddete daha fazla eğilimli olması ve suça yönelmesinin sebebi olarak kişilik yapısı gösterilmektedir. Ani ve tepkisel hareket etme, negatif duygusallık ve psikopati bu kişilik özelliklerinden bazılarıdır (Dolu ve diğerleri, 2012).

Ani ve tepkisel hareket etme, kriminologlara göre suçlu davranışların en önde gelen belirleyicileridir. Bu şekilde dürtüsel davranan kişiler, normal davranan kişilere göre bir davranışı gerçekleştirmeden önce olası risklerini ve sonuçlarını düşünme imkanı bulamayacağından suç içeren davranışları yapma olasılıkları daha fazladır. Sağlıklı bir bilişsel değerlendirme yapmadan hareket eden kişiler bu durumun doğal bir sonucu olarak suç işleyebilmektedir (Jones, Lynam ve Piquero, 2015).

Psikopati suçluluk hissetmeme ve empati yoksunluğu ile karakterize bir psikolojik kavramdır. Manipülasyon ve yalanın patolojik bir hal aldığı psikopat bireylerde soğukkanlı ve tehlikeyi seven bir kişilik yapısı görülmektedir. Psikopatisi olan kişilerin deneyimlerden öğrenme becerileri düşük olduğu için ceza caydırıcı bir yol olmamaktadır. Bu yönüyle tüm riskleri çekinmeden alan psikopatlar, suça mani olma, caydırma ve iyileştirme oranı en düşük olan gruptur (Cima ve diğerleri, 2010). Buna karşın psikopat yapıya sahip kişilerin suçlular içerisinde küçük bir grubu oluşturması, bu kişilik yapısının suçu açıklamada yeterli olmadığını göstermektedir (Sokullu-Akıncı, 1999).

İnsanın devamlı suretle dünyaya öfke, kızgınlık ve olumsuz bir tavırla yaklaşması negatif duygusallık olarak tanımlanır. Özellikle şiddet ve ailevi huzursuzlukların içerisinde yetişmiş bireylerde görülen bu hal, zaman içerisinde beyin kimyasında olumsuz değişimlere sebep olmaktadır. Bu değişimlerin sonucu olarak kişi anksiyete ve depresyon geliştirebilmekte ve sosyal ve cinsel davranışlarını düzenleme sıkıntısı yaşayabilmektedir (Caspi ve diğerleri, 1994).

Suçu açıklayan bir diğer psikolojik teori ise Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Kuramına dayanmaktadır. Kurama göre ahlaki gelişim bireyin yaşamı boyunca devam eden 6 dönemden oluşmaktadır. Bunlar en alttan en üste doğru; ceza ve itaat eğilimi, bireysellik-karşılıklılık ve çıkar, kişilerarası uyum, kanun ve düzen eğilimi, toplumsal anlaşma ve evrensel ahlaki ilkelerdir. Buna göre insanlar ahlaki gelişim dönemi olarak ne kadar üst seviyede olursa, o kadar empati ve başkaları için kendi çıkarlarından vazgeçme yeteneği kazanmış ve suç işleme olasılığı o ölçüde azalmış olur (Dolu, 2011).

Suçu açıklayan psikolojik teoriler genel anlamda değerlendirildiğinde bireyin kişisel özellikleri üzerinde durarak bu davranışı açıklamaya çalıştığı görülmektedir. Buna karşılık insan doğası itibariyle biyolojik, psikolojik sosyal ve kültürel bir bütündür. Bu nedenle diğer ögeleri dışarıda bırakarak yapılacak bir açıklamanın suçun doğasını anlamak açısından yetersiz kalacağı düşünülmektedir.

2.1.2.3. Sosyolojik Suç Teorileri

Sosyolojik teoriler suç olgusunu toplumu merkeze alarak irdelemiştir. Sosyolojik bakış açısı suçu sosyal yapının bir ürünü olarak görür ve hasta olanın toplum olduğunu ileri sürmektedir (İçli, 2004:77). Bu görüş özellikle önemli nüfus hareketlerinin olduğu 19. yüzyılda popülarite kazanmıştır. Bu dönemde artan suç oranları; yaşanan savaşlar, göçler ve ekonomik buhranların beraberinde getirdiği toplumsal ve sosyolojik tahribata ve bireyler arasındaki sosyal

ilişkilerin azalmasına bağlanmıştır. Durkheim savaş, göç vb. durumlar sonucu güçsüzleşen toplumsal mekanizmanın kuralsızlık ve normsuzluk halinde sosyal yapının işlevini koruyamayışını "anomi" olarak tarif etmekte ve kişiyi bireysel hırs, heves ve arzularıyla baş başa bırakan bu durumun suç oranlarını artıracağını ileri sürmektedir (Başıbüyük ve Karakuş, 2010). Yani Durkheim suçun ortaya çıkışını çeşitli sebeplerle toplumun birey üzerindeki kontrol işlevini kaybetmesi ile açıklamaktadır.

Suçu özetle çevre tarafından şekillenen ve öğrenilen bir davranış olarak açıklayan sosyal teoriler Siegel tarafından 4 başlık altında toplanmıştır. Bunlar Sosyal Yapı Teorileri, Sosyal Süreç Teorileri, Çatışma Teorileri ve Feminist Teorilerdir.

Sosyal Yapı Teorileri toplumu din, dil, ırk, kültür vb. tüm parçaların bir bütünü olarak görür ve bu parçalardaki her bir değişim ve gelişimin suç davranışı üzerinde etkili olduğunu ileri sürerek suçu bu yapılar çerçevesinde açıklamaya çalışır (Akpınar, 2018: 52).

Sosyal Süreç Teorileri; öğrenme, kontrol ve damgalama kavramlarına odaklanmaktadır ve bu süreçlerin bireyin suç işlemesine sebep olabileceğini öne sürmektedir. Öğrenme kuramlarına dayanan yönüyle suçun sosyalizasyon süreci içerisinde öğrenilen bir davranış olduğunu ve özellikle gençlerin içinde bulundukları antisosyal akran grupları etkisiyle suça meyilli hale gelmelerinin olası olduğunu ifade etmektedir (Siegel, 1989:191). Bireyin çocukluğundan itibaren içerisinde bulunduğu başta aile, okul ve diğer sosyal grupların öğrenme süreci üzerinde çok önemli bir etkisi vardır. Kişi bu öğrenme süreci içerisinde toplumca onaylanan davranışları öğrenebildiği gibi suç teşkil eden davranışları da öğrenebilmektedir (Dönmezer, 1994). Kontrol teorileri ise bireyin aile, okul, arkadaş, din, kültür, gelenek gibi sosyal unsurlara bağlılığı oranında sosyal süreçlerin kontrol gücünün artacağını ve suç işleme eğiliminin azalacağını ifade etmektedir (Kızmaz, 2005). Damgalama teorisi ise bireylerin toplumdan kötü, suçlu, sapık gibi şekillerde dışlanması sonucu kendini doğrulayan bir kehanet gibi suça yönelmesini konu alır (Dolu ve diğerleri, 2013, 15-16).

Çatışmacı teorisyenler suçu, toplumda rekabet eden grupların yarattığı güç dengesizliği nedeniyle oluşan çatışma ortamından kaynaklanan sosyal bir olgu olarak değerlendirmektedir. Sellin'e göre suç, modern toplumda çatışmalar sonucu oluşan normların ve sosyal organizasyonsuzlukların sonuçlarından biridir ve suçun en önemli nedeni toplumdaki kültürel çatışmadır (Beirne, Messerschmidt, 2006, s.388).

Feminist teoriler, diğer teorilerin kadın suçluluğunu açıklamakta yetersiz kaldığı görüşü üzerine ortaya çıkmış ve kadın ile erkeğin farklı sosyalleşme süreçlerinden geçtiğini belirtmiştir. Kadınları suça yönelten en temel sebep olarak toplumda ataerkil yapının hakim olması ve kadının bundan dolayı baskı altında ve arka planda kalmasını görmektedir. Feminist teorisyenlerin dikkat çektiği önemli bir diğer husus ise özellikle şiddet suçu bakımından kadınların işledikleri suçlar erkeklere nazaran daha çok öz savunma şeklinde olduğudur (Darcan, 2014).

2.1.3. Suçluluğa yönelik risk faktörleri

Sebepleri ya da tetikleyicileri bilinmeyen bir olgunun önlenmesine yönelik çalışmalar başarılı sonuç veremeyeceği için suçluluğunun sebeplerinin bilinmesi, suçluluk üzerinde etken olan veya suçluluğu daha ileri bir düzeye taşıyan faktörlerin tespit edilmesi suç ve suçluluk ile mücadele politikalarının temelini oluşturmaktadır. Bu sebeple suçluluğa yönelik önleyici politikaların belirlenmesi ve sosyal tedbirlerin ortaya konulmasında bu araştırmalar önemli bir yer tutmaktadır (Kahraman ve Gül, 2015).

Suç, suçluluk olgusu ve suç teşkil eden davranışlar ancak ve ancak bunlara uygun toplumsal ortamlarla bir etkileşime girerek ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda yapılan araştırmalar da bireylerin suça sürüklenmesi süreçlerinin başında sosyoekonomik ve kültürel koşulların yansıra yaşanılan/bağlı olunan çevrenin önemini ortaya koymaktadır. Toplum/toplumsal yaşam ve sosyoloji kavramlarının değişken bir yapıya sahip olması ve toplum kurumları arasındaki etkileşim sebebiyle suç ve suça sebep olan faktörler araştırılırken

araştırmacılar birbirinden farklı çok sayıda toplumsal faktörü ön plana çıkarmışlardır (Yavuzer, 2011;192-193). İnceleme alanlarına göre bazı araştırmacılar ekonomik hayat standartlarını ön plana çıkartırken, bazı araştırmacılar demografik faktörlerin belirleyici etken olması üzerinde çalışmalarını şekillendirmişlerdir (Yavuzer, 2011; 193). Her 2 ana etken de incelendiğinde varsayımlar üzerinden yola çıkan araştırmacıların sanayileşme ve kentleşme hızında yaşanan hızlı değişimlerin, ekonomik darboğaz dönemlerinin, göç ve savaş dönemi gibi toplumsal bunalım dönemlerinin suç oranlarında artış yaşanan dönemler ile paralel geliştiği görülmektedir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında özellikle Türkiye'deki suç ve suçluluk oranları incelendiğinde, sanayileşme-göç-kentleşme süreçleriyle birlikte çocuk ve yetişkin suçluluğu oranları ve niteliğinde değişiklikler olduğu gözlemlenmektedir.

2.1.3.1. Bireysel Faktörler:

Suçluluk olgusu ele alınırken bireylerin suça bulaşmasında tek bir faktörün belirleyici olduğundan bahsetmek mümkün gözükmemektedir. Suça itilme riskleri bireysel ve çevresel faktörler şeklinde iki temel başlık olarak ele alınabilmektedir.

2.1.3.1.1. Biyolojik faktörler

Suç, suçluluk ve çocuk suçluluğu olgularının bireysel etkileyenleri incelediğinde ilk olarak biyolojik etkenlerle karşılaşılmaktadır. Tarihsel bir çerçevede suç işleyen bireyler üzerine yapılan ilk araştırmalar, bireylerin beden ve kafa yapıları merkeze alınarak yapılmıştır (Yavuzer, 2018). Bir diğer ifadeyle suç ve suçun sebepleri üzerine yapılan ilk araştırmalarda araştırmacılar, suç işleyen bireyin biyolojik etkenler dolayısıyla suça karıştığı inancıyla hareket etmişlerdir. 1870'li yıllarda İtalyan kriminolog Cesare Lombroso, suç işleyen insanların anatomilerinden kaynaklı belirli özelliklerinin olduğunu ifade etmiştir. Lombroso'ya göre kafa büyüklüğü, çene büyüklüğü ve kol uzunluğu gibi anatomik özellikler; bireylerin 'muhtemel suçlu' ya da 'suça karışmaya meyilli' olarak kabul edilmesi gerektiğini göstermektedir

(Giddens, 2008). Lombroso'nun ortaya koyduğu bu çalışmalar neticesinde oluşan yaygın toplumsal inanış; bireylerin biyolojik özellikleri ve fiziksel görünümleri sebebiyle suçlu ya da muhtemel suçlu olarak kabul edilmelerine sebebiyet vermiştir (Giddens, 2008 ve Yavuzer, 2018). Yaptığı ilk çalışmalarda Darwin'in evrim teorisinden de yararlanan Lombroso, insanların doğuştan suçlu olarak doğduklarını ve suçluların bedenlerinde bir kusurun muhakkak bulunduğunu ifade etmektedir (Yavuzer, 2018). Bu ön kabulle suçlu bireylerin evrim geçiremeyeceklerini ve ilkel bir aşamada hayatlarını sürdüren bireyler olduklarına inanmaktadır. Büyük bir kafa, büyük bir çene, normalden daha büyük ya da daha küçük kulaklar, burun düzlüğü, dişlerin düzensiz bir yapıya sahip olması gibi anatomik özelliklere sahip olan suçlu bireyler, evrim geçirmedikleri için toplumsal hayat içinde direkt olarak ayırt edilebilmektedir (Bates ve Swan, 2018). Lomboroso'ya göre suç doğal bir olgudur ve biyolojik, psikolojik ya da anatomik olarak suçlu doğan bireyler ayırt edilerek bir tedaviye tabii tutulmalı ve topluma kazandırılmaları yönünde tedbirler uygulanmalıdır (Günal, 1972). Lombroso, bireysel faktörlerden bir tanesi olarak da sara hastalığını göstermektedir. Sara hastalığına sahip bireylerde, beyin fonksiyonlarında aniden yaşanan aksamalar meydana gelmekte ve bu aksamalar neticesinde nöbetler ve geçici bilinç kayıpları yaşanmaktadır. Ona göre suç işleme olasılığı ile sara hastalığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Yavuzer, 2018).

2.1.3.1.2. Zeka

Suç ve suçluluk üzerinde etkili olan risk faktörlerinin bireysel etkileyicileri incelendiğinde, en önemli faktörlerden bir tanesi olarak zeka düzeyi karşımıza çıkmaktadır. Zeka kavramı; bir zihnin öğrenme, öğrenilenlerden faydalanabilme, karşılaşılan yeni durumlara uyum sağlayabilme ve çözüme yönelik yeni yollar bulabilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Yörükoğlu, 2004; 105). Bir diğer ifadeyle zihnin birçok yeteneğinin bir uyum içinde çalışması sonucunda ortaya çıkan bir yetenekler toplamıdır (Aral, 2001; 115). Zeka geriliği yaşayan ya da zeka yoksunluğu olan bireylerin, yaşadıkları toplumun kültürel ve sosyolojik değerlerini

idrak edemeyecekleri ve uyum sağlayamayacakları ön kabulüyle tehlikeli suçlara bulaşmaları toplum içinde 'muhtemel' bir durum olarak kabul edilmektedir. (Hurwizt ve Shulman; Akt. Özek,1966). Çakaloz (2016) incelendiğinde suç/ suçluluk ve zeka bağlantısı üzerine 127 olgu üzerine çalışmalar yapıldığı görülmektedir. 127 olgunun en az 2 farklı suça karıştığı tespit edilmiştir. Buna göre en yüksek suç oranı %33,5 ile mala karşı suçlar olurken bunu %31,2 ile vücut dokunulmazlığına karşı suçlar takip etmektedir. Suç teşkil eden eylemlere bulaşmış 127 olgunun %65,4'ü normal bir zeka seviyesindeyken %26,8'i sınırda zekaya sahip, %7.8'inin ise zeka geriliği yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır (Çakaloz ve ark., 2016). Suçluluk ve zeka arasındaki ilişki tespit etmek adına Farrighton ve West'in yaptığı çalışmalar, görece daha erken yaşlarda suça karışan çocuklarının zeka yoksunluğuna-zeka geriliğine sahip olduklarını ortaya koymaktadır (Yavuzer, 2018).

2.1.3.1.3. Psikolojik faktörler

Kişilik ve davranış bozuklukları bir psikolojik etken olarak suçun bireysel faktörleri arasında gösterilmektedir. Kişilik kavramı bireysel yetenek ve becerileri içermesinin yansıra bireyin toplumla uyumunu da içeren bir kavramdır. Bir diğer ifadeyle kişilik kavramı sadece bireysel bir kavram olmanın ötesine geçerek toplumsal yapı tarafından da şekillendirilen bir kavramdır (Yavuzer, 2018). Amerika Birleşik Devletleri Çocuk Adaleti ve Suçu Önleme Ofisi tarafından çocuklarda şiddet davranışlarının sebeplerine yönelik ortaya konulan araştırmalar, hüküm giymiş çocuklarda zeka düşüklüğünün yanı sıra psikolojik, kişilik ve davranış bozukluğunun da olduğunu ortaya koymuştur. Bu risk faktörleri incelediğinde hiperaktivite, konsantrasyonu sağlamaya yönelik zorluklar, saldırgan huy ve tavırlar, anti-sosyal davranış şekillerinin, çocukların suça sürüklenmesinde önemli risk faktörleri olduğu görülmektedir (Hawkins ve ark., 2000; Akt. Dematteo ve Marczyk, 2005).

Psikanalitik kuramlar incelendiğinde, kişilik sorunlarının ve davranış bozukluklarının genel olarak suça dönüştüğü sonucuna ulaşılmaktadır. Toplumsal yapıya entegre olma ve uyum

sağlama noktasında sorun yaşayan bireyler bu yapıyı kısmen ya da bir bütün olarak ortadan kaldırmaya yönelik davranışlar içine girmektedir (Jessor, 1991; Akt. Güler, 2010). Freud, suçluluğun sebeplerini incelerken bireyin bilinçdışında var olan ve bireyi saldırgan davranışlara yönelten güdüleri ön plana çıkarmıştır. Buna göre, aile ve çevresinden yeterli bir sevgi göremeyen bireyler çevrelerine yönelik saldırgan davranışlar geliştirmekte, özellikle ergenlik çağında sadece ailesine karşı hareket etmek için suç teşkil eden eylemler sergilemektedir (Yavuzer, 2018).

Zamansal bir çerçevede ele alındığında bireylerin fiziksel ve psikolojik olarak gelişimlerinin dinamik bir yapıya sahip olduğu görülecektir. Bu gelişim evrelerinde kritik yaş gruplarına özellikle hassasiyet gösterilmesi gerekmektedir. Anatomik bir gelişimin yanında çocuklar, yaşadıkları toplum ve çevreyle de iletişime girerek bir gelişim göstermektedir. Bir öğrenme durumu olarak kabul edilen sosyalleşme, gelişim döneminde başarılı bir şekilde sağlanmazsa bireylerde toplumsal kurumlara karşı ve uyum sağlayamama gibi durumlar görülme riskiyle karşılaşılabilir (Steffensmeir ve Alan, 1991:70-75).

Öte yandan suç, çok faktörlü bir olgu olduğu için zeka düşüklüğünü-yoksunluğunu ya da psikolojik sorunların suçun başlı başına ve salt bir etkeni olduğunu söylemek doğru olmayacaktır.

2.1.3.2. Çevresel faktörler

Bireylerin suç işlemesinde bireysel etkenlerin yanı sıra çevresel etkenler de ön plana çıkmaktadır. Aile, yaşamın sürdürüldüğü çevre, eğitim hayatını sürdürdüğü okul ortamı, sürekli etkileşim halinde olunan arkadaş çevresi gibi faktörler, suçun ortaya çıkmasında veya suça eğilimin yükselmesinde etken olabilmektedir.

2.1.3.2.1. Aile

Bireyin dünyaya geldikten sonra etkileşim kurduğu ilk yapı ailedir. Zamansal gelişim sürecinde bir çocuğun hayata, toplumsal yaşama ve normlara dair ilk bilgileri edindiği yapı

özelliğini taşıyan aile, bireylerin suça sürüklenmesi noktasında da öncelikli risk faktörlerden birisi olma özelliğine sahiptir. Bir diğer ifadeyle sosyalizasyon sürecinin ilk sağlayıcısı aile kurumudur (Adak, 2012). Özellikle çocukluk çağında birey üzerinde etkileyici bir pozisyonda bulunana ailenin bu rolü, çocuğun anne karnında bulunduğu dönemin de öncesinde başlamaktadır. Çocuk sahibi olmaya karşı isteksizlik, anne-baba ve kardeşlerin psikolojik, kültürel ve ekonomik durumları, çocukların aile içerisindeki rolleri, gördükleri değer, aile içerisindeki iletişim ve paylaşım kanalı gibi etkenler sosyalizasyon sürecinin olumlu ya da olumsuz olarak şekillenmesine neden olacaktır. Ailenin sahip olduğu ve gösterdiği bu özellikler çocuklar için bir yaşam biçimi haline gelmekte ve olumsuz olması durumunda toplumsal hayat içerisinde uyum sorunları yaşanmasına sebebiyet verebilmektedir (İçli, 2019 ve Polat 2017).

Aile içerisinde ebeveynler arasında meydana gelen durumlar ve ailenin dağılması da çocukların ve ayrı ayrı her bir aile ferdinin suça sürüklenmesi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Boşanma süreciyle birlikte çocukların ebeveynlerden birinden ayrı kalması büyük zorluklar ortaya çıkartmaktadır. Bununla birlikte sosyal kontrol ve yönlendirmeleri sağlayan bireylerden bir tanesinin eksik olması dolayısıyla çocuklarda anti-sosyal davranış eğilimleri ortaya çıkabilmektedir (Davis, 2007; Akt. Siegel ve Wesh, 2018.)

Aile içerisindeki iletişim, etkileşim ve paylaşım kanallarının sağlıklı bir şekilde oluşturulması ve sürdürülmesi oldukça önemlidir. Aile içerisinden söz hakkı tanınmayan, fikirlerini ortaya koyduğunda rencide edilen, hareket ve düşüncelerinden dolayı ötekileştirilen, temel ihtiyaç, gereksinim ve arzuları yeterli düzeyde karşılanmayan ve genel olarak ailelerince ihmal edilen çocuklar, özellikle ergenlik dönemi gibi fiziksel ve ruhsal gelişimlerin farklı bir boyuta ulaştığı dönemlerde olumsuz davranışlar geliştirebilmektedirler. Bu dönemde çocuklar her ne kadar asi tavırlar sergiliyor olsalar da ailelerine maddi ve manevi olarak ihtiyaç duymaktadır (Yavuzer, 2018).

Gerek ergenlik döneminde gerekse daha erken dönemlerde aile içi disiplin, çocuğa karşı tutum ve iletişim, aile içi ilişkilerde önemli faktörlerdir. Glueck'in aile içi disiplin üzerine 2000 suçluyu inceleyerek yaptığı araştırmada, suçluların yetişme dönemlerinde ailelerinin gösterdiği disipline yönelik davranışların %95'inde ya çok sert ya da çok yumuşak oldukları görülmektedir (Yavuzer, 2018). Ebeveynlerin, çocukların olumsuz davranışlarına yönelik uyguladıkları yanlış ceza yöntemleri ya da ailenin pozitif disiplin noktasında yetersiz olması, bireyin anti-sosyal davranışlar geliştirmesine ve toplumsal hayatla uyum sıkıntısı yaşamasına sebebiyet verebilmektedir (Ögel, 2014).

Yapılan araştırmalar incelendiğinde suç işleyen bireylerin olduğu ailelerde büyümüş olma, aileden ayrı büyüme, sosyoekonomik durumun düşük bir seviyede olmasının suça eğilim üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Ögel, 2014). Buna ek olarak aile kurumunun parçalanması sebebiyle tek ebeveyn ile büyüme, fazla kalabalık ev ortamında yaşama, işsizlik gibi faktörler de bireylerin suça sürüklenmesine sebep olabilmektedir (İçli, 2019, Sutherland ve Cressey, 1978).

2.1.3.2.2. Okul ortamı ve akademik faktörler

Aile kurumu içerisinde bireye verilen kültür ve değerler eğitimi toplumsal ve kültürel normlarla uyuşmadığı zaman sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu sorunlar, eğitim hayatı çerçevesinde okullarda giderilmeye çalışılır. Aile hayatı sonrasında okul ortamında sosyalleşmesini sürdüren bireyler bu dönemle birlikte toplumsal hayata daha fazla entegre olmaya ve toplumsallaşmaya başlarlar. Okul ortamı, çocuklarda ve gençlerde var olan bireysel olumsuzluklara müdahale ederek bu davranışları olumluya çevirme noktasında imkanlar sağlamaktadır (Güçlü, 2012).

Bununla birlikte okul başarısızlığı kavramı da üzerinde durulması gereken kavramlardan bir tanesi olarak ön plana çıkmaktadır. Aile içi huzursuzluk ve tartışmaların çok fazla ve şiddetli olması, ailenin ve çevrenin çocuklar ve gençler üzerinde oluşturduğu başarılı

olma baskının kontrol edilebilir düzeyin üzerine çıkması, bireylerin genel olarak aile tarafından ihmal edilmesi, öğrencinin derslere ve eğitime gösterdiği ilgi düzeyinin düşük olması, fiziksel ve sağlıksal durumlar, zeka seviyesi, okul idaresinin tutumu, eğitmenlerin bireylere yaklaşım şekli ve yöntemleri okul başarısızlığı üzerinde etken olabilmektedir(Tatlıoğlu ve Ram, 2007). Okul başarısızlığının bir sonucu olarak zaman içerisinde okul ve eğitim, bireyler için önemsiz hale gelmekte ve buna bağlı olarak yetersiz sosyalleşme ya da anti-sosyal davranışlar geliştirme gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir (Polat, 2017).

Kuzuoğlu'nun 278 suçlu ve 200 suçsuz bireyle yaptığı çalışma incelendiğinde, özellikle suçlu bireylerin okul hayatına devam etmeleri noktasında aksaklık yaşandığı ya da okul hayatına hiç dahil olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmaya göre suç işleyen bireylerin %80,2'si, suçsuz bireylerin ise %10,5'inin ilkokul sonrasında eğitim hayatlarına devam etmedikleri görülmektedir. Okul başarısı açısından bu bireyler incelendiğinde, suçluların yer aldığı grupta sadece %36,7'sinin hiç sınıfta kalmadığı, %63,3'ünün ise 2 veya 3 kez sınıf tekrarı yapmak durumunda kaldıkları görülmektedir (Yavuzer, 2018).

Eğitim seviyesi ile suçluluk bağlantısını araştıran bir çalışmada Avcı (2010) Erzurum E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda 18 yaşından küçük 18 erkek çocuk üzerine yaptığı incelemede şu sonuçlara ulaşmıştır:

- Tutuklu çocukların eğitim düzeyleri incelendiğinde %83,3'ünün eğitim süreçlerini tamamlamadıkları görülmüştür.
- Tutuklu çocukların ailelerinin eğitim düzeyleri incelendiğinde, %55,6'sında anne okur-yazarlığının hiç olmadığı, %11'1'inde ise baba okur-yazarlığının hiç olmadığı görülmüştür.
- Tutuklu çocukların babalarının %21,4'ü işsizdir. Çalışan babaların %64,3'ü işçi statüsünde çalışmaktadır.

- Tutuklu çocukların %33,3'ünün ailesinde daha önce suça bulaşmış/hüküm giymiş birey bulunmaktadır.

Bu inceleme sonucunda, özellikle belirli bir yaş sonrasında sosyalleşme sürecini okulda gerçekleştirmesi gereken çocuklar, bu imkandan mahrum kaldıkları durumlarda sadece aileden ve yaşadıkları çevreden etkilenmekte ve değer öğrenme süreçlerini bu yapılardan temin etmektedirler. Öte yandan öğrenilen bu değerler genellikle yeterli olmamakta ve toplumsal değerlerle çatışılmasına sebebiyet vermektedir (Avcı, 2010).

2.1.3.2.3. Sosyoekonomik faktörler ve işsizlik

Yavuzer (2011; 193-195), suçluluk kavramının açıklanmasında ekonomik etkenlerin büyük bir yer tuttuğunu ifade etmektedir. Bir risk faktörü olarak suçla alakalı dolaylı ve doğrudan etken olan yoksulluk, aile kurumunun parçalanmasına ve ahlaki değerlerin yitirilmesine de sebebiyet verebilmektedir. Bunlara ek olarak yoksulluk; eğitim hayatında başarısızlık, fiziksel ve zihinsel sorunlar ve okula devam edememe gibi sorunları da beraberinde getirmektedir (Siegel ve Wesh, 2018).

Türkiye'nin ekonomik düzeyi ele alınırsa; kırsal nüfus öncelikli olmak üzere nüfusun önemli sayılacak bir kısmı yoksulluk sınırında hayatını sürdürmektedir. Yoksulluk, ailede işsiz ya da sürekli olarak düzensiz işlerde çalışan fertlerin olması, eğitim düzeyinin düşük olması gibi durumlar, bireylerin yetişme şartları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Yoksulluk kavramı çocuklar üzerinden ele alındığında, kötü ve yetersiz beslenme, sağlıksız ve olumsuz koşullar altında hayatını sürdürme, ailenin yaşam mevcudiyetini sağlamak adına eğitim hayatının yarıda kesilmesi gibi durumların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu tarz durumlar da bireylerde şiddet eğilimi oluşmasına, çocuklara yönelik özellikle emek sömürüsünün ortaya çıkmasına, ihmal ve istismar gibi gelişimi olumsuz etkileyen durumların oluşmasına sebebiyet vermektedir (UNICEF, 2011).

Ailenin sahip olduğu sosyoekonomik koşulların yetersiz olması, çocukların ve ailedeki bireylerin fail ya da mağdur statüsünde suçun içerisine dahil olmasına sebep olabilmektedir. Düşük gelir düzeyi ve yoksulluğa bağlı olarak aile şiddetin yaşanması, ev şartlarından uzakta hayatını sokakta sürdürme, eğitim hayatının yarıda kesilerek çalışma hayatına başlatılma, cinsel istismar, terör ve suç örgütlerinin etkisine girme gibi olumsuzluklar bireyleri suçun öznesi haline getirmektedir (Özpolat ve Solak, 2011;27-28).

Yetişkin suçluluğu üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde işsizlik ve istihdam kavramlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Çalışma arzusunda olduğu halde istihdam edilme başarısı gösteremeyen bireylerde ekonomik etkilerin yanı sıra psikolojik baskıyla birlikte sosyal hayat üzerinde de olumsuz etkiler görülmeye başlamaktadır (Biçerli, 2004;6). Bir diğer ifadeyle bireyin istihdam çerçevesinin dışında kalmasının toplumsal maliyetleri de ortaya çıkmaktadır. Bu maliyetler incelendiğinde, üretim kaybı, özgürlük kaybı ve sosyal yaşamın dışında kalma, özgüven ve vasıf kayıpları, entelektüel yeteneklerin azalması, psikolojik baskı ve yıpranma, iş isteğiyle alakalı güven kaybı ve buna bağlı olarak çalışma arzusunun azalması, toplumla olan bağların zedelenmesi ve aile hayatında düşük ekonomik yapıya bağlı olarak çözülmelerin meydana gelmesi, cinsiyet temelli toplumsal ayrışmaların yaşanması gibi maliyetlerin toplum hayatında ön plana çıkmaya başladığı görülmektedir (Işığıçok, 2014;65).

Bireylerin özellikle yetişkinlik çağlarında istihdam hayatının dışında kaldıkları süre uzadıkça birey üzerindeki olumsuz etkiler de paralel olarak artış göstermeye başlamaktadır. Psikolojik baskının her geçen gün artması ve yaşanan özgüven kayıplarıyla birlikte bireylerin suça meyilleri süreyle doğru orantılı olarak yükseliş göstermektedir. Bir diğer ifadeyle işsiz olan bireyler, kişisel özelliklerine, gelir kayıplarına ve çevresel faktörlere bağlı olarak suç işleyebilmektedirler (Durusoy, 2008, 181).

İşsizlik oranları ve suç arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır (Soroka ve Bryak, 1995; 262). Aynı zamanda bireylerin bir işte istihdam edildikleri durumda gelirlerinin düşük olması

da suç oranlarına yönelik çalışmaların merkezinde yer almıştır. Bu doğrultuda bir işte çalışması karşılığında elde ettiği gelir düzeyi düşük olan bireylerin, suç içeren eylemlerden elde edeceği kazancın görece yükselmesine sebebiyet vermektedir. Gelir düzeyinin bu denli düşük olduğu durumlarda işsizlik oranlarında ve iş gücüne katılma oranlarında bir düşüş meydana gelmektedir. Bir kısır döngü olarak bu da suç oranlarının yükselmesine sebebiyet vermektedir (Witt, 1999;391).

İşsizlik ve suç oranları arasındaki pozitif ilişki üzerine yapılan incelemelerde, işsizlikle birlikte yaşanan psikolojik baskı durumu ve sosyal çevrenin dışında kalma durumu, bireylerin genel olarak toplumsal değerlerden uzaklaşmasına sebebiyet vermekte ve toplum kurallarına bağlılık düzeyinin azalmasına yol açtığı görülmektedir. Toplumsal değerlere ve sosyal yaşam normlarına yönelik bağlılığı ve sorumlulukları azalan bireylerde anti-sosyal eğilimler ön plana çıkmaktadır. Raphel ve Winter-Ember(2001)'e göre belirli bir zaman diliminde istihdam sürecinin dışında kalan bireylerin ilk etapta aile içi şiddet uygulayan bir eş veya ebeveyn olma ihtimali artmakta, bununla birlikte orantısız alkol kullanımı, uyuşturucu kullanımı gibi durumlarla suça meyilli hale gelebilmektedir. Bununla birlikte işsizlik süreçlerinde bireyler kendilerini toplumsal yapıdan uzaklaştırılmış ve dışlanmış olarak görmeye başlamaktadır. Bu bireylerde Bir özgüven kaybı ve psikolojik baskı durumu ortaya çıkmaktadır. Böylelikle toplumsal hayatının dışına itildiğini hissine kapılan bireylerin toplumsal norm ve kanunlara aykırı davranışlar geliştirmeleri daha basit bir hal almaktadır (Tsushima, 1996;501).

Gottfredson ve Hirschi(1998), işsizlik ve suç arasındaki ilişkiyi ele aldıkları çalışmalarında mental anlamda önemli bir bağ bulunduğu ifade etmişlerdir. Buna göre düzenli bir işte çalışan bir birey, enerjisini ve zamanının büyük bir kısmını işine ayırmaktadır. Bundan dolayı iş haricinde suç teşkil edecek faaliyetlerden uzak durabilme şansına sahiptir. Bireylerin istihdam hayatı içinde kendilerine yer bulmaları, onların bir gelir elde etmesine de imkan tanımaktadır. Yasal çerçevede kalarak görece yüksek bir gelir düzeyine ulaşan bireylerin suç

işleme eğilimleri azalış göstermektedir. Aynı doğrultuda yasal olarak bir istihdam hayatı olan bireylerin özgüvenleri ve statüleri artış göstermektedir. Bu da bireylerin kendilerini suç teşkil edecek eylemlerle ifade etmesine gerek kalmadan toplumsal hayat içinde bir konum elde etmesini de destek olmaktadır. Bir iş ya da bir meslek sahibi olmak, bireylerin özellikle toplumsal sorumlulukları benimsemesine imkan tanımaktadır. Bu bilgiler ışığında Gottfredson ve Hirschi, bireylerin bir meslek ve iş sahibi olmaları ve görece yeterli bir gelir düzeyine ulaşmaları durumunda suç ve suçluluk olgularında uzak duracaklarını ifade etmişlerdir (Gottfredson ve Hirschi, 1998;63).

2.1.3.2.4. Arkadaş çevresi

Belirli bir yaş sonrasında günlük rutinler çerçevesinde vaktinin çoğunu okulda geçiren çocuklar için okul ortamı, aynı zamandan aynı yaş grubundan bireylerle ile vakit geçirdiği, etkileşim halinde bulunduğu ve sosyalleştiği bir yer olma özelliği taşımaktadır. Bu doğrultuda çevresel risk faktörlerinden bir tanesi de arkadaş çevresi-akran grupları olarak kabul edilmektedir. Bu durum özellikle ergenlik ve sonrası döneminde çok daha büyük bir önem kazanmaktadır. Özellikle arkadaş ve akran grupları içerisinde suç işlemiş, suçun parçası olan bireylerin bulunması, diğer bireylerin de bundan etkilenmesine yol açabilmektedir. Suçlu bireylerin bulunduğu arkadaş ve akran gruplarıyla iletişim ve etkileşim halinde bulunan bireyler de gerek heyecan ve eğlence arayışı gerekse maddi imkanlarını daha yüksek bir seviyeye çıkartma arayışıyla suça daha meyilli hale gelebilmektedir (Bates ve Swan, 2018).

Arkadaş ve akran çevreleri, bireylerde anti-sosyal davranış ve eğilimlerin ortaya çıkmasına sebebiyet verebilmektedir. Bireylerin tek başlarına kaldıkları durumlarda cesaret edemeyecekleri tutum ve davranışlar, ergenlik etkisi ve bir arkadaş grubunun teşvikiyle daha kolay bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir (Ögel, 2014). Bir diğer ifadeyle bireysel olarak işlenebilecek suçlar haricinde grup halinde suç işlemek daha kolay ve yaygın bir durum olarak görülmektedir. Hırsızlık, kundaklama, oto ve motosiklet hırsızlığı gibi suçlarda özellikle

çetelerinin etkin rol oynadıkları görülmektedir (Yavuzer, 2018). Suç işlendikten sonra yakalanma korkusunun, grup halinde hareket edildiğinde daha kontrol edilebilir bir seviyeye gelmesinden dolayı grup halinde suç işlemek ve suçun kronik bir hal alması kolaylaşmaktadır (Siegel ve Wesh, 2018).

Okul başarısızlığı, aile içi sağlıksız iletişim ve etkileşim, akran zorbalığı gibi sebeplerden dolayı özellikle ergenlik çağıyla birlikte bireyler kendilerini ispat etmek ve bir yapı içerisinde kendilerine yer bulabilmek ümidiyle suç gruplarına girebilmektedir. Arkadaşlık ilişkilerini de kullanarak çok sayıda bireyin suça itilmesine sebep olan bu çeteler alkol ve uyuşturucu madde kullanımıyla da fertlerin bilinç-iradelerini etkisiz hale getirebilmektedir (Siegel ve Wesh, 2018). Bireylerin, akran gruplarıyla birlikte hareket etmesinin en önemli sebeplerinden bir tanesi de akranları tarafından destek görme eğilimi olduğu görülmektedir. Bununla birlikte akran grubu içerisinde statü olarak yükseliş yaşanması da ergenlik çağı ve devam eden süreçlerde bireylerin suça yönelmesini teşvik eden faktörler olarak ön plana çıkmaktadır.

2.2. Sosyal Destek

2.2.1. Sosyal destek kavramı

Bireylerin toplumsal çevre ile uyum sağlayabilmesi, aile ve arkadaş gruplarıyla sorunlarını aşabilmesi ve psikolojik sağlığını koruyarak geliştirebilmesi için sosyal destek kavramı temel bir ihtiyaç olarak kabul edilmektedir. Literatür incelemesi yapıldığında sosyal destek kavramıyla alakalı birçok tanımın ortaya çıkartıldığı görülmektedir.

Joshson ve Saranson tarafından yapılan araştırmalarda (1979) sosyal destek, bireylerin güven tesis edebileceği ilişkiler sayesinde sosyal kaynaklardan faydalanması olarak tanımlanmaktadır (Terzi, 2008). Cassel (1974), sosyal destek kavramını açıklarken, kişinin, davranışlarını geliştirmek/iyileştirmek adına bireyin çevresindeki önemli kabul edilen kişilerden aldığı geri bildirimler olarak tanımlamıştır. Levin, Basham ve Sarason'a (1983) göre

ise sosyal destek, bireyin sosyal çevresi içindeki diğer bireylerce ne derece sevildiği ve sayıldığıyla alakalı bir kavramıdır (Yıldırım 1998).

Cobb (1976)'a göre sosyal destek, bireyin çevresinde yer alan ve birey tarafından önem atfedilen, toplumsal yaşam içinde saygınlık duyulan kimselerin bireye aktardığı bilgilerin toplamından oluşmaktadır. Bir diğer ifadeyle bireylerin sosyal çevrelerinden aldıkları sosyal ve psikolojik desteklerin tamamı sosyal destek kavramının çerçevesinde ele alınmaktadır (Yıldırım 1998). Bireyin ilgi görmesi, sevildiğine ve saygı duyulduğuna inanması sosyal desteğin bir sonucu olarak kabul edilmekte ve bireylerin toplumsal yapı içerisinde temel bir öge olarak var olma sürecine katkı sağlamaktadır (Kaner,2003).

Tardy (1985), sosyal desteğin 5 temel boyutu olduğunu ifade etmiştir. Bu boyutlar incelenecek olursa:

1) Sosyal desteğin yönü (desteğin alınması – verilmesi)
2) Sosyal desteğin eğilimi (destekte kullanılacak kaynakların hazır olması ve kullanılabilir olması)
3) Sosyal desteğin tanımı ve değerlenme şekli
4) Sosyal desteğin içeriği
5) Sosyal ağların sunduğu destekler (farklı sosyal gruplar tarafından sunulan destekler)

Robertson'un (1988) araştırmaları incelediğinde temelde 4 farklı destek metodunun ön plana çıktığı görülmektedir; duygusal/hissel destek, öğütsel ve bilgi aktarım desteği, sosyal ilişki desteği, maddi-fiziki yardım desteği. Robertson'a göre bu destek türleri detaylıca ele alınacak olursa;

- *Duygusal/hissel destek*, bireylerin duygu ve düşüncelerini anlayarak onlara ilgi ve empati göstererek yaklaşmaktır.
- *Öğütsel ve bilgi aktarım desteği*, bireyin karşı karşıya sorunu anlamasına ve bu sorunlarla baş edebilmesine yönelik bireye öğüt ve bilgi verilmesidir.

- *Sosyal ilişki desteği,* bireyin bulunduğu sosyal çevresi tarafından önemli ve değerli bir birey olarak bulunması, sosyal bir grup/çevre içerisinde yer alması ve saygı duyulmasıdır.
- *Maddi-fiziki yardım desteği,* bireyin hayatının akışı içerisinde ihtiyaç duyduğu parasal ve araç gereçlerle alakalı destek sağlanmasıdır (Yıldırım, 2006).

Cohen ve Wills(1985, akt: Demirtaş,2007) ise benzeri nitelikteki dört sosyal destek türünü belirlemiştir. *Saygı desteği, bilgi desteği, sosyal arkadaşlık desteği, işlevsel(maddi-fiziki) destek.*

Yukarıdaki bilgiler ışığında sosyal destek kavramı, bireylerin içinde yaşadıkları toplumsal çevreden ve kişisel ilişkilerinden, bir diğer ifadeyle diğer bireylerden gördükleri maddi ve manevi desteklerin tamamını kapsamaktadır (Yıldırım, 2006). Bireyler doğdukları andan itibaren çevrelerinin desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Hayatın ilk yıllarından başlayarak süreç ele alındığında, bebeklerin yaşamlarını ve işlevselliği devam ettirebilmesi, destekleyici ilişkiler sayesinde sağlanabilmektedir (Gökler,2007). Bağlanma kuramları çerçevesinde Bowlby (1971), yaşamın ilk dönemlerinde geliştirilen sağlıklı ve güven odaklı bağlanma ilişkilerinin, bireylerin ileriki yaşam periyotlarında destekleyici nitelikte sosyal ilişkiler kurmasını kolaylaştırdığını ifade etmektedir. Hayata gözlerin açılmasıyla birlikte ilk etapta anneyle geliştirilen sosyal ilişkiler, yaşamın ilerleyen dönemlerinde çekirdek aile, akran ilişkileri, arkadaşlıkların katılımıyla birlikte sosyal bir ağ haline gelmektedir (Bowlby (1971). Bireylerin, sosyal destek gördüğü birden fazla çevreyle yakın ilişki içinde olması bireylerin hayatında farklı roller oynayan birden fazla ilişkinin varlığı anlamına geldiği için, özellikle çocuk ve ergen psikolojisi boyutuyla sosyal destek kavramı önem kazanmaktadır (Gökler, 2007).

Sosyal destek türlerinin etkilerini araştıran araştırmacılar, ergenlerin algıladıkları sosyal destek ile karar verme davranış ve süreçleri arasından anlamlı bir ilişki olduğunu tespit

etmişlerdir (Dülger,2009). Özellikle aileden algılanan sosyal destekle karar verme özgüveni ve ihtiyatlı seçicilik arasında pozitif, panik boyutları arasında negatif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Karadağ (2007) tarafından ilköğretim beşinci sınıf öğrencileri üzerinde yapılan ve aile-arkadaş-öğretmenlerden algılanan sosyal destekle akademik başarı arasındaki ilişki düzeyini tespit etmeye yönelik araştırmada, aileden algılanan sosyal desteğin olumlu durumlarda akademik başarı oranının daha yüksek olduğu görülmüş, buna ek olarak başarı-başarısızlık durumlarının hepsinde bu öğrencilerin, ailelerinden olumlu destek aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Arkadaşlar/akranlardan alınan sosyal destek açısından incelendiğinde, akademik yönden başarılı olan öğrencilerin, başarısız olan öğrencilere kıyasla daha olumlu destek aldıkları görülmüştür. Olumlu yönden sosyal destek alan öğrenciler, arkadaşları tarafından sevildiklerini, arkadaşlarının alınacak kararlarda kendisine düşüncesini sorduklarını, arkadaşlarını kendine yakın hissettiğini, birlikte vakit geçirmekten hoşlandıklarını, sorunla karşılaşması durumunda arkadaşlarının kendilerine yardımcı olduklarını ve arkadaşları tarafından dışlanmadıklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte olumlu destek alan öğrencilerin, akademik çalışmalarında yardım almaktan çok, yardım etmeyi tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

2.2.2. Sosyal destek modelleri

Sosyal destek kavramı çerçevesinde iki önemli sosyal destek modeli bulunmaktadır. Bu modeller stres tamponu modeli ve temel etken modeli olarak tanımlanmaktadır. Sosyal destek kavramının birey üzerinde oluşturduğu etki ve bireyin iyilik kavramı üzerindeki rolünü açıklamaya yönelik olarak bu kavramlar Cohen ve Wills (1985) tarafından ortaya konulmuştur.

- *Stres tamponu modeli ya da tampon modeli*, işlevi bakımından ele alındığında stres verici hadiselerle karşılaşılması durumunda, sosyal destek sayesinde hem fiziksel hem de psikolojik sağlığın korunabileceğini ifade etmektedir. Bireyler, tehlike durumlarında kendilerini koruyabilecekleri yeterlilikte bir kaynağa sahip oldukları inancına sahip

olurlarsa, stresi potansiyel bir tehdit aracı olarak algılamayacak ve stresli hadiselere karşı gösterdiği tepki kırılarak bireylerin stresle mücadele etmeye yönelik güçleri artacaktır. Bununla birlikte uyumsuz ve olumsuz davranış şekilleri bertaraf edilmiş olacaktır. Bir diğer ifadeyle yüksek düzeyli stres oluşturucu durumlarda, bireyin sosyal desteğe sahip olması, bireyin uyum sağlama sürecini ve zorlu koşullarla başa çıkma süreçlerini kolaylaştırarak stresin zarar verici yönlerini azaltan bir tampon vazifesi göstermektedir (Cohen, Underwood ve Gottlieb, 2000). Tampon modelinin başarılı olabilmesi için bireye, stresin gerektirdiği ihtiyaca göre bir sosyal desteğin sağlanması gerekmektedir (Cohen ve Mckay, 1984). Diğer bir ifadeyle stres yaratıcı tek bir durum dahi olsa bu stresin etkilerini azaltmak adına birçok ihtiyaç türü ortaya çıkabilmektedir. Bu durumu daha anlaşılır kılma adına verilecek bir örnek çerçevesinde, çekirdek aile bireylerinden birisinin vefat ettiği bir durumda, bu aile bireyi aile ekonomisine katkı sağlıyorsa aile bütçesinde maddi bir açık ortaya çıkacaktır. Bu durumda maddi sosyal destek devreye girmelidir. Bireyin vefatı, aile bireylerinde yoksunluk duygusu oluşturuyorsa, duygusal sosyal destek yöntemleri kullanılmalıdır. Bu örnek ışığında, bireylerin problemlerini anlama, tanımlama ve bu problemlere yönelik olarak sosyal destek sunulması, tampon modelinin işlevsel bir yapı kazanmasını ve bireyin algıladığı sosyal desteğin olumlu olmasını sağlayacaktır (Cohen ve Syme, 1985).

- *Temel etki modeli*, sosyal destek ile fiziksel sağlık ve bireyin kendini iyi hissetme hali arasında doğrudan bir bağ olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte stres oluşturucu koşulların var olmadığı durumlarda dahi sosyal desteğin özellikle sağlık ve iyilik hali üzerinde olumlu yönde etkisi olduğu belirtilmektedir (Cohen ve Wills, 1985). Bu durumun tersi incelediğinde de stres oluşturucu durumlardan bağımsız olarak bireyin sosyal destekten mahrum olması, bireyin fiziksel sağlık ve iyi olma halinde üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilmektedir. Bireylerin kendilerini sosyal bir çevrenin/ağın bir

parçası olarak hissetmesi olumlu bir etki kaynağı olmanın yanı sıra güvenlik, aidiyet, bir amaca sahip olma gibi duyguların da var olmasını sağlamaktadır. Bu olumlu durumlar sayesinde bireyin psikolojik tahribatı azaltma, yüksek özgüven ve motivasyon sağlama, gerekli durumlarda tıbbi destek alma, stres tepkiselliğinin önlenmesi gibi sağlık üzerinde olumlu etkiler gözlemlenmektedir (Cohen ve diğerleri, 2000). Sosyal ağlar ve çevrelerle bireyler arasındaki bütünleşme faaliyetleri, bireyde sosyal kararlılık ve kendini değerli hissetme gibi hislere katkı sağlamakla birlikte bireylerin mücadele ruhu için pozitif anlamda etki sağlamaktadır. Bu da stresin gerek psikolojik gerekse fizyolojik olumsuz etkilerinin azalmasına yardımcı olmaktadır (Cohen ve Wills, 1985). Sosyal bütünleşmenin aksine sosyal izolasyon ise yalnızlık duygusuyla birlikte kontrol ve özgüven duygularının düşüklüğüne sebebiyet verebilmektedir. Bu da stres oluşturucu durumlar karşında bireyin stres tepkilerini artırarak bağışıklık fonksiyonlarının düşmesine sebebiyet verebilmekte, bununla birlikte sağlıklı davranış performanslarını düşürebilmektedir (Cohen ve diğerleri, 2000).

2.2.3. Sosyal destek kaynakları ve Alan kuramı

Psikolojik teorilerden bir tanesi olan alan teorisine göre, bireyi etkileyen alanın sade ve sadece fiziksel terimlerle değil, aynı zamandan bireyin içinde bulunduğu psikolojik koşulların da dikkate alınarak tanımlanması gerekmektedir. Lewin (1951) bu durumu ele alırken öğretmen-öğrenci ilişkisinden yararlanmıştır. Lewin'e göre, bir öğretmen, öğrencinin/çocuğun içinde bulunduğu psikolojik durumları/dünyayı anlamaya yönelik bir çaba içinde olmazsa, öğrenciye/çocuğa uyguladığı rehberlik yöntemleriyle başarıya ulaşmasına imkân bulunmamaktadır. Bu doğrultuda, bireylerin davranışlarında olumlu anlamda değişiklik yapabilmek için öncelikle psikolojik çevresine dokunmak gerekmektedir (Lewin, 1951).

Sosyal destek kavramının kuramsal temelleri, Kurt Lewin tarafından ortaya konulan Alan Kuramı ve davranış tanımlamalarına dayandırılmaktadır. Yaşam alanı, Boldwin (1967,

aktaran Yıldırım 1997)'e göre, belirli bir zaman dilimi içinde bireylerin davranışlarını etkileyen etmenlerin tümü olarak tanımlanırken davranış kavramı, bireyin çevre ile olan bir fonksiyonu olarak nitelendirilmektedir. Bu doğrultuda yaşam alanı, sadece davranışlara yönelik olgularla sınırlandırılmıştır. Bu olgular, bireyi tanımlayan olgular ve çevreyi anlatan olgular olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Kurt Lewin tarafından yapılan davranış tanımlamasında yer alan çevre kavramı, fiziksel çevreden farklı kabul edilmesine rağmen fiziksel çevre çerçevesinde yer alan psikolojik bir çevreyi ifade etmektedir. Psikolojik çevrenin sahip olduğu öğelerin tamamı davranış üzerinde etken bir yapıya sahiptir. Kurt Lewin davranışı bu psikolojik çevrede oluşan değişimler olarak kabul etmektedir.

Bu bilgiler ışığında Lewin'e göre bireyin olumsuz kabul edilen davranışlardan uzaklaşması ve yeni davranışlar kazanması için bireyin psikolojik çevresinde değişikler yapılmasına yönelik destek sunulmalıdır. Bir diğer ifadeyle bireylerin sosyal destek sistemleri, onların psikolojik çevresi içerisinde ele alınmaktadır (Yıldırım, 1997).

Bireylerin sahip oldukları sosyal destek sistemleri, bireylerin yaşam alanı içerisinde yer almaktadır. Daha dar anlamda sosyal destek sistemleri psikolojik çevre içerisinde kabul edilmektedir. Bireyin yaşam alanında bulunan ve ona sosyal destek sunabilecek bireyler anne, baba, kardeşler, üst soy akrabalar, alt soy akrabalar, öğretmenler, akranlar ve arkadaşlardır. Bu bireyler sosyal destek noktasında birer kaynak olarak kabul edilmektedir. Bireylerin saygı duyulacak ve değerli biri olduklarına inanmalarını ve stres oluşturan durumlara karşı günlük yaşam mücadeleleri noktasında kararlı olmalarını sağlayan çevreden gelen destekler, sosyal desteğin kaynaklarını oluşturmaktadır. Sosyal destek, farklı yöntemlerle ortaya çıkan ve aile, arkadaşlar, akrabalar, okul çevresi, meslektaşlar gibi kompleks bir yapıdaki sosyal ağlar tarafından sağlanan hem psikolojik hem de somut bir yapıdaki kaynaktır (Şenel, 2015).

Bireyin aile fertleri ve ailenin sahip olduğu sosyal çevre, romantik ilişki içinde olduğu partnerleri, mesleki ve eğitim hayatındaki arkadaşları, okul ve idare çevresi, bağlı olduğu dinsel veya etnik ve ideolojik gruplar, profesyonel anlamda destek sağlayabilen psikologlar, terapistler, psikolojik danışmanlar, bireyin içinde bulunduğu toplumsal hayattaki kurum ve kuruluşlar gibi etkenler, bireyin sahip olduğu sosyal destek kaynaklarının belirleyicisi konumunda bulunmaktadır (Yıldırım, 2006).

Hayatın akışı boyunca değişime uğrayabilecek olan sosyal destek, yapısı gereğinde dinamik bir yapıya sahiptir. Bireyde veya bahsi geçen sosyal destek kaynaklarında oluşabilecek değişimler, bireylerin sahip olduğu sosyal destek düzeyleri üzerinde kritik bir etkiye sahiptir. Aile fertleri arasında yaşanabilecek derin fikir ayrılıkları, aile bireylerinden birinin maddi durumu etkileyecek şekilde bir zorluk yaşaması veya vefatı, bireyin cinsel eğilimlerindeki değişimler, sosyal beceri noktasındaki eksiklikler, hastalık, göç gibi olguların ortaya çıkması gibi birçok durumdan dolayı bireyler sahip oldukları sosyal destek kaynaklarında ve sosyal destek seviyelerinde düşüşler veya genel anlamda kayıplar yaşayabilmektedir (Yıldırım, 1997).

Sosyal destek, resmi ya da resmi olmayan kaynaklar üzerinden elde edilebilmektedir. Aile, resmi olmayan en önemli ve öncelikli destek kaynağı olarak ön plana çıkmaktadır. Arkadaşlar, partnerler, iş ve okul arkadaşları, akran grupları, yaşanılan sosyal çevredeki bireyler de resmi olmayan sosyal destek kaynakları arasında gösterilmektedir. Resmi sosyal destek kaynakları ise; yardımlaşma amacıyla kurulan gruplar, bilgi temin etmeye yönelik açık merkezler, resmi toplum hizmetleri olarak kabul edilmektedir. Daha anlaşılır olması adına örnek vermek gerekirse şayet; aile fertleriyle sorunlar yaşayan çocuklar için okullar birer resmi sosyal destek kaynağı olabilmektedir. Bir diğer ifadeyle resmi sosyal destek kaynakları, izole yaşam sürmek durumunda olan çocuklar ve yaşlılarla risk altında yaşayan özel bireylere yönelik ya da genel olarak tüm bireylere açık olan sosyal destek kaynaklarıdır (Şenel, 2015).

Sosyal destek çemberi içerisinde çocuklar merkez kabul edilecek olursa, ebeveynler en önemli destek kaynakları olarak çocuk için ilk çemberde yer almaktadırlar. Zamansal bir perspektifle çocuğun hayatına belirli bir yaştan itibaren dahil olan öğretmenler, çocukların okula adaptasyonu ve akademik başarını konusunda önemli bir yere sahip oldukları için ikinci çemberde yer almaktadırlar. Kardeşler ve üst soy akrabalar, öğretmenlerden sonra üçüncü çemberde yer alan sosyal destek kaynaklarıdır. Bireyin sosyal destek sisteminin en son halkasında ise yaşadığı sosyal çevredeki bireyler, komşular, eğitim ve iş hayatında edindiği arkadaşları, psikolojik danışmanlar ve daha birçok unsur yer almaktadır (Yıldırım, 2006).

Ebeveynler ilerleyen yaş dönemleriyle birlikte çocukların-ergenlerin en önemli sosyal destek kaynaklarının kimler olduğunu bilmelidir. Özellikle ergenlik çağındaki bireyler için sosyal destek çemberindeki sıralamada farklılıklar ön plana çıkmaktadır. Bu doğrultuda aileler bu çemberde birinci sırada yer almaktayken ikinci sırayı arkadaşları ve akranları, üçüncü sırayı ise öğretmenleri almaktadır (Yıldırım, 2006).

Sosyal desteğin temel etkisi bireyin beden ve ruh sağlığına olan katkısıdır. Bu etki, bireyin hayatında olumlu bir etki yaratarak özsaygısını artırmakta, daha istikrarlı bir yaşam sürmesini ve strese karşı daha dayanıklı olmasını sağlamaktadır (Krespi, 1993). Yetişkinlerde algılanan düşük sosyal destek; depresyon, kaygı, düşük benlik saygısı ve çeşitli psikolojik sorunlara neden olabilmektedir (Burke ve Weir, 1978).

Bireylerin eşlerinden algıladığı sosyal desteğin etkisini araştıran çalışmalar eşlerinden düşük sosyal destek algılayanların depresyon risklerinin arttığı ve özsaygılarının azaldığını göstermiştir (Brown ve diğerleri, 1986). Hayatın her döneminde aileden alınan sosyal destek önemli olmakla birlikte zorlu yaşam durumları ile karşı karşıya gelindiğinde, özellikle eşlerin birbirlerine karşı destekleyici bir yaklaşım sergilemeleri, stresle baş edebilmelerinde oldukça hayatidir. Eşten algılanan sosyal destek ve sağlıklı bir aile ortamı, eşlerin hem kendi ruh ve beden sağlıklarını korumalarına ve işsizlik, yoksulluk, aile içi çatışmalar gibi zorlu durumlarla

daha kolay baş etmelerine; hem de kendi çocuklarına karşı daha destekleyici bir tutum sergileyerek onların gelişimlerine katkı sağlamaktadır (Yıldırım, 2004).

2.2.4. Yaşam dönemleri ve sosyal destek

Küçük yaşlarla birlikte sosyal destek sisteminden sağlıklı bir şekilde faydalanabilen bireylerin ilerleyen yaşlarla birlikte toplumsal hayata adapte olmasından, sosyalleşmesinde ve başkalarına sağlayabileceği destekte önemli gelişmeler olabileceği ileri sürülmektedir (Deveci, 2011). Taylor (1995)'e göre, sosyal destek bireyim yaşamı boyunca yer almalı, hazır olmalı ve ulaşılabilir olmasının yanı sıra stres oluşturucu durumlar süresince devam eden bir yapıya sahip olmalıdır. Bu sayede bireylerin sosyal destek sayesinde bir doyum noktasına ulaşabilecekleri ifade edilmektedir. Yapılan araştırmalar sosyal destek sayesinde bireyin bilişsel gelişiminde, sosyal yeterlilik seviyesinde ve öz benlik saygısında olumlu etkilerin olduğunu ve bunun özellikle aileden alınan sosyal destekle pozitif anlamda ilintili olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun tersi durumlarda yani aileden alınan sosyal desteğin yetersiz olduğu durumlarda bireylerde olumsuz davranış biçimlerinin yaygınlaştığı görülmektedir (Yıldırım ve Ergene, 2003).

Biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal yapı itibariyle bireyin gelişme ve olgunlaşma yaşadığı ergenlik dönemi, gelişim dönemlerinin en zorlularından bir tanesi olarak kabul edilmektedir. Unesco'nun 12-24 yaşları arasını tanımlarken gençlik çağı olarak tanımladığı bu dönemler gerek bedensel ve ruhsal gerekse toplumsal gelişmenin ve değişim süreçlerin yoğun olarak yaşandığı dönemlerdir. Ergenlik döneminin başlamasıyla birlikte çocuklar, ailelerinden uzaklaşmaya başlayarak dış çevreyle daha fazla birleşim sağlamaya başlarlar. Bu dönemle birlikte arkadaş ve akran ilişkileri bireyler için çok daha önem kazanmaya başlamakta ve bu dönemle birlikte arkadaş ilişkileri ve bağlı bulunulan sosyal ağlar içerisinde diğer grup üyelerinden alınan onaylanma duygusu ve kabul görme duygusu kritik bir hal almaya başlamaktadır (Özgüven, 2001). Tüm bu zorluklar göz önünde bulundurulduğunda ergenlik

döneminde ailesinden, akranlarından ve çevresinden göreceği sosyal destek, ergenler için çok daha önemli bir hale gelmektedir (Temel-Aksoy, 2001).

Bu dönemde yaşanan ruhsal sorunların, depresyonun ve sorunlu davranışların temel sebepleri arasında aile bireyleri arasında yaşanan sorunlar, okul ortamında yaşanan problemler, karşı cinsle yaşanan problemler, özgüven problemleri gibi etkenler yer almaktadır. Ergen bireylerin kendini üzgün ve kötü hissettiği bazı durumlarda hayatın olağan akışında herhangi bir sapma yaşanmamakta buna karşılık bazı durumlarda ergenlerde intihara varacak şekilde olumsuz düşünceler ortaya çıkabilmektedir. Yalnız olduğunu hissetmek, sevgiden yoksun bir ortamda büyümek, ölümü merak etmek, kendini değersiz hissetmek gibi etkenler bu duruma sebebiyet verebilmektedir (Keskinoğlu, 2011).

Ergenlerin, hayatın ileriki dönemlerini de etkileyecek önemdeki bu dönem çerçevesinde toplumsal yaşam değerlerini kazanması ve sosyal sorumluluklarını idrak ederek bunları hayatının bir parçası haline getirebilmesi için çevresinden alacağı desteğe önemli ölçüde ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu desteğin sağlandığı ilk kurumsal yapı aile bireyleri tarafından oluşturulmaktadır. Özellikle ergen için stres oluşturucu durumlar karşısında ailesinin gösterdiği tepkiler ve aileden algılanan destek, ergenin stresle mücadele edebilmesi açısından hayati bir önem taşımaktadır (Demirtaş, 2007). Ebeveynlerin çocuklarına yaklaşım tarzları, ev içerisinde ve özellikle toplumsal yaşam normlarına yönelik uyguladıkları disipliner yapı, çocukların kişiliklerini ve genel anlamda bireysel özelliklerini şekillendirmektedir (Bacanlı, 1999).

Zamansal bir süreç içerisinde ergenlik dönemi, diğer dönemlerden farklı olarak ebeveynlerden duygusal bir kopmanın yaşandığı bir dönem olarak kabul edilmektedir. Bir diğer ifadeyle duygu durumu sağlıklı ve bağımsız bir yetişkin olma yolunda ebeveynlere bağımlılığın azalmaya başladığı ergenlik dönemiyle birlikte akran gruplarının desteği temel bir sosyal destek kaynağı olarak ön plana çıkmaktadır (Özlale, 1999). Bu dönemle birlikte ergen bireyler akran gruplarının içerisinde bağımsızlığa yönelik denemeler yapmakta ve akran grubunun sahip

olduğu değerlere ve uygulamalara adaptasyon göstermeye çalışmaktadır. Akran grubu içerisinde alınan kararlar, grubun sahip olduğu değerler, dinlenilen müzikler ve uygulanan giyip-kuşam tarzları, davranış biçimi gibi uygulamalar ergen birey için büyük bir önem taşımaktadır (Çakır, 1993).

Yukarıdaki bilgiler ışığında sosyal destek kavramıyla günlük yaşam çerçevesinde karşılaşılan kriz durumları ve stres oluşturucu durumlar karşısında sağlığın korunması arasında olumlu bir ilişki olduğu bilinmektedir. Özellikle ergenlik döneminde sosyal destek kavramı çok daha ön plana çıkmaktadır. Sosyal desteğin en çok önem kazandığı dönemlerden bir tanesi olan ergenlik döneminde bireylerin en önemli sosyal destek kaynakları aile fertleri, arkadaş/akran çevreleri ve öğretmenlerinden oluşmaktadır.

Yetişkinlik döneminde birey iş, evlilik, çocuklar, sağlık ve maddi kaygılardan oluşan stres faktörlerinin etkisi altında yaşamını sürdürmektedir. Bu dönemde bireyin içinde bulunduğu sosyal çevre ve toplum tarafından kabul ve saygı görmesi ve desteklenmesi bireyin zorluklarla baş etmede daha iyimser bir bakış açısı geliştirmesine, algıladığı stresi azaltarak sorunlara daha sağlıklı çözüm yolları bulmasına, saygınlık ve yaşam doyum alma ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir rol oynar (Baltaş, 2000). İçinde bulunduğu sosyal çevreden algıladığı destek sayesinde birey gruba aidiyet ve güven duygusu geliştirir ve çok sayıda sorumluluğa sahip olduğu yetişkinlik döneminde bu duygular sayesinde daha uyumlu ve esnek bir birey olur (Warren, Jackson ve Sifers, 2009). Lin (1994) sosyal desteği, bireyin içinde bulunduğu sosyal ağ ve eşleri tarafından var olduğunu algıladığı ya da var olan açık veya örtülü yardımlar olarak tanımlamıştır. Suçlu bireylerin yaşam dönemlerine göre oranına bakıldığında en büyük grup olan yetişkinlerin, algıladıkları sosyal desteğin güçlü oluşunun suçu önlemede oldukça kritik olduğu söylenebilir. Yaşamlarında sorunlarla karşı karşıya geldiklerinde, başkalarından yardım ve duygusal destek alacağına inanan, daha uyumlu, esnek ve çözüm

odaklı olan yetişkinlerin suça sebep olan sapma davranışında bulunma olasılıklarının daha az olduğu düşünülmektedir.

Yaşamın ilerleyen yıllarında sosyal ilişkilerin zayıflamasıyla birlikte, yaşlılık döneminde olan bireylerin sosyal destek ihtiyaçları artmakta ve yeterli sosyal desteği bulamayan bireylerin içlerine kapanarak yalnızlaşmalarına sebep olmaktadır (Altıparmak, 2009). Çeşitli kaynaklardan sosyal anlamda desteklenen yaşlı kişiler, dönemin getirdiği bedensel ve psikolojik zorluklarla daha kolay baş etmekte ve döneme uyum sürecinin kolaylaştığı düşünülmektedir (McNicholas, 2002).

2.2.5. Algılanan sosyal destek kavramı

Alandaki birçok araştırmacı bireyin algıladığı sosyal desteğin, sosyal destek kavramına göre ruh sağlığı açısından daha etkili olduğunu, fiziksel sağlık ve kaygı düzeyi ile de güçlü bir ilişkisi olduğunu ileri sürmektedir (Sarason ve diğ. 2001; Ünüvar, 2003; Matud ve diğ. 2003). Bu sebeple literatürdeki güncel bilimsel çalışmalar, sosyal destekten ziyade bireyin sosyal desteği algılayış biçimine odaklanmıştır. Algılanan sosyal destek özetle, kişinin ihtiyaç hissettiğinde çevresinde yardımını alabileceği insanlar olduğuna, kendisine önem verildiğine ve sevildiğine, var olan ilişkilerinden doyum sağladığına dair kendi düşünce ve inançlarına dayanan bir kavramdır (Baştürk, 2002).

Algılanan sosyal destek ile alınan sosyal destek her zaman örtüşmeyebilir. Algılanan sosyal destek bireyin ihtiyaç duyduğunda sosyal destek alacağına dair öznel değerlendirmesi iken alınan sosyal destek sağlanan sosyal destek davranışının nesnel bir ifadesidir (Dülger, 2009).

3. Gereç ve Yöntem

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırmada bağımsız değişken olan suça eğilim ile bağımlı değişken olan algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi, bağımsız değişken ile bağımsız değişken arasındaki ilişkinin yönünün ve düzeyinin belirlenmesi amaçlandığından dolayı korelasyonel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma nicel metodoloji yoluyla yapılacak olup toplumun daha kapsamlı bir kesimine ulaşabilmek adına veriler online yöntemlerle, katılımcılar anonim olacak bir şekilde toplanmıştır ve SPSS programı ile istatistiksel olarak analiz edilmiştir.

3.2. Katılımcılar

Araştırmanın evrenini toplumdaki 18 yaş üzeri tüm yetişkinler oluşturmaktadır. Bu da 2021 Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre yaklaşık 60 milyon bireyi ifade etmektedir. Evrenin oldukça büyük olması sebebiyle örneklemin evreni temsil etme gücünü artırma ve toplumun farklı coğrafya ve kesimlerine ulaşabilme açısından, araştırmanın örneklemine basit seçkisiz örnekleme yoluyla, çevrimiçi platformlar üzerinden Google Formlar aracılığıyla ulaşılmıştır. Örneklem olarak 0.05 hata payı göz önünde bulundurularak yaklaşık 400 kişiye ulaşılmıştır (Erdoğan, t.y.).

Çalışma İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu onayı ile yürütülmüştür. Karar metni Ekler bölümünde yer almaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından oluşturulan Demografik Bilgi Formu, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Gözden Geçirilmiş Formu (Eker, Arkar ve Yaldız, 2001) ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği-TR (Nergiz ve Işıklı, 2021) kullanılmıştır. Ölçeklerin kullanılması için gerekli izinler e-posta yoluyla alınmıştır ve ölçek formları ile birlikte ekler arasında bulunmaktadır.

Bireylerin suça olan eğilimleri Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği ile; algıladıkları sosyal destek düzeyleri ise Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nden elde edilecek puanların istatistiksel analizi ile ölçülmüştür.

3.3.1. Demografik bilgi formu

Demografik bilgi formu; yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum, kardeş sayısı, gelir düzeyi, çalışıp çalışmama durumu, sportif/kültürel faaliyetlere katılma durumu ve daha önce suça yönelip yönelmeme durumu gibi suça olan eğilim ve algılanan sosyal destek ile ilişkili olabileceği düşünülen bazı özellikleri içeren maddelerden oluşmaktadır.

3.3.2. Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, orijinali Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley'in (1988) geliştirdiği ve Eker ve Arkar (1995)'ın Türkçeye uyarlamış olduğu ve 2001 yılında gözden geçirilmiş güncel formunun oluşturulduğu 12 madde, 3 alt boyuttan oluşan 7li likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçek aile, arkadaşlar ve özel bir kişiden gelen sosyal destek olmak üzere 3 alt boyuttan ve toplam 12 maddeden oluşmaktadır. Her bir alt boyuttan alınan puan o gruptan alınan sosyal desteğin düzeyini, ölçeğin tamamından alınan puan ise kişinin genel anlamda algıladığı sosyal destek düzeyini göstermektedir. Ölçekten ve alt boyutlarından alınan yüksek puan algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin uyarlama çalışması sonucu yazarlar "özel bir insan" kavramının kültürel olarak ölçeğin amaçladığı doğrultuda algılanmadığı gerekçesiyle bu kavramı örnekleyen bir sürüm oluşturmuşlardır (Eker, Arkar ve Yaldız, 2001). Eker ve ark (2001) tarafından ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik çalışmasını yatarak tedavi gören 50 psikiyatri hastası, cerrahi müdahale sonrası 50 hasta ve hasta ziyaretçisi olan rastgele 50 kişi üzerinde yapmışlardır. Ölçeğin psikiyatri örneklemindeki iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa) .89 olarak bulunmuştur. Aynı çalışmada Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin alt ölçeklerinin de iç tutarlılıkları kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur.

3.3.3. Suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeği

Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği orijinali Mills, Kroner ve Forth (2002) tarafından bireylerin anti sosyal eğilim ve ilişkilerini ölçmek için geliştirilmiş bir ölçektir. Türkçe 'ye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması ise Nergiz ve Işıklı (2021) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe formu 2 bölüm ve toplam 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Birinci bölüm suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı ve katsayısı; ikinci bölüm şiddete yönelik tutumlar, haklılık düşünceleri, anti sosyal niyet ve suç davranışında bulunan kişilerle ilişkilere yönelik tutumlar alt boyutlarından ve toplamda 64 maddeden oluşmaktadır. Birinci bölümde bireyden boş zamanlarında en çok bir arada olduğu 4 arkadaşını düşünerek ayrı ayrı vakit geçirme düzeylerini 4'lü likert seçenekler üzerinden seçmesi ve her bir arkadaş için sorulan 4 soruyu Evet-Hayır şeklinde yanıtlaması istenmektedir. Her arkadaş için ayrı ayrı görüşme düzeyi ile evet yanıtlarının toplamı çarpılmakta ve 4 arkadaştan elde edilen puanlar toplanarak bir katsayı elde edilmektedir. İkinci bölümde ise her maddeyi Katılıyorum-Katılmıyorum şeklinde işaretlemeleri istenmektedir. Her alt boyuta ait maddeler toplanarak alt boyut toplam puanları hesaplanabilmektedir. Ölçek içerisinde ters kodlanan maddeler bulunmaktadır. "Şiddete yönelik tutumlar alt boyutu" şiddeti onaylayıcı tutum düzeyini, "haklılık düşünceleri alt boyutu" ne isterse sahip olmaya yönelik benmerkezci beklenti düzeyini, "anti sosyal niyet alt boyutu" bireyin anti sosyal eylemlerde bulunmaya olan yatkınlığını, "ilişkilere yönelik tutumlar alt boyutu" ise bireyin suç işlemiş anti sosyal kişilerle ilişki kurmayı ne kadar uygun bulduğunu ölçmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca B bölümündeki 4 alt boyutun puanları toplanarak bir toplam puan elde edilebilmektedir ve bu puanın yüksek olması bireyin suça yönelik olumlu tutuma sahip olabileceğini göstermektedir. Güvenirliğin değerlendirilmesi için test-tekrar test ve iç tutarlılık analizlerine başvurulmuştur. Test tekrar test sonuçlarına göre r alt boyutların 0,39-0,59 aralığında anlamlı bir güvenirliğe sahip olduğu gözlenmiştir. Ayrıca ölçeğe ilişkin iç tutarlık sonuçlarına göre alt boyutların Cronbach alfa değerleri 0.68-0.82 aralığındadır. Ölçeğin

yapı geçerliği faktör analizi ile değerlendirilmiş ve KMO değeri 0.50'den büyük olduğu (0.82) ve Barlett testi sonucu (χ^2=4262.81, df=1035, p<0.01) anlamlı çıkması sebebiyle faktör analizine uygun olduğu görülmüştür (Nergiz ve Işıklı, 2021).

3.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada elde edilen veriler Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 25 paket programı ile analiz edilmiştir. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach' s Alpha testinden yararlanılmıştır. Değişkenlerin normal dağılımdan gelme durumları araştırılırken çarpıklık basıklık katsayılarından yararlanılmış olup, Tabachnik ve Fidell (2013)' e göre skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerleri-1.50 ile +1.50 arasında ise normal dağılım olduğu kabul edilir. Olması durumunda değişkenlerin normal dağılımdan geldiği belirtilmiştir.

Gruplar arasındaki farklılıklar incelenirken değişkenlerin normal dağılımdan gelmeleri nedeniyle bağımsız örneklem t ve ANOVA testinden yararlanılmıştır. ANOVA testinde farklılıkları bulabilmek için varyansların homojenliği dikkate alınarak tukey testinden yararlanılmıştır.

Değişkenler arası ilişki ve yordama incelenirken regresyon testinden yararlanılmıştır. Sonuçlar yorumlanırken anlamlılık düzeyi olarak 0,05 kullanılmış olup; p<0,05 olması durumunda anlamlı bir farklılığın olduğu, p>0,05 olması durumunda ise anlamlı bir farklılığın olmadığı belirtilmiştir.

4. Bulgular

Öncelikle araştırmada kullanılan ölçekler olan Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) ve Suça yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği'ne (SYTİÖ) dair faktör yapısı ve güvenirlik analizleri yapılmış ve ölçeklerin geçerli ve güvenilir olduğuna dair bulgular tablo ile gösterilmiştir. Sonrasında araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine dair betimleyici analizler yapılmış ve kullanılan ölçeklere dair frekans analizlerine yer verilmiştir. Ölçeklerin ayrı ayrı alt boyutlarına dair frekans değerleri ve normallik testi değerleri tablo yoluyla gösterilmiş ve açıklanmıştır.

Ardından araştırmada incelenen demografik değişkenlerin ölçeklerin genelinden ve alt ölçeklerden alınan puanlarda anlamlı bir frak yaratıp yaratmadığını sınamak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Son olarak kullanılan iki ölçek arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmış ve aralarında anlamlı ilişki bulunan alt ölçekler ve bu ilişkinin yönü ve gücü gösterilmiştir.

4.1. Kullanılan Ölçeklere İlişkin Geçerlilik ve Güvenirlik Analizleri

4.1.1. ÇBASDÖ'ne ilişkin geçerlilik ve güvenirlik analizi

Çalışmada kullanılan ölçeklerin yapı geçerliliği öncelikle açıklayıcı faktör analizi ile değerlendirilmiştir. Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinde veri setinin faktör analizine uygunluğunun test edilmesi için, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği ve Barlett küresellik testi uygulanmıştır KMO değeri kabul edilebilir sınır olan 0.70'in üzerinde 0.902 olarak yüksek bir değer tespit edilmiş, Barlett küresellik testi de 0.50'nin üzerinde olduğu ve 0.05 önem derecesinde anlamlı olduğundan veri seti faktör analizine uygun bulunmuştur. Bulunan KMO katsayısı verilerin analize uygun olduğunu göstermektedir. Faktör altında kalan madde olmadığından analizden ifade çıkartılmamıştır. Özdeğerleri 1 ve üzeri olan 1 faktör elde edilmiştir. Toplam açıklanan varyans %56,003 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach's alpha test istatistiğinden yararlanılmıştır. 12 maddelik çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin, bu istatistik değerinin 0,925 olarak hesaplandığı görülmüştür. Güvenirlik katsayısı $0,00 \leq \alpha < 0,40$ (güvenilir değil); $0,40 \leq \alpha < 0,60$ (düşük güvenirlikte); $0,60 \leq \alpha < 0,80$ (oldukça güvenilir) ve $0,80 \leq \alpha < 1,00$ (yüksek derecede güvenilir) olarak belirlenmiştir (Kalaycı, 2008). Varsayımı dikkate alınarak ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu görülmüştür.

Tablo I. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Faktör ve Güvenilirlik Analizi

Faktör Adı	Soru İfadesi	Faktör Ağırlığı	Cronbach's Alpha	Faktör Açıklayıcılığı (%)
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	ÇBASDÖ1	0,762	0,925	56,003
	ÇBASDÖ2	0,725		
	ÇBASDÖ3	0,773		
	ÇBASDÖ4	0,750		
	ÇBASDÖ5	0,717		
	ÇBASDÖ6	0,711		
	ÇBASDÖ7	0,733		
	ÇBASDÖ8	0,816		
	ÇBASDÖ9	0,742		
	ÇBASDÖ10	0,751		
	ÇBASDÖ11	0,710		
	ÇBASDÖ12	0,781		
		Toplam	0,925	56,003
KMO Geçerliliği				0,902
Barlett		ki-kare		4178,25
		p		0,001

4.1.2. SYTİÖ'ne ilişkin geçerlilik ve güvenirlik analizi

Suça yönelik tutumlar ölçeğinde veri setinin faktör analizine uygunluğunun test edilmesi için, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği ve Barlett küresellik testi uygulanmıştır KMO değeri kabul edilebilir sınır olan 0.70'in üzerinde 0.870 olarak yüksek bir değer tespit edilmiş, Barlett küresellik testi de 0.50'nin üzerinde olduğu ve 0.05 önem derecesinde anlamlı olduğundan veri seti faktör analizine uygun bulunmuştur. Bulunan KMO katsayısı verilerin analize uygun olduğunu göstermektedir. Faktör altında kalan madde olmadığından analizden ifade çıkartılmamıştır. Özdeğerleri 1 ve üzeri olan 4 faktör elde edilmiştir. Faktörlere sırasıyla "Şiddete Yönelik Tutum"," Haklılık Düşünceleri" , "Anti Sosyal

Niyet" ve "İlişkilere Yönelik Tutumlar" isimleri verilmiştir. Toplam açıklanan varyans %36,18 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach's alpha test istatistiğinden yararlanılmıştır. 44 maddelik suça yönelik tutumlar ölçeğinin, bu istatistik değerinin 0,897 olarak hesaplandığı görülmüştür. Güvenirlik katsayısı $0,00 \leq \alpha < 0,40$ (güvenilir değil); $0,40 \leq \alpha < 0,60$ (düşük güvenirlikte); $0,60 \leq \alpha < 0,80$ (oldukça güvenilir) ve $0,80 \leq \alpha < 1,00$ (yüksek derecede güvenilir) olarak belirlenmiştir (Kalaycı, 2008). Varsayımı dikkate alınarak ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu görülmüştür.

Tablo II. Suça Yönelik Tutumlar Ölçeği Faktör ve Güvenilirlik Analizi

Faktör Adı	Soru İfadesi	Faktör Ağırlığı	Cronbach's Alpha	Faktör Açıklayıcılığı (%)
Şiddete Yönelik Tutum	SÇTÖ1	0,625	0,801	11,15
	SÇTÖ5	0,506		
	SÇTÖ9	0,716		
	SÇTÖ13	0,538		
	SÇTÖ21	0,535		
	SÇTÖ25	0,619		
	SÇTÖ31	0,648		
	SÇTÖ35	0,617		
	SÇTÖ39	0,675		
	SÇTÖ42	0,521		
Haklılık Düşünceleri	SÇTÖ6	0,774	0,817	10,93
	SÇTÖ10	0,705		
	SÇTÖ14	0,716		
	SÇTÖ17	0,545		
	SÇTÖ18	0,678		
	SÇTÖ22	0,710		
	SÇTÖ32	0,705		
	SÇTÖ36	0,727		
	SÇTÖ40	0,717		
	SÇTÖ43	0,756		
Anti sosyal Niyet	SÇTÖ2	0,498	0,861	7,16
	SÇTÖ3	0,504		
	SÇTÖ7	0,548		
	SÇTÖ11	0,697		
	SÇTÖ15	0,674		
	SÇTÖ19	0,648		
	SÇTÖ23	0,501		
	SÇTÖ26	0,477		
	SÇTÖ27	0,484		
	SÇTÖ33	0,430		
	SÇTÖ37	0,424		
	SÇTÖ41	0,565		
	SÇTÖ44	0,508		
İlişkilere Yönelik Tutumlar	SÇTÖ4	0,517	0,803	6,94
	SÇTÖ8	0,574		
	SÇTÖ12	0,473		
	SÇTÖ16	0,527		
	SÇTÖ20	0,522		
	SÇTÖ24	0,617		
	SÇTÖ28	0,521		
	SÇTÖ29	0,597		
	SÇTÖ30	0,518		
	SÇTÖ34	0,654		
	SÇTÖ38	0,516		
		Toplam	0,897	36,18
KMO Geçerliliği				0,87
Barlett		ki-kare		5496,04
		p		0,001

4.2. Betimleyici Analizler

4.2.1. Demografik özelliklere ilişkin analizler

Tablo III. Sosyo-Demografik Özelliklere İlişkin Frekans Dağılım Tablosu (N=392).

		n	%
Cinsiyet	Kadın	276	70,41
	Erkek	116	29,59
Yaş	18-30	203	51,79
	31-40	103	26,28
	41-50	65	16,58
	51-60	18	4,59
	60 +	3	0,77
Eğitim Düzeyi	Okula gitmedi	5	1,28
	İlkokul/Ortaokul	30	7,65
	Lise	33	8,42
	Lisans/Lisansüstü	324	82,65
İşte Çalışma Durumu	Evet	222	56,63
	Hayır	170	43,37
Medeni Durum	Evli	215	54,85
	Bekar	125	31,89
	Partneri var	52	13,27
Çocuğunuz var mı?	Evet	184	46,94
	Hayır	208	53,06
Anne- Babanızdan Biri ya da İkisi Vefat Etti mi?	Evet	75	19,13
	Hayır	317	80,87
Kardeş Sayısı(Kendiniz Dahil)	1	25	6,38
	2	85	21,68
	3	138	35,20
	4 +	144	36,73
Gelir Düzeyi	Kötü	39	9,95
	Orta	188	47,96
	İyi	149	38,01
	Çok iyi	16	4,08
Herhangi Bir Sportif Faaliyetle Aktif Olarak İlgileniyor musunuz?	Evet	123	31,38
	Hayır	269	68,62
Herhangi Bir Kültürel-Sanatsal Faaliyetle Aktif Olarak İlgileniyor musunuz?	Evet	135	34,44
	Hayır	257	65,56
Herhangi Bir Hobiniz var mı?	Evet	305	77,81
	Hayır	87	22,19
Daha Önce Adli Makamlara Yansıyan Herhangi Bir Suça Karıştınız mı?	Evet	29	7,40
	Hayır	363	92,60

Çalışmaya katılanların sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde, %70,41’ inin kadın, %29,59’ unun erkek olduğu, %51,79’ unun 18-30 yaş, %26,28’ inin 31-40 yaş, %16,58’ inin 41-50 yaş, %4,59’ unun 51-60 yaş ve %0,77’ sinin 60 yaş üzeri olduğu, Eğitim düzeyleri

incelendiğinde, %1,28’ inin okula gitmediği, %7,65’ inin ilkokul/ortaokul, %8,42’ sinin Lise ve %82,65’ inin Lisans/Lisansüstü mezunu olduğu, %56,63’ ünün bir işte çalıştığı, %54,55’ inin Evli, %13,27’ sinin partneri olduğu, %46,94’ ünün çocuğunun olduğu, %19,13’ ünün anne-baba veya herhangi bir tanesinin vefat ettiği, %36,73’ ünün 4 ve üzeri kardeşe sahip olduğu, %47,96’ sının gelir düzeyinin orta, %38,01’ inin gelir düzeyinin iyi olduğu, %31,38’ inin sportif faaliyetlerde bulunduğu, %34,44’ ünün sanatsal faaliyetlerde bulunduğu, %77,81’ inin bir hobisi olduğu ve %7,40’ ının daha önce adli makamlara yansıyan bir suça karıştığı görülmüştür.

4.2.2. Kullanılan ölçeklere ilişkin betimleyici analizler

Tablo IV. Ölçeklere İlişkin Frekans Dağılım ve Normallik Testi Tablosu (N=392).

	n	Ort.	Min.	Max.	ss	Çarpıklık	Basıklık
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek	392	62,63	15,00	84,00	16,36	-0,67	-0,16
Aile	392	20,87	4,00	28,00	5,68	-0,77	-0,05
Özel Bir İnsan	392	21,70	4,00	28,00	5,54	-0,96	0,36
Arkadaş	392	20,06	4,00	28,00	6,26	-0,47	-0,71
Suç Davranışında Bulunan Arkadaş Sayısı	392	0,25	0,00	4,00	0,64	1,06	0,31
Suç Davranışında Bulunmuş Arkadaş Katsayı	392	1,71	0,00	28,00	4,26	1,44	3,36
Şiddete Yönelik Tutum	392	3,59	0,00	10,00	2,66	0,63	-0,34
Haklılık Düşünceleri	392	3,51	0,00	10,00	2,33	0,39	-0,43
Anti sosyal Niyet	392	2,71	0,00	13,00	2,97	1,21	0,71
İlişkilere Yönelik Tutumlar	392	1,97	0,00	10,00	2,14	1,21	0,87
Suça Yönelik Tutum B Toplam	392	11,77	0,00	42,00	7,91	1,27	0,77

Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçek düzeylerinin 15-84 değerleri arasında ortalama 62,63 ve 16,36 ss ile, Aile alt boyut düzeylerinin 4-28 değerleri arasında ortalama 20,87 ve 5,68 ss, Özel bir insan alt boyut düzeylerinin 4-28 değerleri arasında ortalama 21,70 ve 5,54 ss, Arkadaş alt boyut düzeylerinin 4-28 değerleri arasında ortalama 20,06 ve 6,26 ss ile dağıldığı

Suça yönelik tutumlar ölçeği alt boyutları incelendiğinde, Suç davranışında bulunan arkadaş sayısı düzeylerinin 0-4 değerleri arasında ortalama 0,25 ve 0,64 ss, suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayı düzeylerinin 0-28 değerleri arasında ortalama 1,71 ve 4,26 ss, Şiddete

yönelik tutum düzeylerinin 0-10 değerleri arasında ortalama 3,59 ve 2,66 ss, Haklılık düşünceleri düzeylerinin 0-10 değerleri arasında ortalama 3,51 ve 2,33 ss, Anti sosyal niyet düzeylerinin 0-13 değerleri arasında ortalama 2,71 ve 2,97 ss ve ilişkiye yönelik tutumlar düzeylerinin 0-13 değerleri arasında ortalama 1,97 ve 2,14 ss ile dağıldığı görülmüştür.

Değişkenlerin normalliği için çarpıklık-basıklık katsayılarından yararlanılmıştır. George ve Mallery (2010)'e göre ise; skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerlerinin -2.00 ile +2,00 arasında olması normal dağılım olarak kabul edildiğini belirtmişlerdir, varsayımı dikkate alınarak çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği ve alt boyutları ile suça yönelik tutumlar ölçeği ve alt boyutlarının normal dağılımdan geldiği görülmüştür. Karşılaştırma ve ilişki testlerinde parametrik testler uygulanacaktır.

4.3. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

4.3.1. ÇBASDÖ'ne ilişkin analizler

Tablo V. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Cinsiyet Karşılaştırması

		Cinsiyet		t testi	
		Ort.	ss	t	p
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek	Kadın	66,21	13,69	7,085	0,001*
	Erkek	54,12	18,92		
Aile	Kadın	22,10	4,70	7,016	0,001*
	Erkek	17,94	6,66		
Özel Bir İnsan	Kadın	22,86	4,60	6,729	0,001*
	Erkek	18,95	6,54		
Arkadaş	Kadın	21,25	5,67	5,064	0,001*
	Erkek	17,23	6,70		

**p<0,05*

Algılanan sosyal destek düzeyleri açısından cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Kadınların algıladıkları sosyal destek düzeyleri erkelere kıyasla anlamlı derecede yüksektir. Aileden algılanan destek düzeyleri açısından cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Kadınların aileden algıladıkları sosyal destek düzeyleri erkelere kıyasla anlamlı derecede yüksektir. Özel

bir insandan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Kadınların özel bir insandan algıladıkları sosyal destek düzeyleri erkeklere kıyasla anlamlı derecede yüksektir. Arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Kadınların arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyleri erkeklere kıyasla anlamlı derecede yüksektir.

Tablo VI. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Yaş Karşılaştırması

		Yaş		ANOVA		
		Ort.	ss	F	p	Fark**
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek	18-30	65,48	14,64	7,21	0,001*	4<1 4<2 4<3
	31-40	62,15	15,41			
	41-50	59,43	18,97			
	51-60	47,28	19,74			
	60 +	47,67	10,41			
Aile	18-30	21,91	5,05	9,967	0,001*	4<1 4<2 4<3
	31-40	20,89	5,18			
	41-50	19,62	6,45			
	51-60	15,00	7,12			
	60 +	12,00	1,00			
Özel Bir İnsan	18-30	22,67	4,81	5,433	0,001*	4<1 4<2 4<3
	31-40	21,22	5,49			
	41-50	20,72	6,55			
	51-60	17,28	6,64			
	60 +	20,00	7,21			
Arkadaş	18-30	20,91	5,90	4,805	0,001*	4<1 4<2 4<3
	31-40	20,03	5,96			
	41-50	19,09	6,95			
	51-60	15,00	6,92			
	60 +	15,67	4,04			

**p<0,05, **Tukey Testi*

Çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri açısından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). 51-60 yaş grubundakilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri 18-30, 31-40 ve 41-50 yaş grubunda olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür. Aileden algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). 51-60 yaş grubundakilerin aileden algıladıkları sosyal destek düzeyleri 18-30, 31-40 ve 41-50 yaş

grubunda olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür. Özel bir insandan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). 51-60 yaş grubundakilerin özel bir insandan algıladıkları sosyal destek düzeyleri 18-30, 31-40 ve 41-50 yaş grubunda olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür Arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). 51-60 yaş grubundakilerin arkadaş düzeyleri 18-30, 31-40 ve 41-50 yaş grubunda olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür

Tablo VII. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Eğitim Düzeyi Karşılaştırması

		Eğitim Düzeyi		ANOVA		
		Ort.	ss	F	p	Fark**
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek	Okula gitmedi	45,00	12,39	18,84	0,001*	1<4 2<3 2<4
	İlkokul/Ortaokul	44,23	20,40			
	Lise	60,91	19,10			
	Lisans/Lisansüstü	64,78	14,40			
Aile	Okula gitmedi	11,40	4,56	28,85	0,001*	1<4 2<3 2<4
	İlkokul/Ortaokul	13,60	6,93			
	Lise	20,24	7,19			
	Lisans/Lisansüstü	21,75	4,71			
Özel Bir İnsan	Okula gitmedi	19,20	7,85	12,1	0,001*	1<4 2<3 2<4
	İlkokul/Ortaokul	16,33	6,99			
	Lise	21,06	5,80			
	Lisans/Lisansüstü	22,30	5,04			
Arkadaş	Okula gitmedi	14,40	4,34	12,07	0,001*	1<4 2<3 2<4
	İlkokul/Ortaokul	14,30	7,35			
	Lise	19,61	7,11			
	Lisans/Lisansüstü	20,73	5,77			

**p<0,05, **Tukey Testi*

Çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri açısından eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Okula gitmeyenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri lisans/lisansüstü mezunlarına göre anlamlı derecede düşük, İlkokul/Ortaokul mezunu olanların düzeyleri Lise ve Lisans/Lisansüstü mezunu olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür. Aileden algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır

(p<0,05). Okula gitmeyenlerin düzeyleri lisans/lisansüstü mezunlarına göre anlamlı derecede düşük, İlkokul/Ortaokul mezunu olanların düzeyleri Lise ve Lisans/Lisansüstü mezunu olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür. Özel bir insandan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Okula gitmeyenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri lisans/lisansüstü mezunlarına göre anlamlı derecede düşük, İlkokul/Ortaokul mezunu olanların düzeyleri Lise ve Lisans/Lisansüstü mezunu olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür. Arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Okula gitmeyenlerin düzeyleri lisans/lisansüstü mezunlarına göre anlamlı derecede düşük, İlkokul/Ortaokul mezunu olanların düzeyleri Lise ve Lisans/Lisansüstü mezunu olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür.

Tablo VIII. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Çalışma Durumları Karşılaştırması

		Çalışma Durumu		t testi	
		Ort.	ss	t	p
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek	Evet	63,35	15,09	0,991	0,322
	Hayır	61,69	17,88		
Aile	Evet	21,16	5,20	1,158	0,248
	Hayır	20,49	6,24		
Özel Bir İnsan	Evet	22,06	5,08	1,438	0,151
	Hayır	21,23	6,06		
Arkadaş	Evet	20,13	5,96	0,238	0,812
	Hayır	19,98	6,64		

Çok boyutlu algılanan sosyal destek, aile, özel bir insan ve arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından çalışma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo IX. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Medeni Durumlar Karşılaştırması

		Medeni Durum		ANOVA		
		Ort.	ss	F	p	Fark**
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek	Evli	64,47	15,04	14,08	0,001*	2<1 2<3
	Bekar	56,82	17,26			
	Partneri var	69,00	15,48			
Aile	Evli	21,07	5,52	8,141	0,001*	2<1 2<3
	Bekar	19,55	5,98			
	Partneri var	23,19	4,76			
Özel Bir İnsan	Evli	22,60	4,90	14,34	0,001*	2<1 2<3
	Bekar	19,59	5,94			
	Partneri var	23,04	5,68			
Arkadaş	Evli	20,80	5,83	16,71	0,001*	2<1 2<3
	Bekar	17,67	6,48			
	Partneri var	22,77	5,65			

**p<0,05, **Tukey Testi*

Çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri açısından medeni durumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Bekar olanların algıladıkları sosyal destek düzeyleri evli ve partneri olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür. Aileden algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından medeni durumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Bekar olanların düzeyleri evli ve partneri olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür. Özel bir insandan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından medeni durumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Bekar olanların düzeyleri evli ve partneri olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür. Arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından medeni durumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Bekar olanların düzeyleri evli ve partneri olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür.

Tablo X. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Çocuk Durumları Karşılaştırması

		Çocuk Durumu		t testi	
		Ort.	ss	t	p
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek	Evet	63,16	15,70	0,606	0,545
	Hayır	62,16	16,94		
Aile	Evet	20,65	5,74	-0,723	0,47
	Hayır	21,06	5,63		
Özel Bir İnsan	Evet	22,06	5,16	1,214	0,225
	Hayır	21,38	5,84		
Arkadaş	Evet	20,46	6,02	1,169	0,243
	Hayır	19,72	6,46		

Çok boyutlu algılanan sosyal destek, aile, özel bir insan ve arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından çocuk sahibi olma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo XI.Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Anne-Baba Vefat Durumlar Karşılaştırması

		Anne- babanızdan biri ya da ikisi vefat etti mi?		t testi	
		Ort.	ss	t	p
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek	Evet	54,73	19,03	-4,777	0,001*
	Hayır	64,50	15,10		
Aile	Evet	17,80	6,93	-4,464	0,001*
	Hayır	21,59	5,09		
Özel Bir İnsan	Evet	19,19	6,51	-3,86	0,001*
	Hayır	22,29	5,11		
Arkadaş	Evet	17,75	6,81	-3,348	0,001*
	Hayır	20,61	6,00		

**p<0,05*

Çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri açısından Anne-baba vefat durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Anne-Baba veya birisi vefat edenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri anlamlı derecede düşüktür. Aileden algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından Anne-baba vefat durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Anne-Baba veya birisi vefat edenlerin düzeyleri anlamlı derecede düşüktür Özel bir insandan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından Anne-baba vefat durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık

bulunmaktadır (p<0,05). Anne-Baba veya birisi vefat edenlerin düzeyleri anlamlı derecede düşüktür Arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından Anne-baba vefat durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Anne-Baba veya birisi vefat edenlerin düzeyleri anlamlı derecede düşüktür.

Tablo XII. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Kardeş Sayıları Karşılaştırması

		Kendiniz dahil kardeş sayınız nedir?		ANOVA		
		Ort.	ss	F	p	Fark**
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek	1	54,72	23,40	3,041	0,029*	1<3
	2	63,55	16,37			
	3	64,68	16,00			
	4 +	61,49	14,83			
Aile	1	19,16	7,37	1,621	0,184	-
	2	21,36	5,54			
	3	21,35	5,47			
	4 +	20,41	5,59			
Özel Bir İnsan	1	18,32	8,37	3,959	0,008*	1<2 1<3 1<4
	2	21,88	5,58			
	3	22,38	5,21			
	4 +	21,53	5,02			
Arkadaş	1	17,24	8,28	3,036	0,029*	1<3
	2	20,31	6,30			
	3	20,96	6,22			
	4 +	19,56	5,73			

**p<0,05, **Tukey Testi*

Çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri açısından kardeş sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05).1 kardeş olanların algıladıkları sosyal destek düzeyleri 3 kardeş olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür. Aileden algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından kardeş sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05). Özel bir insandan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından Kardeş sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). 1 kardeşe sahip olanların düzeyleri,2,3,4 ve üzeri kardeşe sahip olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür. Arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından kardeş sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık

bulunmaktadır (p<0,05). 1 kardeş olanların düzeyleri 3 kardeş olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür.

Tablo XIII. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Gelir Düzeyleri Karşılaştırması

		Gelir Düzeyi		ANOVA		
		Ort.	ss	F	p	Fark**
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek	Kötü	42,59	17,70	27,74	0,001*	1<2 1<3 1<4
	Orta	63,38	15,31			
	İyi	66,13	13,46			
	Çok iyi	70,06	15,43			
Aile	Kötü	14,77	6,56	20,22	0,001*	1<2 1<4 1<3
	Orta	21,13	5,51			
	İyi	21,89	4,69			
	Çok iyi	23,19	4,68			
Özel Bir İnsan	Kötü	14,69	6,18	29,56	0,001*	1<2 1<3 1<4
	Orta	22,00	5,14			
	İyi	22,92	4,42			
	Çok iyi	23,88	5,63			
Arkadaş	Kötü	13,13	6,06	22,33	0,001*	1<2 1<3 1<4
	Orta	20,26	5,99			
	İyi	21,32	5,51			
	Çok iyi	23,00	5,55			

**p<0,05, **Tukey Testi*

Çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri açısından gelir düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Geliri kötü olanların algıladıkları sosyal destek düzeyleri geliri iyi, orta, çok iyi olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür. Aileden algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından gelir düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Geliri kötü olanların düzeyleri geliri iyi, orta, çok iyi olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür. Özel bir insandan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından Gelir düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05).Geliri kötü olanların düzeyleri geliri iyi, orta, çok iyi olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür. Arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından gelir düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Geliri kötü olanların düzeyleri geliri iyi, orta, çok iyi olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür

Tablo XIV. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Sportif Faaliyetlere Katılma Karşılaştırması

		Sportif Faaliyette Bulunma		t testi	
		Ort.	ss	t	p
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek	Evet	65,48	15,16	2,346	0,019*
	Hayır	61,33	16,74		
Aile	Evet	21,99	5,02	2,673	0,008*
	Hayır	20,35	5,89		
Özel Bir İnsan	Evet	22,24	5,17	1,319	0,188
	Hayır	21,45	5,69		
Arkadaş	Evet	21,24	5,92	2,541	0,011*
	Hayır	19,52	6,35		

**p<0,05*

Çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri açısından Sportif faaliyetlerde bulunma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Sportif faaliyetlerde bulunanların algıladıkları sosyal destek düzeyleri anlamlı derecede yüksektir. Aileden algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından Sportif faaliyetlerde bulunma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Sportif faaliyetlerde bulunanların düzeyleri anlamlı derecede yüksektir. Özel bir insandan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından sportif faaliyetlerde bulunma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05). Arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından sportif faaliyetlerde bulunma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Sportif faaliyetlerde bulunanların düzeyleri anlamlı derecede yüksektir.

Tablo XV. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Sanatsal Faaliyetlere Katılma Karşılaştırması

		Sanatsal Faaliyet Katılma		t testi	
		Ort.	ss	t	p
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek	Evet	65,74	14,73	2,572	0,006*
	Hayır	61,00	16,95		
Aile	Evet	22,11	4,80	3,181	0,002*
	Hayır	20,21	5,99		
Özel Bir İnsan	Evet	22,36	5,01	1,706	0,089*
	Hayır	21,35	5,77		
Arkadaş	Evet	21,27	5,92	2,798	0,005*
	Hayır	19,43	6,35		

**p<0,05*

Çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri açısından Sanatsal faaliyetlerde bulunma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Sanatsal faaliyetlerde bulunanların algıladıkları sosyal destek düzeyleri anlamlı derecede yüksektir. Aileden algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından sanatsal faaliyetlerde bulunma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Sanatsal faaliyetlerde bulunanların düzeyleri anlamlı derecede yüksektir. Özel bir insandan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından sanatsal faaliyetlerde bulunma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Sanatsal faaliyetlerde bulunanların düzeyleri anlamlı derecede yüksektir. Arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından Sanatsal faaliyetlerde bulunma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Sanatsal faaliyetlerde bulunanların düzeyleri anlamlı derecede yüksektir.

Tablo XVI. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Hobi Durumları Karşılaştırması

		Hobi Durumları		t testi	
		Ort.	ss	t	p
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek	Evet	64,85	14,68	5,202	0,001*
	Hayır	54,84	19,39		
Aile	Evet	21,61	5,11	4,995	0,001*
	Hayır	18,26	6,74		
Özel Bir İnsan	Evet	22,36	4,97	4,541	0,001*
	Hayır	19,38	6,70		
Arkadaş	Evet	20,88	5,81	4,991	0,001*
	Hayır	17,20	6,95		

**p<0,05*

Çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri açısından hobi sahibi olma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Hobisi olanların algıladıkları sosyal destek düzeyleri anlamlı derecede yüksektir. Aileden algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından hobi durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Hobisi olanların düzeyleri anlamlı derecede yüksektir. Özel bir insandan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından hobi durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Hobisi olanların düzeyleri anlamlı derecede

yüksektir. Arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından Hobi durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Hobisi olanların düzeyleri anlamlı derecede yüksektir.

Tablo XVII. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek Düzeyleri ile Adli Suça Karışma Durumları Karşılaştırması

		Adli Suça Karışma		t testi	
		Ort.	ss	t	p
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek	Evet	57,28	18,99	-1,837	0,067
	Hayır	63,06	16,08		
Aile	Evet	19,62	5,97	-1,23	0,22
	Hayır	20,97	5,65		
Özel Bir İnsan	Evet	19,21	6,78	-2,537	0,012*
	Hayır	21,90	5,39		
Arkadaş	Evet	18,45	7,03	-1,446	0,149
	Hayır	20,19	6,19		

**p<0,05*

Çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri açısından adli suça karışma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05). Aileden algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından adli suça karışma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05). Özel bir insandan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından adli suça karışma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Adli suça karışmayanların algıladıkları sosyal destek düzeyleri anlamlı derecede yüksektir. Arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından adli suça karışma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

4.3.2. SYTİÖ'ne ilişkin analizler

Tablo XVIII.SYTİÖ Düzeyleri ile Cinsiyet Durumları Karşılaştırması

		Cinsiyet		t testi	
		Ort.	ss	t	p
Suç Davranışında Bulunan Arkadaş Sayısı	Kadın	0,14	0,45	-4,264	0,001*
	Erkek	0,51	0,89		
Suç Davranışında Bulunmuş Arkadaş Katsayı	Kadın	0,99	2,86	-4,11	0,001*
	Erkek	3,44	6,16		
Şiddete Yönelik Tutum	Kadın	3,66	2,68	0,785	0,433
	Erkek	3,43	2,61		
Haklılık Düşünceleri	Kadın	3,45	2,37	-0,731	0,456
	Erkek	3,64	2,25		
Antisosyal Niyet	Kadın	2,80	3,00	0,948	0,344
	Erkek	2,49	2,88		
İlişkilere Yönelik Tutumlar	Kadın	1,96	2,21	-0,084	0,933
	Erkek	1,98	1,97		
Suça Yönelik Tutum B Toplam	Kadın	11,87	8,04	0,373	0,71
	Erkek	11,54	7,61		

**p<0,05*

Suç davranışında bulunan arkadaş sayısı düzeyleri açısından cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Erkeklerin suç davranışında bulunan arkadaş sayısı anlamlı derecede yüksektir. Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı düzeyleri açısından cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Erkeklerin suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı anlamlı derecede yüksektir.

Diğer değişkenler açısından cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo XIX.SYTİÖ Düzeyleri ile Yaş Durumları Karşılaştırması

		Yaş		ANOVA		
		Ort.	ss	F	p	Fark**
Suç Davranışında Bulunan Arkadaş Sayısı	18-30	0,22	0,64	3,703	0,006*	4<1 4<2 4<3
	31-40	0,19	0,54			
	41-50	0,29	0,61			
	51-60	0,78	1,00			
	60 +	0,00	0,00			
Suç Davranışında Bulunmuş Arkadaş Katsayı	18-30	1,31	3,47	8,409	0,001*	4<1 4<2 4<3
	31-40	1,12	3,68			
	41-50	2,65	5,51			
	51-60	6,61	6,75			
	60 +	0,00	0,00			
Şiddete Yönelik Tutum	18-30	3,48	2,62	0,926	0,449	-
	31-40	3,96	2,77			
	41-50	3,28	2,65			
	51-60	3,94	2,67			
	60 +	3,00	0,00			
Haklılık Düşünceleri	18-30	3,50	2,39	0,339	0,852	-
	31-40	3,57	2,46			
	41-50	3,28	1,98			
	51-60	3,94	2,39			
	60 +	3,67	1,15			
Antisosyal Niyet	18-30	2,67	2,96	2,403	0,049*	4<2
	31-40	3,19	3,16			
	41-50	2,37	2,76			
	51-60	1,22	1,52			
	60 +	4,67	4,62			
İlişkilere Yönelik Tutumlar	18-30	1,90	2,13	2,589	0,036*	3<2
	31-40	2,45	2,35			
	41-50	1,57	1,76			
	51-60	1,28	1,56			
	60 +	3,00	3,46			
Suça Yönelik Tutum B Toplam	18-30	11,56	7,95	1,498	0,202	-
	31-40	13,17	8,67			
	41-50	10,49	6,65			
	51-60	10,39	6,17			
	60 +	14,33	9,24			

**p<0,05, **Tukey Testi*

Suç davranışında bulunan arkadaş sayısı düzeyleri açısından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). 51-60 yaş grubunda olanların düzeyleri 18-30,31-40 ve 41-50 yaş grubunda olanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı düzeyleri açısından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). 51-60 yaş grubunda olanların düzeyleri 18-30,31-40 ve 41-50 yaş grubunda olanların düzeylerine göre anlamlı

derecede yüksektir. Anti sosyal niyet düzeyleri açısından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). 51-60 yaş grubunda olanların düzeyleri 31-40 yaş grubunda olanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. İlişkiye yönelik tutum düzeyleri açısından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). 41-50 yaş grubunda olanların düzeyleri 31-40 yaş grubunda olanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir.

Diğer değişkenler açısından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo XX.SYTİÖ Düzeyleri ile Eğitim Durumları Karşılaştırması

		Eğitim Düzeyi		ANOVA		
		Ort.	ss	F	p	Fark**
Suç Davranışında Bulunan Arkadaş Sayısı	Okula gitmedi	1,20	1,30	15,89	0,001*	1<4 2<3 2<4
	İlkokul/Ortaokul	0,83	0,87			
	Lise	0,36	0,70			
	Lisans/Lisansüstü	0,17	0,55			
Suç Davranışında Bulunmuş Arkadaş Katsayı	Okula gitmedi	5,60	6,95	22,49	0,001*	1<4 2<3 2<4
	İlkokul/Ortaokul	6,90	7,52			
	Lise	2,73	4,59			
	Lisans/Lisansüstü	1,07	3,31			
Şiddete Yönelik Tutum	Okula gitmedi	3,00	2,55	0,245	0,865	-
	İlkokul/Ortaokul	3,90	2,67			
	Lise	3,45	2,53			
	Lisans/Lisansüstü	3,59	2,68			
Haklılık Düşünceleri	Okula gitmedi	3,00	2,55	0,192	0,902	-
	İlkokul/Ortaokul	3,57	1,99			
	Lise	3,73	2,02			
	Lisans/Lisansüstü	3,48	2,39			
Antisosyal Niyet	Okula gitmedi	4,40	4,72	0,979	0,403	-
	İlkokul/Ortaokul	2,23	2,69			
	Lise	2,36	3,40			
	Lisans/Lisansüstü	2,76	2,92			
İlişkilere Yönelik Tutumlar	Okula gitmedi	2,80	3,42	0,399	0,754	-
	İlkokul/Ortaokul	1,93	2,36			
	Lise	1,73	2,00			
	Lisans/Lisansüstü	1,98	2,12			
Suça Yönelik Tutum B Toplam	Okula gitmedi	13,20	11,90	0,104	0,958	-
	İlkokul/Ortaokul	11,63	7,11			
	Lise	11,27	7,56			
	Lisans/Lisansüstü	11,81	7,98			

Suç davranışında bulunan arkadaş sayısı düzeyleri açısından eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Okula gitmeyenlerin düzeyleri lisans/lisansüstü mezunu olanlara göre yüksek, İlkokul/ortaokul mezunlarının düzeyleri Lise ve

Lisans/Lisansüstü mezunu olanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı düzeyleri açısından eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Okula gitmeyenlerin düzeyleri lisans/lisansüstü mezunu olanlara göre yüksek, İlkokul/ortaokul mezunlarının düzeyleri Lise ve Lisans/Lisansüstü mezunu olanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir.

Diğer değişkenler açısından eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo XXI.SYTİÖ Düzeyleri ile Çalışma Durumları Karşılaştırması

		Çalışma Durum		t testi	
		Ort.	ss	t	p
Suç Davranışında Bulunan Arkadaş Sayısı	Evet	0,22	0,56	-0,918	0,359
	Hayır	0,28	0,72		
Suç Davranışında Bulunmuş Arkadaş Katsayı	Evet	1,40	3,70	-1,62	0,106
	Hayır	2,12	4,88		
Şiddete Yönelik Tutum	Evet	3,51	2,66	-0,666	0,506
	Hayır	3,69	2,66		
Haklılık Düşünceleri	Evet	3,36	2,31	-1,359	0,175
	Hayır	3,69	2,35		
Antisosyal Niyet	Evet	2,58	2,67	-0,931	0,353
	Hayır	2,87	3,32		
İlişkilere Yönelik Tutumlar	Evet	1,94	2,03	-0,291	0,771
	Hayır	2,01	2,28		
Suça Yönelik Tutum B Toplam	Evet	11,40	7,25	-1,065	0,288
	Hayır	12,26	8,68		

Suç davranışında bulunan arkadaş sayısı, suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı, şiddete yönelik tutum, haklılık düşünceleri, anti sosyal niyet, ilişkilere yönelik tutum ve suça yönelik tutum b toplam düzeyleri açısından çalışma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo XXII.SYTİÖ Düzeyleri ile Medeni Durumları Karşılaştırması

		Medeni Durum		ANOVA		
		Ort.	ss	F	p	Fark**
Suç Davranışında Bulunan Arkadaş Sayısı	Evli	0,20	0,53	3,344	0,036*	2<1 2<3
	Bekar	0,37	0,84			
	Partneri var	0,17	0,43			
Suç Davranışında Bulunmuş Arkadaş Katsayı	Evli	1,30	3,15	3,696	0,026*	2<1 2<3
	Bekar	2,56	5,96			
	Partneri var	1,38	2,91			
Şiddete Yönelik Tutum	Evli	3,61	2,73	0,113	0,893	-
	Bekar	3,51	2,47			
	Partneri var	3,71	2,84			
Haklılık Düşünceleri	Evli	3,53	2,27	0,376	0,687	-
	Bekar	3,58	2,43			
	Partneri var	3,25	2,35			
Antisosyal Niyet	Evli	2,93	3,08	1,441	0,238	-
	Bekar	2,38	2,80			
	Partneri var	2,58	2,84			
İlişkilere Yönelik Tutumlar	Evli	2,07	2,08	0,813	0,444	-
	Bekar	1,77	2,26			
	Partneri var	2,06	2,06			
Suça Yönelik Tutum B Toplam	Evli	12,13	8,06	0,524	0,593	-
	Bekar	11,23	7,95			
	Partneri var	11,60	7,20			

**p<0,05, **Tukey Testi*

Suç davranışında bulunan arkadaş sayısı düzeyleri açısından medeni durumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Bekar olanların düzeyleri, evli ve partneri olanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı düzeyleri açısından medeni durumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Bekar olanların düzeyleri, evli ve partneri olanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir.

Diğer değişkenler açısından medeni durumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo XXIII.SYTİÖ Düzeyleri ile Çocuk Durumları Karşılaştırması

		Çocuk Durumu		t testi	
		Ort.	ss	t	p
Suç Davranışında Bulunan Arkadaş Sayısı	Evet	0,22	0,60	-0,719	0,473
	Hayır	0,27	0,67		
Suç Davranışında Bulunmuş Arkadaş Katsayı	Evet	1,47	3,63	-1,044	0,297
	Hayır	1,92	4,75		
Şiddete Yönelik Tutum	Evet	3,78	2,71	1,299	0,195
	Hayır	3,43	2,61		
Haklılık Düşünceleri	Evet	3,66	2,26	1,219	0,223
	Hayır	3,37	2,39		
Antisosyal Niyet	Evet	3,01	3,03	1,882	0,061
	Hayır	2,44	2,89		
İlişkilere Yönelik Tutumlar	Evet	2,10	2,08	1,166	0,244
	Hayır	1,85	2,19		
Suça Yönelik Tutum B Toplam	Evet	12,54	8,01	1,82	0,069
	Hayır	11,09	7,77		

Suç davranışında bulunan arkadaş sayısı, suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı, şiddete yönelik tutum, haklılık düşünceleri, anti sosyal niyet, ilişkilere yönelik tutum ve suça yönelik tutum b toplam düzeyleri açısından çocuk durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo XXIV.SYTİÖ Düzeyleri ile Anne-Baba Vefat Durumları Karşılaştırması

		Anne-Baba Vefat		t testi	
		Ort.	ss	t	p
Suç Davranışında Bulunan Arkadaş Sayısı	Evet	0,53	0,88	3,347	0,001*
	Hayır	0,18	0,55		
Suç Davranışında Bulunmuş Arkadaş Katsayı	Evet	4,17	6,84	3,764	0,001*
	Hayır	1,13	3,12		
Şiddete Yönelik Tutum	Evet	3,88	2,83	0,994	0,323
	Hayır	3,52	2,62		
Haklılık Düşünceleri	Evet	3,60	2,45	0,377	0,07
	Hayır	3,48	2,31		
Antisosyal Niyet	Evet	2,80	3,11	0,303	0,762
	Hayır	2,68	2,94		
İlişkilere Yönelik Tutumlar	Evet	1,89	2,23	-0,342	0,732
	Hayır	1,99	2,12		
Suça Yönelik Tutum B Toplam	Evet	12,17	8,41	0,487	0,626
	Hayır	11,68	7,79		

**p<0,05*

Suç davranışında bulunan arkadaş sayısı düzeyleri açısından anne-baba vefat durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Anne-Baba veya

herhangi biri vefat edenlerin düzeyleri anlamlı derecede yüksektir. Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı düzeyleri açısından anne-baba vefat durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Anne-Baba veya herhangi biri vefat edenlerin düzeyleri anlamlı derecede yüksektir.

Diğer değişkenler açısından anne-baba vefat durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo XXV.SYTİÖ Düzeyleri ile Kardeş Sayıları Karşılaştırması

		Kardeş Sayısı		ANOVA		
		Ort.	ss	F	p	Fark**
Suç Davranışında Bulunan Arkadaş Sayısı	1	0,80	1,04	7,34	0,001*	1<2 1<3 1<4
	2	0,26	0,60			
	3	0,17	0,55			
	4 +	0,22	0,60			
Suç Davranışında Bulunmuş Arkadaş Katsayı	1	6,28	8,88	11,34	0,001*	1<2 1<3 1<4
	2	1,76	3,84			
	3	1,28	3,54			
	4 +	1,31	3,43			
Şiddete Yönelik Tutum	1	4,00	2,68	0,782	0,504	-
	2	3,26	2,43			
	3	3,74	2,77			
	4 +	3,58	2,68			
Haklılık Düşünceleri	1	3,20	2,22	1,802	0,146	-
	2	3,62	2,36			
	3	3,19	2,52			
	4 +	3,79	2,12			
Antisosyal Niyet	1	2,24	2,96	0,416	0,72	-
	2	2,69	2,84			
	3	2,62	3,01			
	4 +	2,88	3,02			
İlişkilere Yönelik Tutumlar	1	1,92	2,08	0,107	0,956	-
	2	1,88	2,16			
	3	1,96	2,20			
	4 +	2,04	2,09			
Suça Yönelik Tutum B Toplam	1	11,36	7,23	0,327	0,806	-
	2	11,46	7,38			
	3	11,50	8,28			
	4 +	12,29	8,00			

p<0,05,Tukey Testi*

Suç davranışında bulunan arkadaş sayısı düzeyleri açısından kardeş sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). 1 kardeş olanların düzeyleri 2,3

ve 4 üzeri kardeş olanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı düzeyleri açısından kardeş sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). 1 kardeş olanların düzeyleri 2,3 ve 4 üzeri kardeş olanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir.

Diğer değişkenler açısından kardeş sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo XXVI.SYTİÖ Düzeyleri ile Gelir Düzeyleri Karşılaştırması

		Gelir Düzeyi		ANOVA		
		Ort.	ss	F	p	Fark**
Suç Davranışında Bulunan Arkadaş Sayısı	Kötü	0,82	1,05	13,75	0,001*	1<2 1<3 1<4
	Orta	0,21	0,53			
	İyi	0,13	0,47			
	Çok iyi	0,38	1,02			
Suç Davranışında Bulunmuş Arkadaş Katsayı	Kötü	6,85	8,39	25,44	0,001*	1<2 1<3 1<4
	Orta	1,16	3,08			
	İyi	1,00	2,52			
	Çok iyi	2,31	6,02			
Şiddete Yönelik Tutum	Kötü	3,56	2,50	0,509	0,676	-
	Orta	3,49	2,79			
	İyi	3,65	2,48			
	Çok iyi	4,31	3,14			
Haklılık Düşünceleri	Kötü	3,10	2,56	0,585	0,625	-
	Orta	3,61	2,33			
	İyi	3,46	2,25			
	Çok iyi	3,75	2,67			
Antisosyal Niyet	Kötü	2,82	3,03	1,305	0,273	-
	Orta	2,40	2,85			
	İyi	3,03	3,05			
	Çok iyi	3,00	3,25			
İlişkilere Yönelik Tutumlar	Kötü	1,95	2,32	0,112	0,953	-
	Orta	2,02	2,20			
	İyi	1,90	2,01			
	Çok iyi	2,13	2,25			
Suça Yönelik Tutum B Toplam	Kötü	11,44	8,03	0,313	0,816	-
	Orta	11,52	8,02			
	İyi	12,03	7,65			
	Çok iyi	13,19	9,09			

p<0,05,Tukey Testi*

Suç davranışında bulunan arkadaş sayısı düzeyleri açısından gelir düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Geliri kötü olanların düzeyleri,

Geliri orta, iyi ve çok iyi olanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı düzeyleri açısından gelir düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Geliri kötü olanların düzeyleri, Geliri orta, iyi ve çok iyi olanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir.

Diğer değişkenler açısından gelir düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo XXVII.SYTİÖ Düzeyleri ile Sportif Faaliyet Bulunma Karşılaştırması

		Sportif Faaliyet		t testi	
		Ort.	ss	t	p
Suç Davranışında Bulunan Arkadaş Sayısı	Evet	0,19	0,56	-1,207	0,205
	Hayır	0,28	0,67		
Suç Davranışında Bulunmuş Arkadaş Katsayı	Evet	1,40	3,64	-0,985	0,325
	Hayır	1,86	4,51		
Şiddete Yönelik Tutum	Evet	3,46	2,79	-0,687	0,492
	Hayır	3,65	2,60		
Haklılık Düşünceleri	Evet	3,52	2,27	0,087	0,93
	Hayır	3,50	2,36		
Antisosyal Niyet	Evet	2,48	2,77	-1,025	0,306
	Hayır	2,81	3,05		
İlişkilere Yönelik Tutumlar	Evet	1,81	2,01	-0,979	0,328
	Hayır	2,04	2,19		
Suça Yönelik Tutum B Toplam	Evet	11,27	7,80	-0,854	0,393
	Hayır	12,00	7,96		

Suç davranışında bulunan arkadaş sayısı, suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı, şiddete yönelik tutum, haklılık düşünceleri, anti sosyal niyet, ilişkilere yönelik tutum ve suça yönelik tutum b toplam düzeyleri açısından sportif faaliyette bulunma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo XXVIII.SYTİÖ Düzeyleri ile Sanatsal Faaliyet Bulunma Karşılaştırması

		Sanatsal Faaliyet		t testi	
		Ort.	ss	t	p
Suç Davranışında Bulunan Arkadaş Sayısı	Evet	0,17	0,53	-1,739	0,083
	Hayır	0,29	0,69		
Suç Davranışında Bulunmuş Arkadaş Katsayı	Evet	1,16	2,97	-1,854	0,065
	Hayır	2,00	4,78		
Şiddete Yönelik Tutum	Evet	3,62	2,61	0,164	0,87
	Hayır	3,58	2,69		
Haklılık Düşünceleri	Evet	3,56	2,29	0,31	0,757
	Hayır	3,48	2,36		
Antisosyal Niyet	Evet	2,82	2,96	0,39	0,577
	Hayır	2,65	2,97		
İlişkilere Yönelik Tutumlar	Evet	1,96	2,21	-0,043	0,966
	Hayır	1,97	2,10		
Suça Yönelik Tutum B Toplam	Evet	11,96	7,79	0,344	0,731
	Hayır	11,67	7,98		

Suç davranışında bulunan arkadaş sayısı, suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı, şiddete yönelik tutum, haklılık düşünceleri, anti sosyal niyet, ilişkilere yönelik tutum ve suça yönelik tutum b toplam düzeyleri açısından sanatsal faaliyette bulunma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo XXIX.SYTİÖ Düzeyleri ile Hobi Durumları Karşılaştırması

		Hobi Durumları		t testi	
		Ort.	ss	t	p
Suç Davranışında Bulunan Arkadaş Sayısı	Evet	0,19	0,56	-3,374	0,001*
	Hayır	0,45	0,82		
Suç Davranışında Bulunmuş Arkadaş Katsayı	Evet	1,20	3,38	-4,595	0,001*
	Hayır	3,52	6,16		
Şiddete Yönelik Tutum	Evet	3,43	2,66	-2,229	0,026*
	Hayır	4,15	2,59		
Haklılık Düşünceleri	Evet	3,48	2,34	-0,368	0,713
	Hayır	3,59	2,31		
Antisosyal Niyet	Evet	2,73	2,92	0,347	0,729
	Hayır	2,61	3,15		
İlişkilere Yönelik Tutumlar	Evet	1,97	2,15	0,019	0,985
	Hayır	1,97	2,13		
Suça Yönelik Tutum B Toplam	Evet	11,62	7,88	-0,718	0,473
	Hayır	12,31	8,01		

**p<0,05*

Suç davranışında bulunan arkadaş sayısı düzeyleri açısından hobi durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Hobisi olmayanların düzeyleri

anlamlı derecede yüksektir. Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı düzeyleri açısından hobi durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Hobisi olmayanların düzeyleri anlamlı derecede yüksektir. Şiddete yönelik tutum düzeyleri açısından hobi durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Hobisi olmayanların şiddete karşı olumlu tutum düzeyleri anlamlı derecede daha yüksektir.

Diğer değişkenler açısından hobi durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo XXX.SYTİÖ Düzeyleri ile Adli Suça Karışma Durum Karşılaştırması

		Adli Durum		t testi	
		Ort.	ss	t	p
Suç Davranışında Bulunan Arkadaş Sayısı	Evet	0,76	1,12	4,6	0,001*
	Hayır	0,21	0,56		
Suç Davranışında Bulunmuş Arkadaş Katsayı	Evet	4,93	6,94	4,323	0,001*
	Hayır	1,45	3,87		
Şiddete Yönelik Tutum	Evet	3,03	2,68	-1,174	0,241
	Hayır	3,64	2,66		
Haklılık Düşünceleri	Evet	3,28	2,10	-0,55	0,583
	Hayır	3,52	2,35		
Antisosyal Niyet	Evet	2,28	2,64	-0,812	0,417
	Hayır	2,74	2,99		
İlişkilere Yönelik Tutumlar	Evet	1,55	1,68	-1,093	0,275
	Hayır	2,00	2,17		
Suça Yönelik Tutum B Toplam	Evet	10,14	6,96	-1,158	0,248
	Hayır	11,90	7,97		

**p<0,05*

Suç davranışında bulunan arkadaş sayısı düzeyleri açısından daha önce adli bir duruma karışma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Daha önce adli bir olaya karışanların düzeyleri anlamlı derecede yüksektir. Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı düzeyleri açısından daha önce adli bir duruma karışma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Daha önce adli bir olaya karışanların düzeyleri anlamlı derecede yüksektir.

Diğer değişkenler açısından daha önce adli bir duruma karışma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

4.4. Korelasyonel Analizler

Tablo XXXI.Ölçeklerin Karşılaştırmalı Korelasyon Analizleri

		Suç Davranışında Bulunan Arkadaş Sayısı	Suç Davranışında Bulunmuş Arkadaş Katsayı	Şiddete Yönelik Tutum	Haklılık Düşünceleri	Anti sosyal Niyet	İlişkilere Yönelik Tutumlar	Suça Yönelik Tutum B Bölümü Toplam
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal	r	-,396**	-,470**	-0,029	-0,028	0,081	0,074	0,033
	p	0,000*	0,000*	0,567	0,586	0,109	0,142	0,520
Aile	r	-,370**	-,424**	-0,028	-0,027	0,073	0,058	0,025
	p	0,000*	0,000*	0,576	0,591	0,151	0,253	0,616
Özel Bir İnsan	r	-,410**	-,484**	-0,021	-0,036	0,067	0,072	0,027
	p	0,000*	0,000*	0,680	0,480	0,183	0,155	0,592
Arkadaş	r	-,337**	-,417**	-0,032	-0,016	0,086	0,078	0,038
	p	0,000*	0,000*	0,533	0,757	0,089	0,123	0,451

**p<0,05, ** korelasyon katsayısı*

Çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri ile suç davranışında bulunan arkadaş sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Aralarındaki ilişki negatif yönlü gücü orta derecelidir (r=-0,396). Çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri arttıkça suç davranışında bulunan arkadaş sayı düzeyleri azalmaktadır. Çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri ile suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Aralarındaki ilişki negatif yönlü gücü orta derecelidir (r=-0,470). Çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri arttıkça suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayı düzeyleri azalmaktadır. Diğer değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır(p>0,05).

Aileden algılanan sosyal destek düzeyleri ile suç davranışında bulunan arkadaş sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Aralarındaki ilişki negatif yönlü gücü orta derecelidir (r=-0,370). Aileden algılanan sosyal destek düzeyleri arttıkça suç davranışında bulunan arkadaş sayı düzeyleri azalmaktadır. Aileden algılanan sosyal destek düzeyleri ile suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı

bir ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Aralarındaki ilişki negatif yönlü gücü orta derecelidir (r=-0,424). Aileden algılanan sosyal destek düzeyleri arttıkça suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayı düzeyleri azalmaktadır. Diğer değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır(p>0,05).

Özel bir insandan algılanan sosyal destek düzeyleri ile suç davranışında bulunan arkadaş sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Aralarındaki ilişki negatif yönlü gücü orta derecelidir (r=-0,410). Özel bir insandan algılanan sosyal destek düzeyleri arttıkça suç davranışında bulunan arkadaş sayı düzeyleri azalmaktadır. Özel bir insandan algılanan sosyal destek düzeyleri ile suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Aralarındaki ilişki negatif yönlü gücü orta derecelidir (r=-0,484). Özel bir insandan algılanan sosyal destek düzeyleri arttıkça suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayı düzeyleri azalmaktadır. Diğer değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır(p>0,05).

Arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyleri ile suç davranışında bulunan arkadaş sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Aralarındaki ilişki negatif yönlü gücü orta derecelidir (r=-0,410). Arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyleri arttıkça suç davranışında bulunan arkadaş sayı düzeyleri azalmaktadır. Arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyleri ile suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Aralarındaki ilişki negatif yönlü gücü orta derecelidir (r=-0,484). Arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyleri arttıkça suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayı düzeyleri azalmaktadır. Diğer değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır(p>0,05).

5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmanın temel amacı yetişkin bireylerin suça yönelik tutum ve ilişki düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeylerini belirleyerek bu iki değişkenin birbiri ile ve demografik değişkenlerle olan ilişkilerini incelemek ve algılanan düşük sosyal destek ile suça yönelik yüksek olumlu tutum ve ilişkilerin belirleyicilerini ortaya koymaktır. Etkisi incelenecek olan demografik değişkenler belirlenirken suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ile algılanan sosyal destek ile ilişkili olabileceği düşünülen cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, boş zaman aktiviteleri gibi değişkenler üzerinde durulmuştur. Demografik veriler incelendiğinde araştırmaya katılanların çoğunluğunun kadın, 18-30 yaş arası genç yetişkinler, lisans/lisansüstü mezunu, bir işte çalışan, evli, çocuksuz, ebeveynleri hayatta olan, 4 veya daha fazla kardeşe sahip, gelir düzeyinin orta, sportif/kültürel faaliyetle ilgilenmeyen fakat bir hobisi olan ve adli makamlara yansıyan bir suça karışmamış bireylerden oluştuğu görülmektedir.

- **ÇBASDÖ'ne ilişkin bulgulara yönelik tartışma**

Sosyal destek bireyin çevresinde bulunan aile, arkadaşlar, akrabalar, komşular gibi pek çok farklı yapıyı içeren, olumlu-olumsuz veya her ikisi olarak algılanabilen bir kavramdır (Kras, 2019).Araştırma bulguları doğrultusunda bireylerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinin; cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, ebeveynlerin sağ/vefat olması, kardeş sayısı, gelir düzeyi, sportif ve kültürel-sanatsal faaliyette bulunma, hobi sahibi olma ve daha önce bir suça karışmış olma bakımından anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Buna göre erkeklerin, 51-60 yaş grubundakilerin, eğitim düzeyi daha düşük olanların, partneri olmayan bekarların, ebeveyn kaybı yaşayanların, kardeşi olmayanların, ekonomik gelir düzeyi kötü olanların, spor ve kültür-sanat faaliyetleri ile ilgilenmeyenlerin, hobisi olmayanların ve -yalnızca özel bir insan alt boyutu bakımından- daha önce suça karışmış olanların, algıladıkları sosyal destek düzeylerini daha düşüktür.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde katılımcıların algıladıkları sosyal destek puanı ortalamasının 62,63(±16,36) olduğu ve en yüksek sosyal desteği ortalama 21,70 (±5,54) ile "özel bir insan" dan, en düşük sosyal desteği ise ortalama 20,06 (±6,26) ile arkadaştan algıladıkları görülmüştür. Bu ortalamalar yüzdelik olarak yaklaşık %75 gibi oldukça yüksek bir düzeye denk gelmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun daha fazla sosyal destek algıladığını bildiren kadınlar ve 18-30 yaş arası genç yetişkinlerden oluşmasının bu durum üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Genel algılanan sosyal destek düzeyi puanının yüksekliği katılımcıların büyük çoğunluğunun kadın olması ile açıklanabilecekken en yüksek bildirim alan alt boyutun özel bir insan olması ise bireylerin ailelerinden ayrışmaya başladığı ve ergenliğin getirdiği akran çevresinden uzaklaştığı 18-30 yaş arasındaki genç yetişkinlik döneminin yoğun olarak araştırmada yer alması ile açıklanabileceği düşünülmektedir.

Literatürdeki diğer araştırmalar incelendiğinde ÇBASDÖ puan ortalamasının Çakır ve Palabıyıkoğlu (1997) ile yaklaşık olarak aynı (63,92±11,54), Yılmaz ve arkadaşları (2008)'e göre düşük (66,4±13,9), İlhanlı (2016)'ya göre yüksek olduğu (55,50±20,33) görülmüştür. Mahkumlarla yapılan bir araştırma ise algılanan sosyal destek ortalamasının (58.56±18.09) olduğu saptanmıştır (Okşan Oral, 2015). Bu bulgu ile karşılaştırıldığında çalışmamızın evreni olan genel popülasyonun algıladığı sosyal desteğin suç işlemiş mahkumlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu çalışmanın ana hipotezini destekler niteliktedir.

- **SYTİÖ'ne ilişkin bulgulara yönelik tartışma**

Bireylerin suça eğilim düzeylerini yordamak amacıyla Suça Yönelik Turumlar ve İlişkiler Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarından alınan yüksek puan kişilerin suça yönelik tutumlarının olumlu ve suç ile ilişkili bireylerle ilişkilerinin yoğun olduğunu göstermekte ve suça olan eğilimleri ile ilgili kesin bir bilgi vermemekle birlikte fikir vermektedir. Zira Ajzen (1988)'in Gerekçeli Eylem Kuramına göre bir davranışa karşı olumlu tutum sergilenmesi o davranışın gerçekleştirileceğine dair bir yordayıcıdır.

Araştırmanın bulguları ölçeğin A-Suça yönelik ilişkiler bölümünün alt boyutlarından suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı ve suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısının cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, ebeveynlerin yaşama durumu, kardeş sayısı, gelir düzeyi, hobi sahibi olma ve daha önce bir suça karışma durumları bakımından anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir. Ölçeğin A bölümünü teşkil eden bu 2 alt boyut, kişinin suç ile ilintili bireylerle olan etkileşimini ifade etmekle birlikte; araştırma bulguları erkeklerin, 51-60 yaş aralığında olanların, daha düşük eğitim seviyesinde olanların, partneri olmayan bekarların, ebeveyni vefat etmiş olanların, kardeşi olmayanların, gelir düzeyi kötü olanların, hobisi olmayanların ve daha önce suç işlemiş olanların suç ile ilintili bireylerle daha yoğun bir etkileşim halinde olduğunu göstermektedir. Buna bağlı olarak kişiyi suça sürükleyebilecek olumsuz sosyal çevreden daha fazla etkilenme ihtimali söz konusudur. Bu durumun kişiyi suça eğilimli hale getirebileceği düşünülmektedir.

Ölçeğin suça yönelik olumlu tutumları inceleyen B bölümünün anti sosyal niyet ve ilişkilere yönelik tutumlar alt boyutları yaş bakımından, şiddete yönelik tutumlar alt boyutu ise hobi sahibi olma bakımından farklılaşmaktadır. 31-40 yaş grubunun anti sosyal niyetlerinin 51-60 grubuna göre daha yüksek olduğu gözlenirken, suçlularla ilişkilere yönelik 31-40 yaş grubunun 41-50 yaş grubuna göre daha olumlu tutum sergilediği görülmektedir. Bu durum 31-40 yaş grubunun anti sosyal niyet ve suçlularla ilişkilere yönelik olumlu tutum geliştirmesi açısından daha fazla tehlike arz eden bir yaş grubu olduğunu göstermektedir. Ayrıca bireyin boş zamanlarını kaliteli bir şekilde geçirmesini sağlayarak stres düzeyini düşüren bir hobiye sahip olması durumunda şiddete yönelik daha az olumlu tutum sergilediği görülmektedir. Ölçeğin Haklılık Düşünceleri ve Suça Yönelik Tutum alt boyutları toplam puanı açısından hiçbir demografik değişken grubu arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Nergiz (2020)'in çalışmasında da yaş bakımından tüm alt boyutlar bu çalışmadaki gibi farklılaşmakta iken eğitim düzeyi açısından da bizim çalışmamızla paralel olarak hiçbir alt boyut farklılaşmamış, anti

sosyal niyet düzeyi kardeş sayısı bakımından farklılaşmış ve daha fazla kardeşi olanların daha yüksek anti sosyal niyete sahip olduğu görülmüştür.

Ölçeğin A bölümü toplam puan ortalaması 1,96 ile %2,9 düzeyinde iken, suça yönelik tutumları ifade eden B bölümü genel puan ortalaması ise 11,77 ile %26,7 düzeyindedir. Görüldüğü üzere katılımcıların suça yönelik olumlu tutum ve ilişkileri oldukça düşük bir seviyededir. Bu durum katılımcıların suça eğilimlerinin düşük seviyede olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Suça eğilim ile ilişkilendirilen faktörlere dair ortalamaların düşük olmasının sebebi olarak katılımcıların %70 gibi çok büyük bir çoğunluğunun kadınlardan oluşması ve %82'sinin en az lisans mezunu olması düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde düşük eğitim düzeyi ve erkek cinsiyetli olmanın suç açısından bir risk faktörü olduğunu ve bu grupların daha fazla suç işlediğini bildiren çalışmalar olduğu görülmüştür (İlbars, 2007; Aytaç, Aytaç & Bayram, 2007; Yıldırım, 2014; Yavuz & Susam, 2022). Bu bilgiler ışığında çoğunluğu kadın ve eğitim seviyesi yüksek bir örneklemin suça eğiliminin düşük olması beklenen bir sonuçtur.

- **Korelasyon analizlerine yönelik tartışma**

Korelasyon analizleri incelendiğinde ÇBASDÖ'nin genel puanı ve tüm alt boyutlarını ile suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı ve suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı arasında negatif yönde tamamında orta düzeyde olan bir ilişki bulunmuştur. Buna göre bireyin algıladığı sosyal destek azaldıkça suçluları içeren bir sosyal çevrede bulunma olasılığının ve bu çevre ile etkileşiminin artacağı düşünülmektedir. SYTİÖ'nin B bölümü toplam puanı ve alt boyutları açısından ÇBASDÖ ve alt boyutları ile anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Bu araştırmada kullanılan iki ölçeğin mahkumları içeren bir örneklemde karşılaştırıldığı Nergiz (2020)'in çalışmasında ÇBASD ölçeği ile haklılık düşünceleri alt boyutu hariç SYTİÖ'nin tüm alt boyutları ve bölüm puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Nergiz'in çalışmasının yalnızca erkeklerle yapılmış olması; yukarıda belirtildiği

gibi erkek olmanın suç eğilim bakımından risk faktörü olması ve çalışmamızdan elde ettiğimiz bulgulara göre erkeklerin daha düşük sosyal destek algılaması sebebiyle bu anlamlı ilişkiyi doğurmuş olabilir. Yine aynı sebeple yapmış olduğumuz çalışmada iki bağımsız değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunamamış olabileceği düşünülmektedir.

- **Hipotezlerin sınanması**

Hipotez 1: Suça yönelik tutumlar bölümünden alınan toplam puan ile çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinden alınan toplam puan arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olması beklenmektedir.

Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığından hipotez doğrulanamamıştır.

Hipotez 2: Suça yönelik ilişkiler bölümünden alınan toplam puan ile çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinden alınan toplam puan arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olması beklenmektedir.

Çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyi puanı ile ilişkiler bölümünün alt boyutları olan suç davranışında bulunan arkadaş sayıları arasında negatif yönlü gücü orta dereceli (r=-0,396), suç davranışında bulunan arkadaş katsayısı arasında negatif yönlü gücü orta dereceli (r=-0.470) bir ilişki vardır. Bu bulgular ışığında hipotezin doğrulandığı söylenebilir. Buna göre bireylerin algıladıkları sosyal destek azaldıkça suça yönelik kişilerle olan ilişkileri artmaktadır.

Hipotez 3: Demografik değişkenlerden özellikle cinsiyet, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, sportif/kültürel faaliyetle ilgilenme, hobi sahibi olma ve daha önce suça karışma bakımından suça yönelik tutumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olması beklenmektedir.

Suça yönelik tutumların yalnızca anti sosyal niyet ve ilişkilere yönelik tutumlar alt boyutlarında yaş değişkeni bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Dolayısıyla hipotez yalnızca yaş değişkeni bakımından iki alt boyut için doğrulanmış, diğer değişkenler için doğrulanamamıştır.

Hipotez 4: Demografik değişkenlerden özellikle cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum gelir düzeyi, sportif/kültürel faaliyetle ilgilenme, hobi sahibi olma ve daha önce suça karışma bakımından A bölümü puanları-suça yönelik ilişkiler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olması beklenmektedir.

Cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, gelir düzeyi, hobi sahibi olma ve daha önce bir suça karışma durumları bakımından A bölümü puanlarının anlamlı olarak farklılaştığı, yalnızca sportif/kültürel faaliyetle ilgilenme bakımından farklılaşmadığı için hipotez büyük oranda doğrulanmıştır.

Hipotez 5: Demografik değişkenlerden özellikle cinsiyet, yaş grubu, bir işte çalışma, medeni durum, çocuk sahibi olma, anne-babanın sağ/vefat olması, kardeş sayısı ve daha önce suça karışma bakımından algılanan sosyal destek arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olması beklenmektedir.

Algılanan sosyal destek düzeyi cinsiyet, yaş grubu, medeni durum, ebeveynlerin sağ/vefat olması, kardeş sayısı, daha önce bir suça karışmış olma bakımından anlamlı olarak farklılaşırken bir işte çalışma ve çocuk sahibi olma bakımından anlamlı bir fark görülmemiştir. Bu durumda hipotez kısmen doğrulanmıştır.

- **Çalışmanın sınırlılıkları ve araştırmacılara öneriler**

Çalışmanın en temel sınırlılığı; örneklemin sosyodemografik gruplara dengeli biçimde dağılmamış olmasıdır. Özellikle cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi değişkenlerinde katılımcılar gruplara dengesiz şekilde dağılmıştır ve bu durumun sonuçların istatistiksel gücünü olumsuz anlamda etkilediği düşünülmektedir. Yapılacak olan yeni çalışmalar için araştırmacılara şu önerilerde bulunulabilir:

1. Yapılacak yeni çalışmaların hedef grupların dengeli dağıldığı bir örnekleme yöntemi kullanması araştırmacılara tavsiye edilir.

2. Literatürde suça eğilimle ilgili doğrudan fikir veren bir ölçek olmaması sebebiyle suça eğilimi yordamaya yardımcı olan farklı ölçeklerin de çalışmaya dahil edilmesi istatistiksel açıdan daha sağlıklı sonuçlar elde etmeye ve yorumlamaya katkı sağlayabilir.
3. SYTİÖ boylamsal bir araştırmada kullanılarak cezaevine girmiş olan hükümlülere ilk girdiklerinde ve sonrasında belli aralıklarla uygulanarak suça yönelik tutum ve ilişkilerinin tutukluluk sürecinde zamanla nasıl değiştiği araştırılabilir.
4. Sosyal desteğin suça eğilim üzerindeki etkisini daha net görebilmek adına suç işlemiş ve işlememiş kadın ve erkekler üzerinde karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

- **Sonuç**

Araştırmanın sonucunda algılanan sosyal destek ile suça eğilimin bazı boyutları arasında ilişki bulunmuş, bazı boyutları arasında ilişki bulunamamıştır. Bu yönüyle doğrudan algıladığı sosyal destek düzeyi düşük olan bireylerin suça eğilimi yüksektir gibi bir çıkarıma gidilememekle birlikte suça eğilimi yordayan özelliklerden biri olan suçla ilgili arkadaş sayısı ve bu arkadaşla olan etkileşim düzeyini ifade eden suça yönelik ilişkiler ile algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bu da kişinin algıladığı sosyal destek düzeyi azaldıkça suç ile ilişkisi yüksek bir çevreye girmeye daha eğilimli hale geldiğini göstermektedir. Ayrıca daha önce bir suça karıştığını bildiren kişilerin algıladıkları sosyal destek düzeyinin anlamlı düzeyde düşük olması da önemli bir bilgi olarak göz önünde bulundurulmalıdır.

Kişinin algıladığı sosyal destek düzeyi içinde bulunduğu sosyal çevrenin yapısını ve özelliklerini de etkilemektedir. Düşük sosyal destek algılayan birey olumsuz bir sosyal çevreye girebilmekte bunun da kişinin suça karışma riskini artırdığı düşünülmektedir. Bu anlamda bireylerin sosyal destek sistemlerini güçlendirmek adına yapılacak psikososyal çalışmaların ve politikaların zamanla daha güvenli bir sosyal çevre ve temiz bir toplum yaratacağı düşünülmektedir. Sosyal desteğin suça eğilimi bazı boyutları ile etkilemesi sebebiyle algılanan sosyal desteği etkileyen faktörlerin de dolaylı olarak suça eğilim ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Yaş değişkeninin algılanan düşük sosyal destek için risk oluşturduğu görülmüş ve yaş ilerledikçe çocukların evden ayrılması, eş kaybı vb. sebeplerle yalnızlaşan bireyler için daha fazla destek sistemi oluşturulması ve toplumda bu yönde farkındalığın artırılması gerekmektedir. Ayrıca eğitim durumu, gelir düzeyi ve hobi sahibi olma durumları her iki ölçek için ortak olarak öne çıkan değişkenlerdir. Daha eğitimli bir toplum için eğitim olanaklarının iyileştirilmesi, ekonomik sorunların giderilmesi ve bireylerin serbest zamanlarını değerlendirebilecekleri belediyeler, halk eğitim, dernek, vakıf faaliyetleri gibi daha fazla imkan sunulmasının bireylerin algıladıkları sosyal desteği artıracağını ve suça eğilim açısından daha az risk altında olacaklarını düşündürmektedir.

Literatürde suça eğilim ve algılanan sosyal destek ilişkisini genel popülasyon üzerinde inceleyen bir çalışmaya rastlanmamış olması sebebiyle çalışmanın bu boşluğu doldurduğu düşünülmektedir

Kaynaklar

Adak, N. (2012). Toplumun temel yapı taşı: aile. S. Güçlü (Ed.), *Kurumlara sosyolojik bakış.* (S. 27-62). Kitabevi Yayınları

Ajzen, I. (1988). Attitudes, personality, and behavior. Chicago, IL: Dorsey Press.

Akpınar, İ. (2018). Suç Olgusu, Suç Teorileri ve Kadın Suçluluğu: Kayseri Örneği. Yök Tez.

Altıparmak S. (2009). Huzurevinde yaşayan yaşlı bireylerin yaşam doyumu, sosyal destek düzeyleri ve etkileyen faktörler. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi, 23 (3), 159-164.

Avcı, M. (2010). Tutuklu çocuklar üzerine bir araştırma: Çocukların suça yönelmesinde etkili olan toplumsal nedenler ve çözüm önerileri, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11*(1), 49-73.

Avcı, Ö. H. & Yıldırım, İ. (2014). Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29 (29-1), 157-168. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/hunefd/issue/7787/101792Ayan, Sezer, (2011), Suçlu Kim? Türkiye'de Çocuk Suçluluğu, Ütopya Yayınevi, 1. Baskı, Ankara.

Aytaç, M., Aytaç, S., & Bayram, N. (2007). Suç türlerini etkileyen faktörlerin istatistiksel analizi. *Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi, İnönü Üniversitesi, Malatya*, 24-25.

Bacanlı, H. (1999). *Sosyal beceri eğitimi*. Nobel.

Baltaş Z, 2000. Sağlık psikolojisi: Halk sağlığında davranış bilimleri. Remzi Kitabevi. İstanbul.

Başıbüyük, O. ve Karakuş, Ö. (2010). Sosyal Düzensizlik ve Toplum Destekli Güvenlik Politikaları. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi / Journal of Sociological Research- 2010/2

Baştürk, D. (2002), Orta Öğretim Kurumlarındaki Öğrencilerde Algılanan Sosyal Desteğin Akademik Başarıya Etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi.

Bates, K. A. ve Swan, R. S. (2018). *Juvenile delinquency in a diverse society*. (Second ed.). Sage Publications.

Beirne Piers, Messerschmidt James W., Criminology, Roxbury, 4. Baskı, LosAngeles, California, 2006

Biçerli, M. K. (2004). "İşsizlikle Mücadelede Aktif İstihdam Politikaları", Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No:1563, Eskişehir, 6.

Bowlby, J. (1971). *Attachment and loss, volume 1*. Pelican Books.

Brown, G. W., Andrews, B., Harris, T., Adler, Z., & Bridge, L. (1986). Social support, self-esteem and depression. *Psychological medicine*, *16*(4), 813-831.

Burke, R. J., & Weir, T. (1978). Sex differences in adolescent life stress, social support, and well-being. *The Journal of Psychology*, *98*(2), 277-288.

Caspi, A., Moffitt, T. E., Silva, P. A., Stouthamer-Loeber, M., Krueger, R. F., Schmutte, P. S. (1994). Are Some People Crime-Prone? Replications of the Personality Crime Relationship across Countries, Genders, Races, and Methods. Criminology. Vol. (32), Number 2, (pp.163-195).

Cassel, J. (1974). Psychosocial Processes and Stress: Theoritical Formulation. International Journal of Health Services, 4(3), 471-482.

Cima, M., Tonnaer, F., and Hauser, M. D. (2010). "Psychopaths Know Right From Wrong But Don't Care." Social Cognitive Affect Neuroscience, Vol.5, No.1, (pp.59-67)

Cohen, S. E., & Syme, S. I. (1985). *Social support and health*. Academic Press.

Cohen, S., & Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological bulletin*, *98*(2), 310.

Cohen, S., Gottlieb, B. H. and Underwood, L. G. 2000. "Social relationships and health". In *Social support measurement and intervention: A guide for health and social scientists*, Edited by: Cohen, S., Underwood, L. G. and Gottlieb, B. H. 3–25. New York: Oxford University Press.

Çakaloz, B., Ünlü, G., Terzioğlu, M. A. Kapubağlı, N. ve Tekkanat, Ç. (2016). Çocuklarda suç davranışı ile sosyodemografik özelliklerin ve zekanın ilişkisi, *Anadolu Psikiyatri Dergis*i, *17*(5), 411-418.

Çakır, Y. & Palabıyıkoğlu, R. (1997). Gençlerde sosyal destek-Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması. Kriz Dergisi, 5(1), 15–24.

Darcan, E. (2014). Kadın Mahkûmların Cezaevinden Çıktıktan Sonra Toplumsal Hayata Katılmada Yaşanan Zorluklar. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 87-111.

Delogu, T. ve Soyaslan, D. (1989-1990). Suç Genel Tarihinde Alet, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.41, S.1-4, 59-61.

Dematteo, D. ve Marczyk, G. (2005). Risk factors, protective factors, and the prevention of antisocial behavior among juveniles, Kirk H., Naomi E. S. G. Ve Richard E. R. (Ed.), *Juvenile delinquency prevention, assessment and intervention*, (s. 19-44). Oxford University Press.

Demirbaş Timur, (2005), Kriminoloji, Ankara: Seçkin Yayınları.

Demirbaş, Timur, (2001). Kriminoloji, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Demirtaş, A. S. (2007). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin algılanan sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri ile stresle başa çıkma düzeyleri arasındaki ilişki. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara*.

Deveci, F. (2011). Ergenlerde karar verme stilleri ile algılanan sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Universitesi, Adana*.

Dolu, O. (2011). Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji (3 b.). Ankara: Seçkin Yayınları.

Dolu, O., Geleri, A., & Bahar , H. İ. (2013). Suç Sosyolojisi (1 b.). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Dolu, O., Sözer, M.A., Başıbüyük, O., Karakuş, Ö., Geleri, A. ve Uludağ, Ş. (2012). Kriminoloji. (1. Baskı), Eskişehir:T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2736

Dönmezer S. (1994) Kriminoloji, 8. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları

Durkheim, E. (1994), Sosyolojik Metodun Kuralları, Çev. Enver Aytekin, Sosyal Yayınlar, İstanbul.

Durkheim, E., (1985), Toplumbilimsel Yöntemin Kuralları, Çev. C.B.Akal, İstanbul, BFS Yayınları

Durusoy, S.; Köse, S. ve Karadeniz, O. (2008). "Başlıca Sosyoekonomik Sorunlar Suçun Belirleyicisi Olabilir mi? Türkiye'de Deliller Arası Bir Analiz", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 7(23), 172-203.

Dülger, Ö. (2009). *Ergenlerde algılanan sosyal destek ile karar verme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

Erdoğan, C. (tarih yok). Bilimsel Anketler İçin Örneklem Sayısı Hesaplama Programı (Excel). 05 01, 2022 tarihinde www.academia.edu: https://www.academia.edu/39022606/Bilimsel_Anketler_%C4%B0%C3%A7in_%C3%96rneklem_Say%C4%B1s%C4%B1_Hesaplama_Program%C4%B1_Excel_ adresinden alındı.

Evcim, H. (2011). Sosyolojik Açıdan Afyonkarahisar İlinde Suç ve Suçluluk: Yaralama ve Cinayet Suçları. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon.

Geçtan, Engin, (2003). Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar. İstanbul: Metis Yayınları.

Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. (C. Güzel Çev.). (5. Baskı). Kırmızı Yayınları.

Gottfredson, M.; Travis H. (1998). A General Theory Of Crime, Stanford University Press, Stanford, California, 163.

Gökler, I. (2007). Çocuk ve ergenler için sosyal destek değerlendirme ölçeği Türkçe formunun uyarlama çalışması: Faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 14*(2), 90-99.

Göver, İ. Hakan ve Şenol, Dolunay (2017), "Crime As a Social Fact: A Sogiological Analysis", Journal of Current Researches On Social Sciences, 7(2), 191-208.

Güçlü, S. (Ed.). (2012) Eğitim kurumu, *Kurumlara sosyolojik bakış,* (2. Baskı) içinde, (s. 223-256). Kitabevi Yayınları.

Güler, M. (2010). Sosyal psikoloji bakış açısından çocuk ve ergenlerde suçlu davranış gelişimi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 23*(89), 355-372.

Günal, Y. (1972). Kriminoloji ve metot meselesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 27*(2). https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001065

Gündüz-Mutluer, F., (2000), Toplumsal Sapma: Fonksiyonalist ve Sembolik Etkileşimci Yaklaşımlar, Ankara, Zirve Yayınları

Hollın Cr (2002). Psychology and crime An introduction to criminological Psychology. Taylor & Francis eLibrary, 1-21.

Işığıçok, Ö. (2014). İstihdam ve İşsizlik. Dora. 2.Baskı. Bursa.

İçli Günşen, Tülin, (1993), Türkiye'de Suçlular, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 3. Baskı, Ankara.

İçli Günşen, Tülin, (2004), Kriminoloji, Martı Kitap Ve Yayınevi, 1. Baskı, Ankara.

İçli, Tülin, (2019). *Kriminoloji.* Seçkin Yayıncılık.

İlbars, Z. (2007). Suç antropolojisi: Kadın ve suç.

İlhanlı, D. (2016). Madde Kullanımı ile Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişki. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Johnson, J.H. ve Sarason, I.G. (1979). Moderator variables in life stress research. Washington University Seattle Department of Psychology, 6, 151-167.

Jones, S., Lynam, D. R., & Piquero, A. R. (2015). Substance Use, Personality, and Inhibitors: Testing Hirschi's Predictions About the Reconceptualization of Self-Control. *Crime & Delinquency*, *61*(4), 538–558. https://doi.org/10.1177/0011128711420109

Kahraman, Fatih ve Gül, Sallan, S., (2015), "Türkiye'de Çocuk Yoksulluğu: Gaziantep Üzerine Bir Araştırma", *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.8, S.1, ss. 339-366.

Kaner, S. (1992). Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 25 (2)

Kaner, S. (2003). Aile Destek Ölçeği: Faktör yapısı, güvenirlik ve geçerlik çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, *4*(01).

Karadağ, İ. (2007). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının sosyal destek kaynakları açısından incelenmesi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi*.

Kızmaz Z. (2005) "Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme", C.U. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 29, No: 2

Kras, K. R. (2019). Can social support overcome the individual and structural challenges of being a sex offender? Assessing the social support-recidivism link. International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 63(1), 32-54. doi:10.1177/0306624X18784191 Krespi, M. (1993). An investigation f the relationship of life events and social support with depression in dialysis patients. Unpublished Master's Thesis, Boğaziçi University, İstanbul.

Kulaksızoğlu, Adnan, (1998), *Ergenlik Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Lewin, K. (1951). Field theory in social science: selected theoretical papers (Edited by Dorwin Cartwright.).

Matud, M. P., Ibáñez, I., Bethencourt, J. M., Marrero, R., & Carballeira, M. (2003). Structural gender differences in perceived social support. *Personality and Individual Differences, 35*(8), 1919–1929. https://doi.org/10.1016/*S0191*-8869(03)00041-2

McKay, G. (1984). Social support, stress, and the buffering hypothesis: A theoretical analysis. *Baum Andrew, Taylor Shelley E, Singer Jerome E., editors. Handbook of Psychology and Health. Hillsdale, NJ: Erlbaum*, 253-67.

McNicholas SL. (2002). Social support and positive health practices. West J Nurs Res, 5:772-787.

Nergiz, H. (2020). Ceza İnfaz Kurumlarındaki Yetişkin Hükümlülerde Yineleyen Fiziksel Şiddet Suçu Davranışını Yordayan Psikolojik Değişkenler. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Universitesi, Ankara*.

Nergiz, H. ve Işıklı, S. (2021). Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Türkçe Formu'nun geçerlik ve güvenirlik çalışması. Türk Psikiyatri Dergisi, 32(2), 118-128. https://doi.org/10.5080/u23316

Okşan Oral, S. (2015). Mahkumların Algıladıkları Ebeveyn Tutumları ile Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Ögel, K. (2014). *Çocuk, suç ve bireyselleştirilmiş iyileştirme.* Çocuklar İçin Adalet Projesi.

Özdemir, Fatih ve Özkan, Ö. Bengi, (2017). The Nature of Crime: Different Approaches toward the Causes of the Criminal Act, Nesne Psikoloji Dergisi (NPD), 5(11).

Özpolat, Vahap ve Solak, Adem, (2011), *Türkiye'nin Çocuk Mağduriyeti Haritası*, Ankara: Hegem Yayınları.

Pakes F, Wınstone J (2007). Psychology and Crime: Understanding and Tackling Offending Behaviour. Willian Publishing, USA, 1-16

Palmer EJ (2003). An Overview of the Relationship Between Moral Reasoning and Offending. Australian Psychologist, 38: 165-174.

Polat, O. (2017). *Kriminoloji ve kriminalistik üzerine notlar*. Seçkin Yayıncılık.

Robertson, S. E. (1988). Social support: Implications for counselling. *International Journal for the Advancement of Counselling*, *11*(4), 313-321.

Sarason, I. G. ve Sarason, B.R. (1982). Concomitants of social support: attitudes, personality characteristics, and life experiences. Joumal of Personality, 50(3), 331-344.

Sarason, I. G. ve Sarason, B.R. (1982). Concomitants of social support: attitudes, personality characteristics, and life experiences. Joumal of Personality, 50(3), 331-344.

Siegel, J.L. (1989). Criminology. St.Paul: West Pub. Company.

Siegel, L. J. ve Welsh, B. C. (2018). J*uvenile delinquency: Theory, practice and law,* (Thirteenth ed.). Cengage Publications.

Sokullu-Akıncı, F. (1999). Kriminoloji. İstanbul: Beta Yayınları.

Soroka, Michael P.; George Bryjak J. (1995). Social Problems: A World at Risk, Allyn And Bacon Pub., USA, 262.

Soyaslan, Doğan, (1988), Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara.

Sutherland, E. H. ve Cressey, D. R. (1978). *Criminology. (*Tenth ed.). Lippincott Company Publications.

Şenel, E. (2015). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin sosyal destek algıları, genel öz yeterlik inançları ve duygusal zekâ düzeylerinin değerlendirilmesi* (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Tardy, C. H. (1985). Social support measurement. *American journal of community psychology*, *13*(2), 187.

Tatlılıoğlu, K. ve Ram, S. (2007) Okul başarısızlığının nedenleri üzerine bir değerlendirme: Sorgun örneği. *Sorgun Rehberlik ve Araştırma Merkezi,* 6-23.

Taylor, Shelley E. Health Psyclıology. Third Edi tion. New York: McGraw-Hill, 1995.

Terzi, Ş. (2008). Üniversite Ögrencilerinin Psikolojik Dayanıklılıkları ve Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişki. Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal , 3 (29) , 1-11 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/tpdrd/issue/21449/229847

The Scottish Centre for Crime and Justice Research, (2016). Theories and causes of crime, University of Glasgow

Tsushima, M. (1996). “Economic Structure and Crime: The Case of Japan”. Journal of Socio-Economics. 25(4). 497-502.

Uluğtekin, Sevda, (1991), Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma, Ankara: Bizim Büro Yayınevi.

UNICEF, (2011), *Türkiye'de Çocukların Durumu Raporu* 2011 http://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/egitim/032.pdf , (E.T: 17 Ocak 2022)

Urhal, Ö. (2009). Küreselleşen Dünyada Güvenlik (Milli Güvenlik, Kamu Güvenliği, Örgütlü Suçlar ve Suç İstihbaratı). Ankara: Adalet Yayınevi.

Ünüvar, A. (2003). The Effect of Formal Various Perceived Social Support on The Self-Esteem and Problem-Solving Abilities of High School Students at The Age of Fifteen to Eighteen. Unpublished master 's thesis. Selcuk University.

Warren SJ, Jackson Y, Sifers SK, 2009. Social support provisions as differential predictors of adaptive outcomes in young adolescents. Journal of Community Psychology, 37 (1), 106– 21.

Witt, R.; Clarke, A. ve Fielding A. (1999). "Crime and Economic Activity: A Panel Data Approach", British Journal of Criminology, 39(3), 391-392.

Yavuz, E., & Susam, N. (2022). Eğitim ve Suç İlişkisi: OECD Ülkelerinde Ortaöğretim Eğitim Harcamaları ve Hırsızlık Suçları Arasında Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme. *Sosyoekonomi, 30*(52), 257-282.

Yavuzer, H. (2011), *Çocuk ve Suç*, 14. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi

Yavuzer, H. (2018). *Çocuk psikolojisi.* Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2018). *Çocuk ve suç.* Remzi Kitabevi.

Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi, güvenirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *13*(13).

Yıldırım, İ., & Ergene, T. (2003). Lise son sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının yordayıcısı olarak sınav kaygısı, boyun eğici davranışlar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *25*(25).

Yıldırım, A. (2014). Sosyo-kültürel yapı ve suç olgusu arasındaki ilişki: Malatya ili örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *2014*(3), 1-7.

Yıldırım, İ., (1998). Akademik Başarı Düzeyleri Farklı Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Sosyal Destek Düzeyleri. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2(10), 33-45.

Yıldırım, İ. (2006). Akademik başarinin yordayicisi olarak gündelik sikintilar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30*(30), 258-267.

Yılmaz, E., Yılmaz, E. & Karaca, F. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. Genel Tıp Derg., 18(2), 71–79.

Yörükoğlu, Atalay (2004). "Zekâ Nedir?". Çocuk Ruh Sağlığı. İstanbul: Özgür Yayınları. ss. s. 105-106.

Ekler

EK1

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Aşağıda 12 cümle ve her bir cümle altında da cevaplarınızı işaretlemek için 1'den 7 'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar çok doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için o cümle altındaki rakamlardan yalnız bir tanesini işaretleyiniz. Bu şekilde 12 cümlenin her birine bir işaret koyarak cevaplarınızı veriniz.

Lütfen hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız. Sizce doğruya en yakın olan rakamı işaretleyiniz.

1. **Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya çalışır.**

   Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

2. **İhtiyacım olan duygusal yardım ve desteği ailemden (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) alırım.**

   Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

3. **Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.**

   Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

4. **İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.**

   Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

5. **Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.**

   Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

6. **Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.**

   Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

7. **Sorunlarımı ailemle (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) konuşabilirim.**

   Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

8. **Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.**

   Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

9. **Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularıma önem veren bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.**

   Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

10. **Kararlarımı vermede ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.**

    Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

11. **Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.**

    Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

12. **Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.**

    Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

EK2

Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği

Bu ankette iki bölüm vardır (Bölüm A ve Bölüm B). İlk bölümde arkadaşlarınız ve tanıdıklarınızla ilgili sorular vardır. İkinci bölüm ise katılıp katılmadığınızı belirteceğiniz bir dizi cümleden oluşmaktadır. Doğru veya yanlış cevap yoktur. Lütfen tüm soruları yanıtlayın.

A Bölümü

A Bölümündeki soruları yanıtlarken hayatınızda en çok vakit geçirdiğiniz 4 yetişkini dikkate alınız. Bu kişilerin her birine zihninizden bir numara veriniz (1,2,3,4 gibi.) **Lütfen ilgili kişilerin isimlerini vermeyin.** Ardından, soruları bildiğiniz en iyi şekilde yanıtlayın.

1.

A. 1 numaralı kişi ile zamanınızın ne kadarını geçiriyorsunuz? (Lütfen Cevabınızı Yuvarlak İçine Alın)

☐ %25'ten daha az ☐ %25 - %50 ☐ %50 - %75 ☐ %75 - %100

	Evet	Hayır
B. 1 numaralı kişi herhangi bir suç işledi mi?		
C. 1 numaralı kişinin suç kaydı var mı?		
D. 1 numaralı kişi hiç cezaevine girdi mi?		
E. 1 numaralı kişi sizi hiç bir suça karıştırdı mı?		

2.

A. 2 numaralı kişi ile zamanınızın ne kadarını geçiriyorsunuz? (Lütfen Cevabınızı Yuvarlak İçine Alın)

☐ %25'ten daha az ☐ %25 - %50 ☐ %50 - %75 ☐ %75 - %100

	Evet	Hayır
B. 2 numaralı kişi herhangi bir suç işledi mi?		
C. 2 numaralı kişinin suç kaydı var mı?		
D. 2 numaralı kişi hiç cezaevine girdi mi?		
E. 2 numaralı kişi sizi hiç bir suça karıştırdı mı?		

3.

A. 3 numaralı kişi ile zamanınızın ne kadarını geçiriyorsunuz? (Lütfen Cevabınızı Yuvarlak İçine Alın)

☐ %25'ten daha az ☐ %25 - %50 ☐ %50 - %75 ☐ %75 - %100

	Evet	Hayır
B. 3 numaralı kişi herhangi bir suç işledi mi?		
C. 3 numaralı kişinin suç kaydı var mı?		
D. 3 numaralı kişi hiç cezaevine girdi mi?		
E. 3 numaralı kişi sizi hiç bir suça karıştırdı mı?		

4.

A. 4 numaralı kişi ile zamanınızın ne kadarını geçiriyorsunuz? (Lütfen Cevabınızı Yuvarlak İçine Alın)

☐ %25'ten daha az ☐ %25 - %50 ☐ %50 - %75 ☐ %75 - %100

	Evet	Hayır
B. 4 numaralı kişi herhangi bir suç işledi mi?		
C. 4 numaralı kişinin suç kaydı var mı?		
D. 4 numaralı kişi hiç cezaevine girdi mi?		
E. 4 numaralı kişi sizi hiç bir suça karıştırdı mı?		

EK2

B Bölümü

Lütfen tüm soruları yanıtlayın.

	Katılıyorum	**Katılmıyorum**
1. Size hakaret eden birine vurmak kabul edilebilir bir durumdur.		
2. Hayatta kalmak için çalmak kabul edilebilir bir durumdur.		
3. Gelecekte muhtemelen suç işlemem.		
4. Yasalara karşı gelen insanlarla çok ortak yanım var.		
5. Bir çocuk tacizcisini dövmenin hiçbir yanlış tarafı yoktur.		
6. Kişi bunun adı çalmak olsa bile kendisine ödünç verileni geri vermeme hakkına sahiptir.		
7. Miktarı ne olursa olsun bulduğum para benimdir.		
8. Arkadaşlarımdan hiçbiri suç işlemedi.		
9. Bazen onurunuzu korumak için kavga etmek zorundasınızdır.		
10. Neyin doğru neyin yanlış olduğuna ben karar vermeliyim.		
11. Polise yalan söyleyebilirim.		
12. Suç işlemiş pek çok insan tanıyorum.		
13. Sizi çok kızdıran biri dayağı hak eder.		
14. Neyi hak ettiğime sadece ben karar vermeliyim.		
15. Bazı durumlarda polisten kaçmayı denerim.		
16. Çalmam ve çalana da hoş bakmam.		
17. Dayak yiyen insanlar genelde bunu hak etmiştir.		
18. Ne yaparsam yapayım bana herkes gibi davranılmalı.		
19. Bazı kişileri aldatabilirim.		
20. Suç işleyen arkadaşlarımın arasında her zaman kabul görürüm.		
21. Sizden bir şey çalmışsa birisiyle kavga etmek doğrudur.		
22. Parasızlıktan dolayı bir şeylere sahip olamamak yanlıştır.		
23. Kolaylıkla inandırıcı bir yalan söyleyebilirim		
24. Arkadaşlarımın çoğunun sabıka kaydı yok.		
25. Sizi aşağılayan birine vurmak yanlış bir davranış değildir.		
26. Aç birinin çalmaya hakkı vardır.		
27. Kurallar istediğimi yapmamı engellemez.		
28. Cezaevine girmiş arkadaşlarım var.		
29. Size ödünç verilen bir şeyi almak tam olarak çalmak sayılmaz.		
30. Arkadaşlarımın hiçbiri şimdiye kadar suç işlemek istemedi.		
31. Onur için kavga etmek yanlış değildir.		
32. Neyin doğru neyin yanlış olduğuna sadece ben karar verebilirim.		
33. Paçayı kurtarabilecek olsam birilerini dolandırırım.		
34. Arkadaşlarımla birlikte suç işledim.		
35. Sizi kızdırdığı için dayak yiyen biri bundan şikâyet etmemelidir.		
36. Hayatta neyi hak ettiğine kişinin kendisi karar vermelidir.		
37. İyi bir sebep için suç işlerim.		
38. Polisin/Jandarmanın yakından bildiği arkadaşlarım var.		
39. Kavga isteyen birini dövmenin hiçbir yanlış tarafı yoktur.		
40. Ne yaparsam yapayım, herkes gibi davranılmaya hakkım var.		
41. Bir daha yasalara karşı gelmeyeceğim.		
42. Sizi aldatan biriyle kavga etmek doğrudur.		
43. Parasızlık, istediklerinize sahip olmaktan sizi alıkoymamalı.		
44. Polisi aldatmak hoşuma gider.		

EK3

Demografik Bilgi Formu

Değerli katılımcılar,
Aşağıda size yöneltilmiş bazı sorular yer almaktadır. Lütfen soruların tamamını cevaplayın. Cevaplarınızı araştırmacı dışında başkası görmeyecek ve anonim olarak sadece araştırmanın amacı doğrultusunda kullanılacaktır. Soruları doğru cevaplamanız çok önemlidir. Araştırmaya katkılarınız için teşekkürler.

1) Cinsiyetiniz
   Kadın ( ) Erkek ( )

2) Yaş Grubunuz
   18-30 ( ) 31-40 ( ) 41-50 ( ) 51-60 ( ) 61+ ( )

3) Eğitim düzeyiniz
   Okula gitmedi ( ) İlkokul-Ortaokul( ) Lise( ) Lisans Lisansüstü( )

4) Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?
   Evet ( ) Hayır ( )

5) Medeni durumunuz
   Evli ( ) Bekar ( ) Partneri(sevgili, nişanlı, flört) var ( )

6) Çocuğunuz var mı?
   Evet ( ) Hayır ( )

7) Anne-Babanızdan biri ya da ikisi vefat etti mi?
   Evet ( ) Hayır ( )

8) Kendiniz dahil kardeş sayınız nedir?
   1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ve üzeri ( )

9) Gelir düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz?

   Kötü ( ) Orta ( ) İyi ( ) Çok iyi ( )

10) Herhangi bir sportif faaliyetle aktif olarak ilgileniyor musunuz?
    Evet ( ) Hayır ( )

11) Herhangi bir kültürel faaliyetle (resim, müzik, tiyatro, el sanatları, ebru, hat vb.) aktif olarak ilgileniyor musunuz?
    Evet ( ) Hayır ( )

12) Herhangi bir hobiniz var mı?
    Evet ( ) Hayır ( )

13) Daha önce adli makamlara yansıyan herhangi bir suça karıştınız mı?
    Evet ( ) Hayır ( )

EK4

T.C. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu
BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi Nagihan Atbaşı tarafından yürütülen "Yetişkinlerde Suça Eğilim Düzeyinin Algılanan Sosyal Destek Bakımından İncelenmesi" başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı 18 yaşından büyük yetişkin bireylerin suça eğilimlerini ve algıladıkları sosyal destek düzeylerini inceleyerek, çeşitli demografik özellikler ve algılanan sosyal destek düzeyi ile suça eğilim arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak ve suça eğilimi yüksek olan bireylerin suça yönelmesini önlemek adına çeşitli öneriler sunmaktır. Araştırmada sizden tahminen 10 dk. ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya siz dâhil tahminen 500 kişi katılacaktır. Araştırmada tarafınıza 3 adet anket yöneltilecektir. Bunlardan Demografik Bilgi Formunda 13, Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeğinde 64, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeğinde 12 soru yer almaktadır.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz isimsiz olarak yayın amacı ile kullanılabilir. Araştırma sırasında toplanan veriler araştırma tamamlandıktan sonra Kişisel Verileri Koruma Kanunu uyarınca imha edilecektir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya ... e-posta adresinden ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

EVET ☐ **HAYIR** ☐

EK5

EK5